

Ankara'nın Son Vadisi İmrahor Vadisi, Önemi ve Korunması Üzerine

>> s. 2 Mehmet Tunçer ve Öznur Aytekin

Ankara'nın yaklaşık 20 km güneyinde yer alan Mogan Gölü Havzası, Sakarya Nehri Havzası'nın güneydoğu uç kesiminde küçük bir alt havza konumunda olup kuzey-kuzeydoğu kesimlerde 1861 m, batıda 1280 m, güneyde 1404 m yükseklikteki sırtlarla çevrelenmiştir. İmrahor Vadisi havzanın kuzey tarafındaki başlangıcına (Eymir Gölü tarafı) bitişik olarak yer almakta ve havzayı besleyen İmrahor Vadisinin Eymir Gölü ile birleştiği bölgeyi içine almaktadır.

Katliamlar Ülkesinde
>> s. 5 Aydın Bodur

Mak(b)ul bir hastanın covidle imtihanı
>> s. 7 Levent Cantek

Dünyadan Güzel Şeyler - 13
Katılımın Sürdürülebilirliği - 3
>> s. 10 Sine Çelik

DOSYA
Ankara'nın kayıp bağları: Bağ, bahçe, bostan
>> s. 12

Kırık Bir Aşk Hikayesi
Tecritte radarıma takılanlar serisi
>> s. 19 Nuran Şentürk Karakılıç

(kaçıncı kez) Yeni Başlayanlar için Ankara
>> s. 20 Akın Atauz

Ruhu Üşüten Yazar Adalet Ağaoğlu ve Ankara
>> s. 21 Sencer Başat

Ankara 1890: Tiyatro ve Toplumsal Yaşamdan Kesitler
>> s. 22 Arif Şentek

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 5
Şehit Ersan'ın Dramı
>> s. 24 @ankaraapartmanlari ve Cem Dedekargınoğlu

Osmanlı Ankara'sında Kahve ve Kahvehanenin
20. Yüzyıla Kadar Olan Serüveni
>> s. 26 Yavuz İşçen

Gazetecilik yıllarımdan "Külotlu Çorap" Yazıları
>> s. 34 Önder Şenyapılı

Bir Kenti Bilerek, İsteyerek ve Acı Çektirerek Öldürmek

>> s. 4 Akın Atauz

Çınarların altında, Ankara'nın o en güzel yarım kilometresini yürürken Kumrular Caddesi'nde, içinize işleyen o mutluluk ve sakinliğin, boğulmakta olduğunu, öldürüldüğünü görüyorsunuz.

Kovan Filminin Yönetmeni Eylem Kaftan ile Söyleşi

>> s. 30 Enver Arcak

Ankara'nın Son Vadisi İmrahor Vadisi, Önemi ve Korunması Üzerine

Mehmet Tunçer¹ ve Öznur Aytekin²

Ankara'nın yaklaşık 20 km güneyinde yer alan Mogan Gölü Havzası, Sakarya Nehri Havzası'nın güneydoğu uç kesiminde küçük bir alt havza konumunda olup kuzey-kuzeydoğu kesimlerde 1861 m, batıda 1280 m, güneyde 1404 m yükseklikteki sırtlarla çevrelenmiştir. İmrahor Vadisi havzanın kuzey tarafındaki başlangıcına (Eymir Gölü tarafı) bitişik olarak yer almakta ve havzayı besleyen İmrahor Vadisinin Eymir Gölü ile birleştiği bölgeyi içine almaktadır.

"Mogan-Eymir Sistemi Havza Alanı" olarak tanımlanarak onaylanmış, "Mogan-Eymir Sistemi Havza Sınırına ilişkin olarak "Bakanlar Kurulu kararıyla sınırları belirlenen ancak bu sınır dışında taşan bir havza niteliğine sahip, DSİ Genel Müdürlüğünce belirlenmiş sulak alan ve su aynası sınırları uyarınca tespit edilen, Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin onaylı plan sınırları dışında da koruma hassasiyeti göz önüne alınarak plan kararları üretilecek vadi-sulak sistem, havza bütünü tanımlar.

Havza bütününde yapılacak planlama çalışmalarında sulak alan sistemini koruyacak, geliştirecek ilkelerin hayata geçirilmesi sağlanacak, Çökek bataklığı ve su sisteminin parçası olan İmrahor Vadisi de havza sınırı içinde 'koruma' yaklaşımı odak olmak üzere ayrıntı ölçekli planlara konu edilebilecektir.

Bu amaçla, Gölbaşı ÖÇK Havzası Koruma Öncelikli Nazım İmar Planı havza bütünü ölçeğinde tamamlanmadan koruma havzasında hiçbir suretle yapılaşmaya izin verilmeyecektir." düzenlemesi ile su kaynaklarının korunması açısından vadi-sulak sistemin ve havzanın bir bütün halinde korunmasının önemi ve gereği vurgulanmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırları belirlenen Mogan-Eymir Su Sistemi Havzası'nın sınırlarının doğal havza sınırından küçük olduğu, bu havza sisteminin parçası olan ancak Bakanlar Kurulu kararına göre havza sınırı içerisinde yer almayan İmrahor Vadisi'nin de su sisteminin devamlılığının sağlanmasında korunması zorunlu olduğu, bu alanların yapılaşmaya açılması 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planının genel ilke ve stratejileri, plan karar ve hükümlerine aykırıdır. "2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı" karar ve hükümlerinde yer aldığı şekliyle Mogan Eymir Havza Sınırı "Mogan ve Eymir Gölü (Gölbaşı-Ankara) Yeraltı Suyu İşletme Sahası ve Yasaklama İlanı" olarak 01.11.2007 gün ve 26687 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır (Aytekin, 2019).

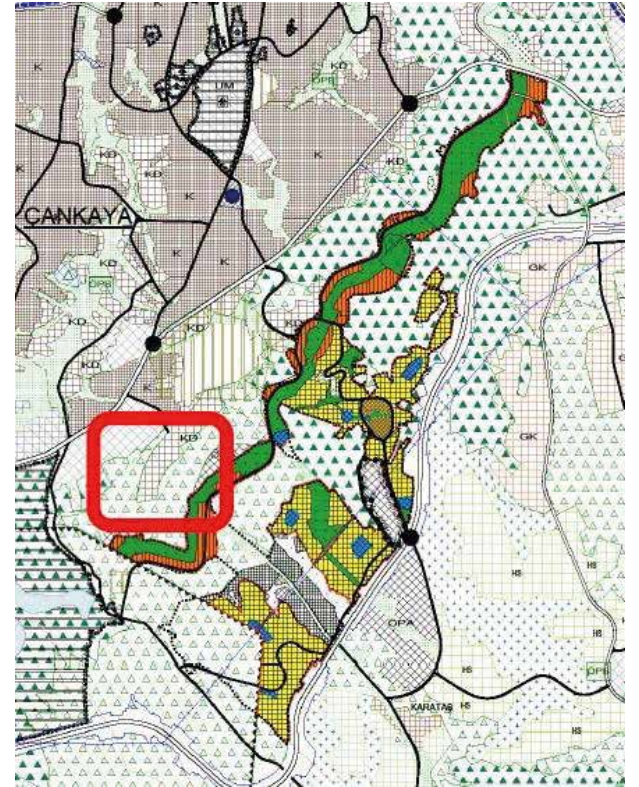
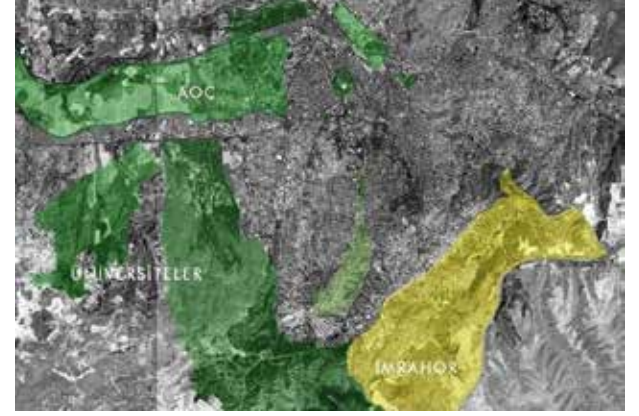
Mogan ve Eymir Gölleri ile İmrahor Vadisi, Ankara Kenti yakın çevresinde yüzey ve taban suyu varlığı açısından zengin bir ekosistem oluştururlar. Dava konusu alan, bu göller ile jeolojik ve ekolojik açıdan bağlantılı olması nedeniyle aynı zamanda su sisteminin de parçası olan İmrahor Vadisi, havzanın doğal bir uzantısıdır.

"Doğal sistemlere dışarıdan gelebilecek etkiler sonucu doğal dengeyi oluşturan zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar zincirin tamamını etkileyerek bu dengenin bozulmasına neden olmaktadır."

Doğa bir sistemler bütünüdür. Bu sistemler arasındaki ilişkiler genellikle insanlar tarafından fark edilemeyecek kadar uzun ilişki halkalarıyla birbirine bağlı ve uzun süreli olabilmektedir. Doğal sistemlere dışarıdan gelebilecek etkiler sonucu doğal dengeyi oluşturan zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar zincirin tamamını etkileyerek bu dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Su, beslenme kaynaklarının bulunduğu havza sistemleri korunduğu sürece kendini yenileyebilen bir doğal varlıktır. Yanlış yer seçimi ile ortaya çıkan yapılaşma (toprak yüzeylerin azalması gibi) ve yeraltı sularının aşırı kullanımı sonucu suyun yenilenmesi engellenirken suyun karasal ortamdan hızlı bir şekilde uzaklaştırılmasına ve sellere yol açmaktadır.

Planlamanın bilimsel ilke ve esasları ile birlikte planlama mevzuatı açısından, dere yatakları, vadi tabanı, taşkın alanı niteliğindeki alanların yapılaşma alanı dışında bırakılması zorunludur. Dereler yağmur sularını drene eden, oradan denize, göle döküldüğü yere taşıyan çok önemli drenaj alanlarıdır. Şehir planlamasında dereler, kuru dereler, vadi tabanları, su beslenme alanı doğal eşik olarak kabul edilir. Vadi tabanı, vadi yamacı gibi alanların su sistemi içindeki fonksiyonlarının (suyun toplanması drene edilmesi, flora ve fauna için yaşam alanlarının devamlılığının sağlanması vb) devamlılığı için üzerine hiçbir şekilde yapı yapılmaması gerekir.

Ankara açık yeşil alan sisteminin yapılaşmadan korunabilmiş en önemli parçalarından biri olan İmrahor Vadisi'nin korunması amacıyla, üniversiteler, Kavaklıderem Derneği ve Mamak Kitle Örgütleri Platformu, Mimarlar Odası Ankara

İmrahor Vadisi ve Çevresi 2023 Başkent Ankara 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonu (Kaynak, ŞPO, 2020)

Şubesinin de temsilcilerin katıldığı çalışmalar yapılmıştır. Jansen Planı'ndan bu yana, Ankara ile ilgili tüm plan kararlarında, yeşil kuşak sisteminin en önemli parçası olarak anılmasına ve yapılaşmadan korunması gerektiği çok açık bir dille belirtilmesine rağmen; bakımsız bırakılarak çöküntü alanı haline getirilen ve işgal edilmek istenen İmrahor vadisi ile ilgili yapılmakta olan bu çalışmalar, sadece Ankara ölçeğindeki benzer vadi ve yeşil alanlar için değil, genel anlamda büyükşehirlerin kırsal yerleşim ya da yeşil kuşak alanlarının hepsi için çok önemli bir örnek haline gelebilir.

İmrahor Vadisi, Jansen Planından günümüze dek, Ankara ile ilgili tüm üst ölçek plan kararlarında, yapılaşmadan korunması gereken yeşil kuşak sisteminin bir parçası olmuştur.

İmrahor Vadisi tabanına kadar inen yapılaşmalar (Kaynak: Solfasol)

“İmrahor Vadisinin bir kısmını içine alan alanda, getirilen nüfus büyüklüğü ile oluşturulan konut alanları ile adeta yeni bir kent kurulma kararı kamu yararına, şehircilik ilke ve esaslarına, ayrıca Biyolojik Çeşitlilik, İklim Değişikliği, Avrupa Peyzaj Sözleşmeleri gibi taraf olduğumuz uluslararası sözleşme hükümlerine de aykırıdır.”

Bugün yürürlükte olan 1/25000 ölçekli 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planında da İmrahor Vadisi için, "Ağaçlandırılacak Alan", "Özel Proje Alanı" ve "Özel Proje Bölgesi" kullanım kararları tanımlanmış ve alanın yapısı, dokusu itibarıyla hassasiyetle korunması gerekliliği açıkça vurgulanmıştır. Ne yazık ki, üst ölçekli plan kararlarında korunma vurgusu olmasına rağmen, vadi ve çevresi yıllardır çeşitli parçalı plan ve projelere konu olmaktadır.

“Yeni Güneypark Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Planlama Alanları” Çankaya İlçesi, Mühye Mahallesi, İmrahor Vadisi’nin batı yamaçlarında

ve Turan Güneş Bulvarının ve MSB Lojmanlarının doğusundaki kesimlerinde yer alan yaklaşık 200 Hektarlık bir alandır.

İmrahor Vadisi tabanına doğru azalan ve yer yer dik olan bir arazi yapısına sahip olduğu, parsel sınırlarının bahçe duvarı, yer yer de istinat duvarı ile çevrelenmiş olduğu, parsel üzerinde oluşturulmuş adalarda “Sinpaş Altın Oran” olarak tanımlanan inşaatı büyük ölçüde tamamlanmış ve yer yer iskân edilmiştir (Aytekin, Ö, 2020)

Sinpaş Altın Oran’da 2010 yılından günümüze kadar alınan, birçok yürütmeyi durdurma ve plan iptal kararlarına rağmen, çok katlı konut blokları, aralarında düzenlenmiş iç yollar, otoparklar ve yeşil alanların-peyzaj çalışmalarının, bazı bloklar altında ve aralarında ticari ve sosyal tesisler inşa edilmiştir.

Yeni Güneypark Kentsel Dönüşüm Planlama Alanının İmrahor Vadisi’ne bakan sırt ve yamaçlardan başlayarak İmrahor Vadisi’nin topoğrafyasının düzleştiği alana kadar inen yapılaşmalar Vadi’nin geleceğini ve doğal karakterini tehdit etmektedir (Aytekin, Ö., 2020).

Bütün açılan davalara ve iptal kararlarına rağmen, İmrahor Vadisi’nin geçiş ve boğaz olma niteliğindeki bir bölgesi 1,25 kilometre boyunca ve 30 metre eninde beton kanala alınarak yok edilmektedir. Üstelik bu müdahale Ankara’yı yaşanmaz hale getirecek olan rant projesinin 4 etabından birincisi, yani başlangıcıdır (ŞPO, 2020, İmrahor yok olmasın!, Müstereklerimiz geleceğimize).

Doğal ve kendine özgü nitelikleri nedeniyle alanın devamı niteliğinde olması, su toplama havzası olarak belirlenen ve koruma altına alınmış bir bölgenin su kaynaklarını besleyen İmrahor Vadisinin bir kısmını içine alan alanda, getirilen nüfus büyüklüğü ile oluşturulan konut alanları ile adeta yeni bir kent kurulma kararı kamu yararına, şehircilik ilke ve esaslarına, ayrıca Biyolojik Çeşitlilik, İklim Değişikliği, Avrupa Peyzaj Sözleşmeleri gibi taraf olduğumuz uluslararası sözleşme hükümlerine de aykırıdır (Aytekin, Ö., 2020).

¹ Şehir ve Bölge Plancısı, Prof. Dr., Çankaya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim üyesi. mehmettuncer56@gmail.com

² Peyzaj Yük. Mimarı, Çankaya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, (Kentsel Tasarım ve Dönüşüm Yüksek Lisans Programı mezunu) oznur.aytekin@hotmail.com

Kaynaklar

- Aytekin, Ö., (2020), “Ankara’nın Son Nefesi İmrahor”, Gazi Kitabevi Yayını, Ank..
- Aytekin, Ö., (2019), “Ankara İmrahor Vadisi’nin Kentsel Dönüşüm Projeleri ile Tahribi Örnek; Yeni Güneypark Kentsel Dönüşüm Ve Gelişim Proje Alanı”, Yayınlanmış Y. Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, ŞBP , Kentsel Tasarım ve Dönüşüm Y.Lisans Programı.
- ŞPO, 2020, İmrahor yok olmasın!, Müstereklerimiz geleceğimize, Basın Açıklaması Bilgi Notu.
- Tunçer, M. (2017), “Ankara’da 90 Yılda Yok Olan Doğal ve Tarihsel / Kültürel Çevre: Sorunlar - Çözümler”, ANKAMER (Dü.), Başkent Oluşunun 90. Yılında Ankara: 1923- 2013.
- Tunçer, M., (2015), Çevresini Arayan Ankara, Alter Yayıncılık.

Bir Kenti Bilerek, İsteyerek ve Acı Çektirerek Öldürmek

Akın Atauz

Binaların çatıları çoktan sökülüş, çatılardan çürümüş yapı malzemeleri sallanıyor. Binalar eziyet çekiyor... Görüyorsunuz. Burada vaktiyle bir yaşam olduğunu, kentin bu bölgesindeki yapıların, sokakların, otların ve ağaçların, insanların ve çocukların, okulun ve kütüphanenin nasıl yaşadığını ve o sakin/olması gerektiği ölçüde ve orandaki canlılıkla nasıl bir Ankara yaşamı olduğunu anımsıyorsanız, hatta içinizde duyumsayabiliyorsanız, bir hemşeri olarak, siz de aynı eziyeti çekiyorsunuz. Çınarların altında, Ankara'nın o en güzel yarım kilometresini yürürken Kumrular Caddesinde, içinize işleyen o mutluluk ve sakinliğin, boğulmakta olduğunu, öldürüldüğünü görüyorsunuz.

Devlet, kenti bilerek-isteyerek öldürmek istiyor. Eziyet ederek ve zalim bir tiranlıkla öldürüyorlar kenti...

Daha iki-üç gün önce, öğrencilerin anne-babaları ve öğrenciler, okul kapısında direnmeye çalışırken, Namık Kemal Ortaokulunu yıkmaya çalıştılar. Bir avuç insan-çocuk, cesaretle direndi.

Saraçoğlu Mahallesi için neredeyse, söylenebilecek her şey söylendi.

Söz bitti.

Yine de, bazı söylenmemiş sözler eksik kaldı. Bunların başında, "neden yapıyorsunuz bunu?", "bu mahalleyi çökertmekle ve yıkıma uğratmakla, ne elde etmek istiyorsunuz?" sorularının yanıtları geliyor. Bu söz söylenmedi, yanıt verilmedi.

Pek çok insan, kurum/örgüt Ankaralı, bu sorunun yanıtının ne olduğunu biliyor, kendi açılarından bir yanıt verdi bu soruya. Ancak, mahalleyi yıkmak/çökertmek isteyenler, yani "canlandırma projesinin" sahipleri, hiçbir yanıt vermedi. Sahici veya sahte, doğru veya yanlış bir yanıt vermediler bu soruya. İnternette bulunabilecek her türlü kaynağı taradığınızda, "Çevre ve Şehircilik Bakanlığının, Emlak Konut Gayrimenkulün ve yüklenici firma olan Güryapı Şirketinin" Ankara'ya nasıl bir katkıda bulunmak için bu projeyi yaptıklarına dair, açıklama bulamazsınız. Ankaralılara hiçbir açıklama yapılmadı ve amacının ne olduğu, bundan Ankaralıların ve bütün tarafların ne gibi kazanımları olacağına dair bir bilgi vermedi.

Biliyoruz ki, kenti il ve eğer kent büyükse ilçe belediyeleri yönetir. Hükümet/devlet de ülkeyi yönetir. Eğer kentte "ekonomiye kazandırılacak"

bir şey varsa, bunu belediyeler yapabilir. Yani kentsel sorunların ölçeği, devleti ilgilendirmeye başlarsa, o zaman kent yönetimine bir gerek kalmayacak ve devletin, güneşin altındaki her şeyi yönetmesi gerekecektir.

Elimizde sadece 2014 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan bakanlar kurulu kararı var. En sonunda diyor ki: "ekonomiye kazandırmak". Ama kimin ekonomisine kazandırılacak? Kazanılacak olan nedir? İşte söylenmeyen bu. Bunu kimse söylemiyor. Bunu söylemeden yıkmak ve "projelerini" gerçekleştirerek, ekonomik olarak kazanmak istiyorlar. Ancak, bakanlar kurulu, yani devlet, bunu neden istiyor ve bunu niçin açıklıyor?

Dünyanın/kentlerin her an değişmekte olduğunu biliyoruz. Değişimi/eskimeyi/yenilenmeyi kabul edebiliriz. Ama hangi değişim? Nereye doğru bir değişim? Kim yararlanacak bu değişimden/kim kaybedecek?

Margaret Thatcher ve Ronald Reagan, 1980'lerde, dünyanın en güçlü ve en geniş kitleleri etkileyen ekonomilerin (kukla) karar vericileri olarak, "neo-liberal" düzenin ve "de-regülasyonun" başladığını duyurduklarında, bunun kentleri elimizden almaya aday bir düşünde olduğundan haberimiz yoktu. Özal, bu yeni dünya düzenine uymak için Türkiye'nin çok çevik olması gerektiğini söylediğinde de bunun ucunun, Saraçoğlu Mahallesi'ne, Kumrular Sokağına ve hatta Güvenpark'a kadar uzanacağını hayal bile etmemiştik.

Artık, proje sahipleri söylemese de anlıyoruz ki, neoliberal kentinin nasıl olması gerektiğine karar veren, sadece yeni dünya kuralları. Bu nedenle,

kimsenin Ankaralılara bir açıklama yapması gerekmiyor. Bu nedenle, eğer "nifak tohumları" saçarak bir şeyler sormak isteyenler olarsa, bu "vatan hainlerine" verilecek yanıt, cop/tekme/plastik mermi ve sonunda, giderek sayıları artan/ artacak hapishaneler biçiminde verilebilir.

Neoliberal bir devlet, eğer para getirmiyorsa ya da daha çok para getireceği düşünülen bir proje varsa, mevcut kent dokularını/kentleri, bilerek ve isteyerek, öldürebilir, zaten öldürdü ve öldürüyor. Kendisi söylemeye tenezzül etmese de, Saraçoğlu'nu öldürmeyi de, bu nedenle "projelendirdi". Bunun gerekçelerini, kentlilere açıklamasına gerek bile yok. İktidara sahip oldukça, dilediği her şeyi dayatarak ve zorla, bütün karşı çıkışlara rağmen, yapma gücü var. Saraçoğlu için, böyle yapacak.

Anladık ki, Saraçoğlu Mahallesi'nin bu haliyle ekonomik bir değeri yok; yapıldığı dönem geçti ve o döneme ait olan değerlerin de, artık bir anlamı yok. Orasının "ekonomiye kazanılması" gerekiyor.

Ekonomiye kazanılacak, ama Ankaralı hemşerilerin, ne kazanımları olacak bu "projeden"? Ne olabilir ki...

Hem Ankara'nın merkezinde, elde kalmış en sakin ve yeşil bölgelerinden birini kaybedecek, hem de kimliğinden/geçmişinden ve tarihinden bir parçayı...

Kim kazanacak?

Mağrur devlet ve müteahhit firma mı, üzerimize sağanak gibi boşalan binlerce haksızlık ve adaletsizlikle boğuşmakta olan kentliler mi?

Her şeye rağmen, yanıtı henüz belirlenmedi...

Katliamlar Ülkesinde

Aydın Bodur

Hava (şairin dediği gibi) adeta “kurşun gibi”, ağır, zehirli, acı... Göz gözü görmüyor, acılarımızı hep ayrı ayrı köşelerde yaşıyoruz. Birimizin acısı diğerine sevinç oluyor! “Kederde ve kıvançta ortak” olduğumuz yalanıyla ‘yaşayıp’ gidiyoruz.

Başkalarının acısından sevinç çıkaranların ülkesi

Tarih boyunca hep katliamlarla iç içe, koyun koyuna yaşamışız: onbinlerce müridiyle katledilen Börklüce'den, Selim'in kılıcıyla yok edilen Alevilere; 1915 Nisan'ında yollarda kaybedilmeye başlanan Ermenilerden, Karadenizin karanlık sularına terk edilen Mustafa Suphi ve arkadaşlarına; Koçgiri'den, Dersim'e “eşkiya” diye katledilen Kürtlere...

Daha yakın tarihte, 1969 Kanlı Pazar'ından, 1 Mayıs 1977'ye; kurulan darağaçlarından, üniversite kapısında bombalananlara; 1978 Aralığındaki anasının karnında katledilen bebelerin Maraş'ından, 1994'ün Temmuzunda yakılan Sivas'a... Darendelioğlu'ndan, İpekçi'lere; Piyangotepe'den, Bahçelievler'e...

Daha dün, İŞİD'e maledilen onlarca saldırı: Suruç'tan, Ankara Garına... PKK'ya maledilen onlarcası daha: Dolmabahçe'den, Güven Park'a...

42 yıldır her 8 Ekim'de Bahçelievler'de kaybettiğimiz arkadaşlarımızı mezarları başında karmaşık duygularla anıyoruz. Bu anmalara neredeyse her yıl bir yenisi daha ekleniyor. 7 Ekim 1980'den beri Necdet Adalı'nın ya da 10 Ekim 2015'den beri Ankara Gar'ında kaybettiğimiz Elif, Veysel, İdil, Korkmaz, Uygur, Ali dahil 107 arkadaşımızın mezarlarını da ziyaret ediyoruz! Her geçen yıl cinayetlerle, katliamlarla kaybettiklerimiz çoğalıyor!

Faili meçhullerden, şereflendirilenlere

Hemen hepsi karanlıkta kaldı. Failleri ya hiç cezalandırılmadı, meçhule bırakıldı. Ya da yakalanan pek azı cezalandırıldı. Yakalanan pek azının da itibarları iade edilip, serbest bırakıldı. Devletin en tepelerinden “devlet uğruna kurşun atan da, yiyen de şerefli” ilan edildi!

Faruk öldürüldüğünde henüz 23 yaşındaydı, Salih ise 26

Faruk'un cenazesi doğduğu Kırklareli'nde, Salih'in Cenazesi Çorum'da kaldırıldı. Osman Nuri, Latif ve Efraim'in cenaze törenleri Bursa'da düzenlendi. Osman Nuri en gençleriydi. Efraim, daha yoksul... Hepsi sosyalistti, Türkiye İşçi Partiliydi. Cenazelerin taşınması sırasında, cenazeler birkaç kez yolda kaçırılmak istendi. Törenlerin yapılmaması için zorluklar çıkartıldı. Hürcan'ın Ankara'da düzenlenen cenaze töreni kalabalıktı.

Kavganın ak saçları kürsüde: anlamlı dopdolu bir yaşamdı onlarınki!

Tıklım tıklımdı Tandoğan Alanı. Düzenlenen törende, Behice Boran, Türkiye İşçi Partisine gönül vermiş gençlerin yaşamından söz ederken “anlamlı ve dopdolu bir yaşamdır onların ki” dedi, öldürüldükleri günü Türkiye İşçi Partisi'nin Onur Günü olarak ilan etti.

“Acımızı gönlümüze, anılarını aklımıza gömüyoruz. Hiç unutmayacağız. Mücadelemizde onları yaşatacağız, onlara layık olmaya çalışacağız, öçlerini de alacağız, faşistler gibi aşağılık, faşistler gibi zalim terörle değil, örgütlü, disiplinli, amaca doğru güvenle ilerleyen mücadelemizi, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelemizi genç şehitlerimizin uğrunda canlarını verdikleri yüce mücadelemizi genişleterek, güçlendirerek, önüne geçilmez çağıl çağıl gürleyen bir ırmak gibi akıtarak alacağız öcümüzü...” diyerek konuşmasını bitirdi.

Serdar Altın, ODTÜ Elektrik Bölümü ikinci sınıf öğrencisiydi

Ağır yaralı olarak kurtulan Serdar Altın, bir hafta direndi! Bütün katliamı, yaşanan vahşeti anlattı. Bahçelievler'de görgü tanıklarının ifadeleriyle olay aydınlatılmasına rağmen, mahkemeler yıllarca sürdü. 12 Eylül öncesi işlenen ve faili meçhul kalmış binlerce cinayetin tersine, avukatları Erşan Sansal ve Nezahat

Gündoğmuş'un inatçı savunusuyla bütün gaddarlıklar, canilikler, mahkemelerde tek tek aydınlatıldı. Yakalananlar 7 kez idama mahkum edilmiş olmalarına karşın, dönemin Başbakanı bu katliama karışan isimleri, 'Devlet uğruna kurşun atan da, kurşun yiyen de bizim için saygıyla anılır. Onlar bizim için şerefliidir" diyerek adeta aklamaya çalıştı.

Bahçelievler Katliamının düzenleyicileri ellerini kollarını sallayarak aramızdalar

2011 yılında, Recep Tayyip Erdoğan Hükümetinin 3. Yargı Paketiyle katiller salıverildi!. Tekrar davalar açıldı. Kaçanlar kaçtı. Yapılan itirazlar sonrasında Haluk Kırıcı yeniden yakalandı ve içeriye alındı. 2015'in Şubat ayında davanın içeride kalan son suçlusu Haluk Kırıcı da, tümünden salıverildi. Bir katliam daha bütün failleri ve suç ilişkileriyle ortaya çıkarılmış olmasına karşın yine de adeta cezasız kaldı! Vicdanlarımız bir kez daha kanadı!

Bu ülkede suçlular serbest bırakılırken, suçları kanıtlanmadan idam edilenler de var!

Suçu ispatlanmamış olan Necdet Adalı ve yaşı büyütülerek daracına gönderilen Erdal Eren 12 Eylül Rejimi'nin “asmayalım da besleyelim mi” politikası ile darağacına gönderilendendi. Balgat Katliamı sanıklarından Mustafa Pehlivanoğlu da, suçu ispatlanmadan idama gönderilen Necdet

Adalı'nın idama gönderilmesi nedeniyle, Balgat Katliamında suçu kanıtlandığı için değil, "bir sağdan, bir soldan olsun" politikası gözetilerek 7 Ekim 1980'de darağacında öldürülenlerden oldu.

10 Ekim 2015 - Barış isteyenler de katledildi

Barış isteyenlerin cezalandırıldığı bir ülkede yaşıyoruz! 10 Ekimde Ankara Garında toplanan kalabalık, "barış" isteği ile yanıp tutuşan halkların bağrından kopup gelen Ali Deniz'ler, Fatma'lar, Ercan'lar, Dicle'ler, Berna'lar, Mehmet'ler, El Hadi'ler gibi onbinlercesiydi... Arka arkaya iki bomba patladı. Barış umutları bir kez daha yerle yeksan oldu. Kendini patlatan 2 İŞİD'li elini kolunu sallaya sallaya alana kadar gelmiş ve ortalığı cehenneme çevirmişti. Rivayete göre: bombanın patladığı alanda ağır yaralılara hemen müdahale edilmesi gerekirken; resmi sağlık ekipleri yerine, o ana kadar ortalıkta görünmeyen güvenlik ekipleri geldi. Alana barış çağrısıyla gelip de yaralılara ilk yardıma koşan sağlıkçılara gazla müdahale edildiği görüldü! Ölenlerin sayısı ambulansların gecikmesiyle ya da o patlayan gaz bombalarıyla arttığı dillendirildi. Derler ki, yerlerde yatan yaralılara daha erken müdahale edilseydi, birçoğu belki de kurtulacak, sağlıklarına kavuşacaktı! Derler ki, 10 Ekimlerde ölen yüzyedi insanın acılarına ağlanmasına, anılmasına devlet görevlileri hep yasak koydu, engelledi. Öldürenler yerine, kolları arasında sevdiklerini kaybedenler cezalandırıldı! Derler ki, o günden başlayarak dayanışmaya gelenler, cezalandırılmaya çalışıldı!

Derler ki? Kim der, ne der?

Ya bizzat yaşadıklarımız? Tanıklıklarımız, aklımızdan çıkmayanlar? Gaz atarak çekilen polisten sonra alandaki o hep bildiğimiz gaz kokusunun yanında başka bir ekşi, genizden çıkmayan koku var... Yerlerde, insanların üzerinde az önce vücutlardan kopan parçalar!? "O gökten yağın parçaların insan bedenlerine ait olduğunu fark ettiğimde, dehşete düştüğümü hatırlıyorum. Donup kaldığımı! Üstlerine basmamak mümkün değil. Heryerdeydiler..." diye anlatıyor biri... "Pankartların üzerinde ve altında parçalanmış bedenler. Yardım bekleyenler! Yardım etmeye koşanlar! Yüzlerde hep acı. Sağlam olan bazılarındaki şaşkınlık... Benim suratımda da, aynı şaşkınlık, aynı dehşet ifadesi var mıydı bilmiyorum?" diyor öteki... "Havuzbaşının orada sıra sıra ağlayanlar vardı! Önlerindeki patlamanın en yoğun etkilediği çemberde yaralı (belki de ölmüş) bedenlere sarılıp başka ağlayanlar, yardım isteyenler... Birileri taşıyabildiklerine yardımcı oluyor. Kalabalık vardı. Yaralıları pankartlardan yapılma sedyelerde taşıyanlar vardı!" diye anlatıyor bir başkası... "Yardım etmeye çalışanlar da vardı, alanda dönüp duranlar da. Tabipler Birliği önlüklü birileri, yerlerde yatan yaralılara müdahale ediyordu. Alanda oradan oraya sürüklendik." diye anlatıyor biri daha... "Az ötede pankartın altında yattığını gördüğüm mavi montlu adam, az önce bacağını tutuyordu!

Sonra... Sonra kımıldamadığını kavradım! Ateşler bastı, alev alev yandım... Birkaç saniyeliğine olsa da son anlarına tanık olduğum o adamın, artık yaşamadığını anlayınca yere çöküp, ahlayıp durdum!" diye anlatıyor başka biri... "Hekim olduğunu sandığım birilerinin, yanındaki adamın yarasına bastırıldığını, şaşkınlıkla izlediğini... Bağladığı bacağının üstüne tüm gücüyle bastırmasını" anlatıyor biri daha... Başka biri, "her yer darmadağın, akışkan renkler birbirine karıştı. Giderek alan tenhalaştı, uzaklaştık" diye anlatıyor! Başka biri daha "...".

Sonra...

Sonra hastane önlerinde toplaşmalar. Belki kan lazım olur? Belki yardıma ihtiyacı olan birileri vardır? Herkes birilerini soruyor. Akşama doğru biraz daha örgütleniyor insanlar. Listeler hazırlanıyor. Kayıp isimleri, hangi morgda kim var? Yaralılar, hangi hastanede? Şehir dışından sevdiklerini almaya gelenler... Onlara kalacak yer lazım, su lazım, sıcak çay lazım...

Elif Kanlıoğlu: Ölümsüz gülüşler açan tomurcuk

Çağrı merkezi fikri geliyor birinin aklına. Olur deyip, numaramı veriyorum. Birazdan telefonlar gelmeye başlıyor! Telefonda yaşlı bir kadın sesi, "Elif Kanlıoğlu", diyor... Soruyor "hangi hastanede"? Elif Kanlıoğlu? Listede adını buluyorum... Ölenler arasında! Nasıl söylenir, öldüğü?

Sonra...

Acılı insanların anmasına bile yasaklar geldi. Garın önünde toplanmak yasaklandı. Acılı insanlar, milletvekilleri engellendi, polis şiddet kullandı! Direnerek Sıhhiyeye çıktı kalabalık... Güç bela toplanmaya izin çıktı, kalabalığın öfkesi dinmedi...

“Sonra hastane önlerinde toplaşmalar. Belki kan lazım olur? Belki yardıma ihtiyacı olan birileri vardır? Herkes birilerini soruyor. Akşama doğru biraz daha örgütleniyor insanlar. Listeler hazırlanıyor. Kayıp isimleri, hangi morgda kim var? Yaralılar, hangi hastanede?”

Batıkent'ten, Cemevi'nden uğurladık, Korkmaz'ı... Ali'yle birlikte Karşıyaka'ya götürdük! Elif, Artvin'de uğurlandı... Gülbahar Malatya'da, Mehmet Şah Adana'da... Ve daha yüzlercesi...

10 Ekim deyince fotoğraflar geçiyor gözümüzün önünden, isimler... Gar'ın önünde mukavvadan yapma bir anıt, 3 yüzünde yüzlerce insan yüzü, "emek" için, "demokrasi" ve "barış" için... İsimlerinin yazılı olduğu derme çatma anıtlarına bile saldırılar yaşadık!?

Hani sözde "tasada da, kıvançta da ortaklık"... Katliamlar ülkesinde yalnızlığımızla kaldık!

Kaynaklar

- <http://101015ankara.org/>

- Dokuz8haber'in 10 Ekim katliam alanından derlediği görüntüler: <https://www.youtube.com/watch?v=xZPgutOoq4Y>

Videoda yararlanılan kaynaklar

- Dönemin Genç Öncü bildirisi: https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/genc_oncu/go_006_ek.pdf

- Dönemin Genç Öncü Dergisi: https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/genc_oncu/go_006.pdf

- T24 Erşan Sansal Söyleşi: <https://t24.com.tr/haber/ersen-sansal-derin-devlet-adamlarina-hala-sahip-cikiyor,209007>

Mak(b)ul bir hastanın covidle imtihanı

Levent Cantek

Evet covid oldum-geçirdim, bildiklerimi ve yaşadıklarımı bir faydası olsun diyerek paylaşmak istiyorum ama sonrasındaki tek tek geçmiş olsun telefonlarından alenen korkuyorum, asgari düzeyde tutabilirsek sahiden çok sevinirim. Tek ricam bu. Ben iyiyim. Annem iyi.

Geçtiğimiz temmuz ayında babamı kaybettik ve ben o günden sonra annemle her gün biraz yürüyor, hasbihal ediyor, onun hayatının normalleşebilmesi için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Onun dışında pek insan yüzü görmüyor, evimle kütüphanemin olduğu çalışma ofisim arasında yaşayıp gidiyorum.

İlk belirtiler: 80 yaşındaki annem, 3 Eylül'de hastalandı, temaslı olduğum için bana da bulaştırdı bulaştırmasına ama en azından başlangıçta covidle ilgili olmadığını düşündüm. Ateşi yoktu, öksürmüyor ve nefes darlığı çekmiyordu. Grip ilaçlarından birini verdik. Bana bulaşmasının ilk belirtileri beklenildiği gibi dört gün sonra gerçekleşti... 7 Eylül akşamı birden soğuk soğuk terledim, bir haftadır kum döküyordum, onunla ilgili olduğunu düşündüm. Üç gün evde kaldım, halsizlikle karışık bir grip geçiriyor gibiydim. 11'inde toparladım. Tabii ki her ihtimali düşünerek evde daha ilk günden bir önlem olarak kendimi tecrit ettim. İyi ki yapmışız, Funda'ya ve Tuna'ya bulaştırmamış oldum.

Annem, o arada iyileşir gibi oldu, covid belirtileri göstermeyince grip geçirdiğini düşünmeye devam ettik. Meğerse hastalık biçim değiştirmiş, annem çok geçmeden kusmaya başladı. O andan itibaren sağa sola ümitsizce telefon açmaya, bir hal yolu aramaya başladım. Ankara'da hastanelerin durumu bir felaket olduğundan haliyle yer bulamadık. 11'i akşamı annemin eve test yapacak bir ekip çağırdım, bu fasıl sahiden çok zor, tam anlamıyla kaos halinde geliyor...Bir yandan halsizim, bir yandan annem evinde bir başına...

Hastane: Ayın 13'ünde annemin testi pozitif çıktı, Annem, kalp hastası, yüksek tansiyonu ve şekeri var... İlaçların farklı ölçülerde doktor kontrolünde verilmesi gerekiyordu, zorluk da oradaydı. Konuştuğum sağlıkçı arkadaş, bana hak vermekle birlikte "Hastaneler dolu, yer bulamazsınız, ambulans bile gelmez" diyerek sert bir manzara resmi çizdi. Başıma o an giren ağrıyı anlatamam. Neyse ki, bir iki saat sonra mucizevi bir fırsat bularak annemi Şehir hastanesine yatırdık. Zaten bir tek oraya yatırabiliyorsunuz, paranızla dahi bir yer bulmanız zor... Ki özel hastaneler bu denli kapsamlı mücadeleye hazır değiller. Yatırırken özel bir firmadan ambulans tuttum, normal yollardan birileri "gelmiyordu". Hatta, Şehir hastanesi hasta kabul etmiyordu, yatacağı oda belli olmasa ambulans bile onu almayacaktı. Arabanın eve gelmesi bile üç saat sürdü.Dış dünyayla bağı olmayacak biçimde hastaneye yatırıldı ve arada bir doktor arkadaşımız olmasa galiba ondan haber de alamayacaktık.

Test ve tecrit: Annemle birlikte ben de test yaptırmıştım, sonuçlarım henüz çıkmamıştı. Tam kan sayımında değerlerim normaldi ve doktor arkadaşlar pozitif çıkmayacağını düşünüyorlardı, bekledikleri gibi olmadı. Gerçi, negatif de çıksa fark etmeyecekti. Annemle temaslı olduğum için iki hafta tecrit edilecektim, böyle durumlarda evden dışarı çıkmanız yasaklanıyor. Pozitif çıkınca bu defa evdekiler temaslı oldular ve onların da ev hapsi başladı.

Bu evreyi anlatmam gerek... Pozitif çıktığınız an, cep telefonunuza bir mesaj geliyor ve o dakikadan sonra pek çok insan tarafından aranmaya başlıyorsunuz. Filyasyon ekibi gelip size ilaç veriyor, sonra da yerel sağlık birimleri, gönüllüler telefonla hemen her gün sizi arıyorlar. Önce annemle sonra kendimle ilgili çok insanla konuşmak zorunda kaldım. Çok sıkıcıydı. İki hafta boyunca günde üç ile altı kişi arasında insanla bıy bıy ettim... Mahalle muhtarı, bir polis, bir okul müdürü, bir hemşire, Bişey hanım ve Bişey Hanım daha beni her gün aradılar. Aynı ev içinde bir beni bir Funda'yı aradıkları da oldu. İşlerini yaptılar ama yardım isteseydim, ne olurdu bilmiyorum.

“... annemin testi pozitif çıktı, Annem, kalp hastası, yüksek tansiyonu ve şekeri var... İlaçların farklı ölçülerde doktor kontrolünde verilmesi gerekiyordu, zorluk da oradaydı. Konuştuğum sağlıkçı arkadaş, bana hak vermekle birlikte "Hastaneler dolu, yer bulamazsınız, ambulans bile gelmez" diyerek sert bir manzara resmi çizdi”

Çevre: Annemin hastalandığı süreçte kimseyle temasım olmamıştı ama apartmana, komşulara durumu bildirdik... Biraz da Kafkaesk biçimde kimlerle görüştüm diye oturup düşünüyorsunuz, nereye gittim gitmedim falan filan... Funda işe gidiyordu, Tuna antrenmana filan ama çok şükür ikisinde de bir şey yoktu. Tabii ki ikisinin de çevresi bir parça gerildiler. Psikosomatik durumları hepimiz yaşıyorsunuz, tahmin edersiniz.

Efsane: Bir şehir efsanesi var, bu hastalığı hiç fark etmeden geçirenler varmış filan... Bence böyle bir ihtimal yok, nasıl geçirirseniz geçirin, bu hastalık kendini gösteriyor. Ki ben hafif geçirenlerden biriyim.

İlaçlar: Verilen ilaçlardan biri antiviral, grip ilacı... ilk gün sabah akşam olmak üzere ondan 16 tane içiyorsunuz, sonra 6'ya düşüyor. Beş günde 40 hap bitiyor. Diğer ilaç daha sorunlu ve yan etkileri olan bir "sıtma" ilacı, ondan da 10 tane, etti mi 50...Piyy... Biliyorsunuz, bu hastalığın bir ilacı yok. Şu anda "bu ilaçları için, evden dışarı çıkmayın, 14 gün sonra normal hayatınıza dönün" deniyor.

Bu ilaçların fena bir yük olduğunu ve değil bana, büyük çoğunluğa iyi gelmediğini düşünüyorum. Yıpratıcı bir süreç o ilaçları içmek... Pek ilaç içen biri değilim veya ilaçlar sahiden beni çok etkiler, rahatsız etti bu kadar çok içmek... Kader dedik ama fazla işte...Ya da bir şey ters... Mutlaka değişecek bu ilaçlar, ayan beyan o görülüyor. Antibiyotik içseniz, üçüncü hafta toparlarsınız, grip ilacı içseniz beşinci altıncı hafta yine normale evrilirsiniz. Bu ilaçlar öyle değil, bende hiçbir olumlu etkisi olmadı örneğin. Ateş, öksürük, bulantı, nefes darlığı, ishal ve benzeri bir derdim yoktu. Bir şey değişmedi bende. Gece uykularını iyi geçirmedim, ateş değil ama yanma oldu o kadar...

Ateş miti: Hastalığın varlığı yer bakımından bir not düşeyim, gündelik hayatta bir yere girerken ateş ölçülüyor ya artık bir anlamı var diyemeyiz, çünkü annem hastanede yattı ama ateşi en çok 36,8 oldu, siz hesap edin... Ateş olmadan seyredebiliyor demek istiyorum.

Deliryum: Annemle ilgili garip de bir şey oldu, tuz ve su kaybıyla beraber sodyum ve potasyum değerleri düştü, bu da hafızasını bulandırdı, örneğin dramatik bir biçimde bana telefon açıp babamın yaşayıp yaşamadığını sordu, hatırlamıyordu... Deliryum etkisi oluyor, bu değerler normale döndükçe hafızası da geri geliyormuş ama itiraf edeyim, annem bana geçmişiyile ilgili sorular sordukça epey gözyaşı döktüm. Şimdi evine döndü, yavaş yavaş da olsa toparlıyor. Psikiyatrist bir arkadaşım sağolsun, beni teskin edecek epey şey anlattı, rahatladım. Oluyormuş, covidle de artık çok oluyormuş.

Testin güvenilirliği: Test meselesine geri döneceğim. Kan testinde lenfosit ve crp değerlerine bakılıyor daha çok... Örneğin annemin lenfosit düşüktü... Crp normaldi ama yükseğe yakındı... Benim ikisi de normaldi. Bir de ayrıca burundan ve boğazdan sürüntü testi (PCR)

“Bu ilaçların fena bir yük olduğunu ve değil bana, büyük çoğunluğa iyi gelmediğini düşünüyorum”

yapılıyor. O güne kadar bu konularda bir bilgim yoktu. Etrafla konuşmaya ve anlamaya çalıştım, bakındım, okudum. Nasıl desem, yüzde 40 hata payı olan bir testmiş meğer, anladım ki, esasen kimse doğruluğuna inanmıyormuş.

Karantinanın sonu: Test faslı epeyce saçma... Annem taburcu edildi, ben zaten genel olarak iyiydim, okuyup seyrederek, bir odada vaktimi geçiriyordum... Dediler ki "tamam bitti"... oradaki mantık da şu, testin yapıldığı günün üzerine iki hafta sayılıyor... Sonra geçti deniyor. Beyan esassa hastalığın başlangıç günü de bir veri ama... Eldeki kesin tarih olan test günü milad alınıyor.

Haydaa: E geçtiyse test yaptırıyım, kesinleştireyim dedim. Farklı doktorların bana söylediği şey şu oldu... Kanımda aşağı yukarı bir buçuk ay (45 gün) pozitif gözükecekmişim, bulaştırmayacak ve o süre içinde tekrar hasta da olmayacakmışım. Yani negatif çıksa bile yüzde 40 hata payı olan bir testi hatırlatarak söylüyorlar bunu... Çok doğru olmayacakmış. Haydaa diyorsunuz...

Asıl mesele ise şu... tekrar test yaptırırsanız, Sağlık Bakanlığının sistemine bir isim olarak tekrar dahil oluyorsunuz ve bu, pozitif çıkarsanız, siz ve temaslı

olduğunuz insanlar tekrar on beş gün tecrit edileceksiniz anlamına geliyor. Beni hasta olmaktan çok, birilerine hastalık bulaştırmak ve benim yüzümden çevreme cefa çekirmek kasıyor...

Kaos: Teste güvenilmemesi, "off the record" önemsenmemesi ve doktorlardan duyduğum şeyler çok kafa karıştırıcı... "Negatif çıktı ama yine de bulaştırdı" denirse size... Yok artık demek zorunda kalıyorsunuz, çünkü bu sürecin bir sonu olmalı. Veya elde güven duyacağımız ve hareket noktası olarak ilerleyeceğimiz bir şey olmalı... O da ne dersek diyelim, testtir... Şu yazdıklarımı okuyarak insanlar kendilerini psikosomatik bir hallenmeyle hasta hissedebilirler ama kanımız ne varsa onu gösterir. Eğer testten negatif çıkar ve o hasta yine bulaştırırsa... o test hatalı yapılmış demektir. Basit şeyler söylüyorum ama çok fazla insanla bunu tartışmak zorunda kaldım. Kafalar inanın çok karışık... Sakin ve sabırlı davranmak her zaman kolay olmuyor. Herkes çok yorgun...

Donör: E donör olayım dedim, yok dediler, sen hafif geçirdin, olamazsın... Bu dosyayı kapatmış değilim, halen araştırıyorum.

Kararım: Kendimce şöyle bir karar aldım, hastalığın başlangıcından kırk beş gün sonrasına kadar tekrar test yaptırmayacağım, izole hayatımı sürdüreceğim. İyisin ve bulaştırmazsın denmesine karşın bunu bir önlem olarak uygulayacağım.

Vaziyet: Şu an nasılım? Hastalık için geçti dense bile bir kas yorgunluğunun iki ay kadar sürebildiği, kolay yorgunluk yaşandığı söylendi bana...Kabaca söylersek, beyin "iyiyim" sinyalini hemen veremiyor ve enerji olamıyormuşsun... Günde en az beş kilometre yürüyen biriydim. Karantina bittikten sonra çıkıp bir üç kilometre yürüdüm, eve gelip

yarım saat kadar sızma ölçüsünde uyumuşum... Bir halsizlik ve çabuk yorulma oluyor, ikinci gün ofise on beş kilo kadar kitap taşıdım, ev taşımış kadar yoruluverdim... tabii ki durmayacağım, her gün beş kilometre yürümeye tekrar başladım, bu halsizlik evresinin kısa süre içinde geçmesi için çaba gösteriyorum. Hastalığın nekahat evresinin dahi meşakkatli olduğunu gösteren şeyler bunlar. Size bunları hastalığı hafif geçiren biri yazıyor...

Takviye: Bu maddeyi sonradan yazıyorum, verilen ilaçlarla beraber mutlaka clexane ya da oksapar türü iğne kullanmakta, d ve b vitamini takviyeleri yapılmasında fayda var. Kaotik bir harala gürele olduğu için kolayca atlanıyor. İğne, insülin gibi pratik bir şey, kolayca yapılıyor, sizi korkutmasın, kan sulandırıcı, görebildiğim kadarıyla pek çok ülkede öneriliyor. Tabii ki hekimlere danışmanız gerekiyor, ben bunu hatırlatın demek istiyorum.

Psikedelik: Son söz, takıntılarımla ilgili olsun... Hastalık sırasında biliyorsunuz insan zekası oyunlar oynuyor... Marcella dizisinin ilk bölümünü seyretmişim, kadınla birlikte olayları çözmeye başladım rüyalarım... Gece arkadaşlarımdan bir diğeri Aziz Azmet'ti, Hiç İstemem'i söyleyip durdu: Rüzgarlar dost bize / yağmurlar arkadaş / güneş bizim için doğacak / mevsimler hep bahar... Her ikisi de üzerimde psikedelik etkiler yarattı.

Uzun bir yazı oldu, aklıma geldikçe uzatabilirim de... Bu hastalıkla ilgili ne kadar önlem alırsanız alın, bulaşma meselesi sadece sizinle ilgili değil... Spor, bol su, vitamin takviyesi ve azami dikkatten başka yapacak bir şey yok. Hastalık, fiziksel tahribatın dışında insanın en çok sabrını düşürüyor. Sabırla sakın kalmak, geriye dönüp baktığımda hastalığı yenmenin bir yolu gibi geliyor artık bana.

SOLFASOL TV YAYINDA!

9. yaşımızı doldurduğumuz bu 1 Mayıs'ta, başladığımızdan beri ilk defa doğum günümüzde meydanlarda olamıyoruz ama uzun zamandır gözümüzü kestirdiğimiz başka bir meydana adım atıyoruz: Video haber ve yorum ağırlıklı yayınlar yapacak olan internet televizyonu Solfasol TV artık yayında.

<http://solfasol.tv>

Solfasol TV tıpkı kardeşi Gazete Solfasol gibi Ankara yerelinden evrensele, çok sesli, demokratik, hak temelli haberciliği katılımcılıkla inşa etmek için, bağımsız, sivil ve özgür bir online iletişim platformu olarak kuruldu.

Doğal olarak iki mecranın içeriği paralel ve birbirlerini tamamlayıcı nitelikte. Basılı gazetenin aylık temposunda gündemin gerisinde kalabilecek içeriğe Solfasol TV'de, gazetede ki sayfa sayısı gibi fiziksel sınırlamalar olmaksızın yer verebiliyor olacağız. Video haber, yorum ve söyleşi ağırlıklı içeriğin yanı sıra, Gazete Solfasol'de yer alan haber ve makalelere de siteden ulaşabileceksiniz. Bununla beraber TV'deki yayınların aylık derlemesini ve özetlerini de gazetede bulabileceksiniz.

Solfasol TV'nin yayınlarının takipçileri ile etkileşimli, bir kısmının da açık katılımlı olmasını arzuluyoruz. Bu şekilde, gazete ile bir ölçüde yakaladığımız katılımcılığı bir adım daha ileri taşıyacağımıza inanıyoruz.

Sizleri program içeriği oluşturulmasında fikirleriniz, birikiminiz ve üretimlerinizle aktif yer almaya davet ediyoruz. Dilerseniz, Solfasol'ün teknik ekibine katılarak kamera arkası süreçlere katkıda bulunabilir ve diğer içerik sağlayıcıların üretimlerinin yayınlanmasına da yardımcı olabilirsiniz.

QR koduyla erişebileceğiniz form aracılığıyla program önerilerinizi, sürece ne şekilde dahil olmak istediğinizi ve teknik uzmanlık

ve ekipman gibi ihtiyacınızı ve / veya potansiyel katkınızı bizimle paylaşabilirsiniz.

Solfasol TV'yi, Ankara gündemini merkezine alan, yüz yüze konuşabileceğimiz, canlı, katılımcı bir ortam olarak sizlerle birlikte geliştirmeyi ve genişletmeyi ümit ediyoruz. Gelin, yaşadığımız kente dair hayallerimizi paylaşalım ve bunları birlikte gerçekleştirelim.

Pandemi dönemi boyunca uzun süre kapalı kalan dost mekanların, işletmelerin, girişimlerin tanıtımını yaparak onlara küçük de olsa bir destek vermek istedik. Buna bu ay da devam ediyoruz. Dayanışmayla...

GAZETE SOLFASOL

* Amelie's Garden Güneş Sokak no:3 Çankaya * Atölye Mor Salyangoz www.instagram.com/cocuklarlaonlinefelsefe * Atölye Yolculuk Kibris Sk. no:29/C Çankaya * Berlin Cafe Selanik Caddesi no:67 Çankaya * Değirmen Koop Bayındır

2 Sokak 48/B Kızılay * FADE Stage & Coffee Cinnah Caddesi, Farabi Sokak 39/A Çankaya * Farabi Sahnesi Cinnah Cad, Farabi Sokak 17/A Çankaya * Gurmefil @gurmefil * Gül Kahve Hacı Bayram Caddesi no:4 * Güzel Karadeniz Lokantası İlkiz

Sokak no:12 * İklim Sanat Projesi Mesnevi Sokağı no: 24/3 * Kantin Organic Farabi Sokak no: 58/A * Latifeden Kahvaltı & Kahve Zeytin Dalı Caddesi no: 12 * Megaron İran Caddesi Karum AVM D:21 * Terra Kafe & Mutfak Beykoz Sokak no: 7/A

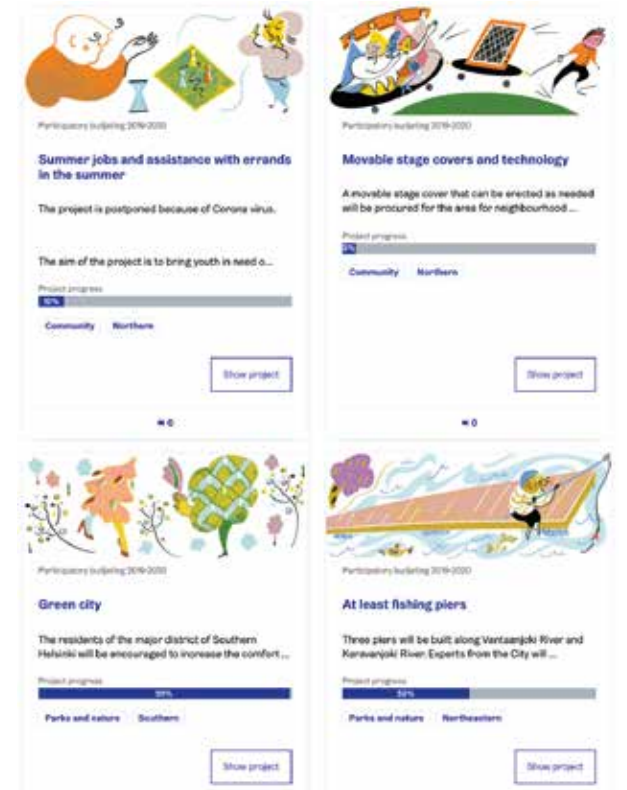
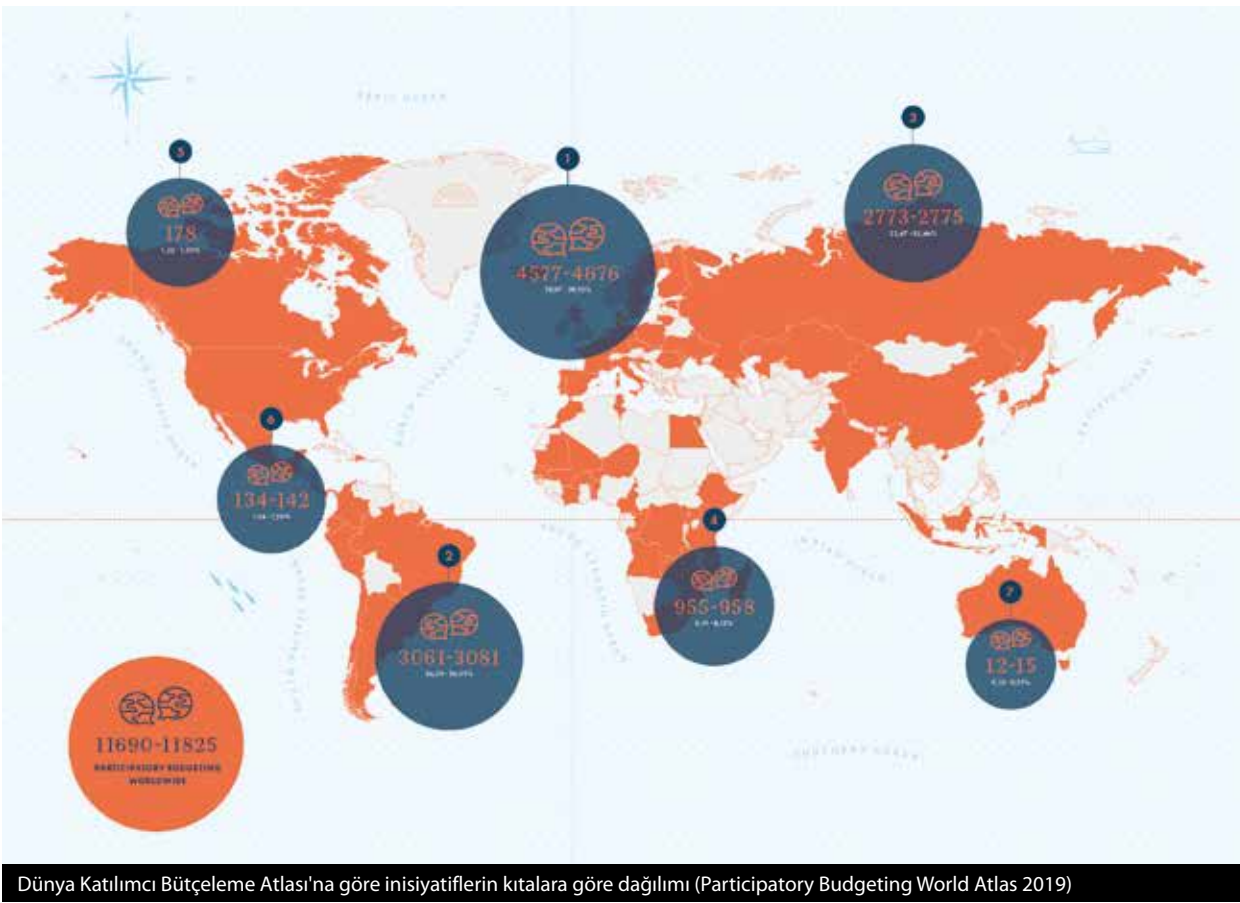

Dünyadan Güzel Şeyler - 13

Katılımın Sürdürülebilirliği - 3

Sine Çelik

Katılımcı bütçeleme politikaları bugün dünyanın her yerinde yerel yönetimler tarafından aktif şekilde kullanılıyor. Geçtiğimiz sayılarda, Kent Hayatının Sürdürülebilirliği başlığı altında Helsinki Belediyesi'nin 'kenti kentliler inşa eder' mottosuyla yürürlüğe koyduğu katılımcı bütçeleme politikalarından ve kentlilerin projelerinin gerçekleştirilmesi için ayrılan fonlardan kısaca bahsetmiştim. Aslında niyetim katılımın sürdürülebilirliği konusunu iki bölüm halinde City Lab konsepti üzerinden anlatıp bitirmektim. Fakat, geçtiğimiz Ağustos ayında Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin STK'lara yaptığı katılımcı bütçeleme çağrısından ilham alarak bu konuyu güncel örnekler üzerinden etraflıca inceleyelim istedim. Katılım serisinin 3. bölümünde 'participatory budgeting', yani Türkçesiyle katılımcı bütçelemenin Brezilya'dan çıkıp Ankara'ya kadar uzanan, yol üzerinde Latin Amerika ve Avrupa belediyelerini etkisi altına alan hikayesine, uygulanan farklı metotlara ve elde edilen (ya da edilemeyen) sonuçlara değineceğim.

Helsinki Belediyesinin İnternet sayfasında hangi projelerin seçildiğini ve hangi aşamada olduklarını takip edebilirsiniz (omastadi.fi)

2019 yılında dünyanın her kıtasından tam 70 yazarın gönüllü haritalandırma çalışmaları ve araştırmaları sonucunda yayınlanan Dünya Katılımcı Bütçeleme Atlası'na (Participatory Budgeting World Atlas) göre, katılımcı bütçeleme politikaları bugüne kadar dünyanın farklı yerlerinde, farklı şekillerde neredeyse 12 bin defa uygulanmış. Konu hakkında yapılmış en kapsamlı belgelerden biri olan Atlas, sadece güncel sayıları vermekle kalmıyor, aynı zamanda 1989 yılında Brezilya'nın Porto Alegre şehrinde doğduğundan beri katılımcı bütçeleme politikalarının kat ettiği yolu takip ediyor ve alınan sonuçları toplumun refah seviyesi üzerinden değerlendiriyor.

Aslında dünyada birçok belediyenin farklı metotlar dahilinde uygulamaya koyduğu katılımcı bütçeleme, katılımcı yerel politikaların var olan kaynakların toplumun inisiyatifi doğrultusunda

dağıtılmasını öngören bir kolu. Katılımcı yerel politikalar genel olarak topluluk odaklı gelişme anlayışından ortaya çıkıyor. Topluluk odaklı gelişmeyi, problemin asıl sahiplerini sürecin merkezinde gören, toplumu oluşturan bireylerin haklarını ve refahını diğer bütün dinamiklerin üzerinde tutan bir problem çözme biçimi olarak tanımlayabiliriz.

Katılımcı bütçeleme, yerel yönetimlerin kaynaklarının tamamının veya bir bölümünün ne için kullanılacağına doğrudan vatandaşlar veya vatandaşların oluşturduğu semt konseyleri tarafından karar verilmesi ile dünyada üç ana format halinde uygulanıyor. Brezilya örneklerinde olduğu gibi vatandaşların bütçeyi kendileri belirlemeleriyle, Yeni Zelanda'da uygulanan versiyonunda görülebileceği gibi kentlilerin var olan bütçeyi değerlendirip gerekirse

değiştirebilmeleriyle ya da Finlandiya'da tercih edilen yöntem gibi vatandaşların bütçenin belirli bir kısmında söz sahibi olmalarıyla ilerliyor. Oylama kısmı ise bazen yerel yönetim tarafından oluşturulan ana başlıklara oy verilmesi şeklinde gerçekleştirilirken, bazen de önceden planlanmış somut projelere oy verilmesi ile gerçekleştiriliyor. Hatta, birkaç ay önce yazdığım Helsinki örneğinde olduğu gibi düzenlenen atölyeler dahilinde kentlilerin kendi projelerini geliştirip oylamaya sundukları modeller görmek de mümkün.

Politik inovasyon

80'li yıllarda yerel seçimler ile göreve gelmeyi bir sonuç değil, halkın tüm kesimlerinin sesini duyurabileceği katılımcı demokrasinin önünü açan bir süreç olarak gören Brezilya İşçi Partisi'nin ülkede yükselişi ile birlikte katılımcı

bütçeleme kentlerin gündemine alınıyor. Ancak konseptin aktif olarak işlemeye başlaması, 1988 yılında Olivio Dutra'nın o zamanlar 1,2 milyon nüfuslu bir şehir olan Porto Alegre'nin belediye başkanı seçilmesinden sonra gerçekleşiyor. Bunu takip eden 15 yıl boyunca Porto Alegre Belediyesi vatandaşları düzenli olarak bütçe, giderler ve ihtiyaçlar konusunda bilgilendiriyor. Aynı zamanda semt konseyleri oluşturularak daha küçük birimler halinde fikirler geliştiriliyor, sorunlara çözüm aranıyor ve daha sonra vatandaşların oylarına göre projeler yürürlüğe konuyor.

Literatüre politik bir inovasyon olarak geçen bu yönetim biçiminin Porto Alegre'de kullanıldığı 15 seneyi aşan süre sonunda kentte eğitim, sağlık ve altyapı sistemlerinin kalitesi en az yüzde 50 oranında yükselirken, aynı zamanda kadınlar ve azınlıklar kentteki karar alma mekanizmalarının aktif birer parçası haline geliyor. Yöntemin elde ettiği başarıyla birlikte Brezilya'da 250 belediye daha Porto Alegre örneğini takip ediyor. Fakat 2004 yılından itibaren ülkenin politik atmosferinin değişmesiyle devletin katılımcı süreçlere olan desteği sona eriyor ve halkın inisiyatifine sunulan bütçeler Porto Alegre dahil birçok belediyede gittikçe küçülüyor. 2017 yılında katılımcı bütçeleme doğum yeri Porto Alegre'yi tamamen terk ediyor.

Katılımcı bütçelemenin başarısı

Dünya Kaynakları Enstitüsü'nün 2018 yılında yayınladığı 'Towards a more equal city' (Türkçesiyle 'Daha eşit bir kente doğru') başlıklı çalışma Porto Alegre başta olmak üzere, dünyada alınan iyi sonuçlara rağmen sona erdirilen katılımcı bütçeleme süreçlerini inceliyor ve bu politikaların sürdürülebilirliğini dört ana koşula bağlıyor. Bunlardan ilki ve önemlisi katılımcı süreçlerin yaş, cinsiyet, eğitim, gelir durumu ve siyasi görüş gözetmeksizin, tam anlamıyla koşulsuz bir biçimde toplumun tüm kesimlerine açık ve erişilebilir kılınması; ikincisi, yeterli finansal kaynağın sağlanması; üçüncüsü, yerel yönetimlerin taahhütlü duruşu ve gerektiğinde değişen politik gerçekliklere adapte olabilme kabiliyeti geliştirmesi; dördüncüsü devletin oylamalar sonucunda alınan kararları uygulama konusunda yerel yönetime destek olması.

Katılımcı süreçler ile gündeme gelen projeler çok çeşitli olmakla beraber, ulaşım, sürdürülebilirlik ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlar dünya çapında öne çıkıyor. Katılımcı bütçeleme yöntemi ile yürürlüğe konup fark yaratan projeleri araştırırken ilgimi çekenlerden bir tanesi Paris çıkışlı. 2015 yılında senelik bütçenin %5'i olan 426 milyon avronun yapılan oylama sonucunda geri dönüşüme harcanmasına karar verilmiş ve şehrin her bölgesine yağmur suyu toplama sistemleri, atık ayrıştırma santralleri, kompost kutuları kurulmuş. Başka bir tanesi ise Kore'den. 2012 yılında Seoul yerel yönetimi yaklaşık elli milyon dolarlık bir bütçeyi kentlilerin projeleri için kullanmak üzere ayırmış. Teslim edilen projelerden, kentteki yaşlıların bağımsız bir

“Literatüre politik bir inovasyon olarak geçen bu yönetim biçiminin Porto Alegre’de kullanıldığı 15 seneyi aşan süre sonunda kentte eğitim, sağlık ve altyapı sistemlerinin kalitesi en az yüzde 50 oranında yükselirken, aynı zamanda kadınlar ve azınlıklar kentteki karar alma mekanizmalarının aktif birer parçası haline geliyor.”

Brezilya'da düzenlenen katılımcı bütçeleme toplantılarından biri (Fotograf: democraciasocialista.org)

Utrecht Hollanda'da katılımcı bütçelemeyi en uzun zamandır kullanan kentlerden biri (Fotograf: Frans Berkelaar)

şekilde yaşayabilmeleri için evlerinin gençler yardımıyla yeniden düzenlemesi ile ilgili öneri en çok oyu almış ve yürürlüğe konmuş. Bu sayede hem tek başına yaşayan yaşlıların hayat kalitesinin artırılması, hem de farklı jenerasyonlardan kentlilerin iletişiminin güçlenmesi amaçlanmış.

Kente dair farkındalık

Daha kapsamlı incelediğim bir diğer örnek Hollanda'dan. Sanırım bu köşede Hollanda'nın dördüncü en büyük kenti Utrecht'ten ilk kez bahsedeceğim. Utrecht Belediyesi'nin kullandığı Leefbaarheidsbudget (Türkçesiyle 'yaşanabilirlik bütçesi') ilk kez 1987 yılında geliştirilen büyük projeler için kentlilerin fikirlerini almak amacıyla oluşturulmuş. Yıllar içinde ilerleyerek bugünkü demokratik karar verme mekanizması halini almış.

Yaşanabilirlik bütçesi, kentte yaşayan veya çalışan herkesi beş ana başlık altında proje geliştirmeye davet ediyor: mekân, trafik, refah, iletişim ve güvenlik. Demokratik karar mekanizmalarının yanı sıra, bütçe, kentlilerin demokratik haklarının bilincinde olmaları, kente dair farkındalıklarının artması ve kent hayatına aktif şekilde dahil olmaları gibi uzun dönemde şehrin sosyal yapısını güçlendirecek hedefler de içeriyor.

Hollanda'da bugüne kadar toplam altı farklı katılımcı bütçeleme sistemi kullanılmış. Birincisi 'fiş sistemi' (voucher systeem) yani kentlilerin bütçenin küçük bir bölümü ile proje geliştirdiği ve bunların açık oylamaya sunulduğu sistem. İkincisi, bütçenin belirli bir bölümünün semt ölçeğinde katılıma açıldığı 'semt bütçesi' (wijkbudget) sistemi. Üçüncüsü 'hayat kalitesi fonu' (leefbaarheidsfonds), yani fiş sisteminde olduğu gibi projelerin sunulduğu, fakat oylamanın kapalı olduğu sistem. Dördüncüsü, yerel yönetimin ve kentlilerin küçük gruplarla bir araya gelip fikir alışverişinde bulunduğu semt ölçekli bütçe tavsiye sistemi (budgetadvies voor de wijk). Beşincisi bütçe izleme (budgetmonitoring) yani kentlilerin planlanan bütçeyi inceleyebildiği ve gerekirse veto edebildiği sistem. Altıncı ve en popüler olanı ise bütçe aracı sistemi (buurtbegroting) yani semt konseyleri aracılığı ile dönemlik bütçelerin belirlenen önceliklere göre kentliler ile birlikte planlandığı sistem.

Kentli Katılımı mı? Asla!

Active Citizens Network (Türkçesiyle Aktif Kentliler Ağı) yaşadıkları Avrupa kentlerinde katılımcı politikaların benimsenmesini isteyen bir grup kentli tarafından kurulmuş. Amaçları, bağlı bulundukları yerel yönetimin katılımcı kültürün gücüne inanmasını sağlayıp, hem kentin sorunlarına birlikte çözüm aramak hem de kentliler ve yerel yönetim arasındaki güven ilişkisini tazelemek. Bunun için Citizen Participation? Hell no! (Türkçesiyle Kentli katılımı mı? Asla!) isminde bir oyun geliştirmişler. Bu oyun aslında, önyargıları tartışarak kırmayı hedefleyen bir çeşit ters düşünce oyunu. Kısaca, katılımcı politikalar üretmemek için öne sürülebilecek bahaneler düşünmeniz gerekiyor. Mesela 'bu çok karmaşık bir süreçtir', 'kentliler sadece yakını, çözüm aramaz', 'her kafadan başka bir ses çıkar' gibi.

Katılımcı süreçlerin yakın zamanda Ankara'nın yerel yönetim gündeminde büyük rol oynayacağı aşikâr. Konu ile ilgilenenlere her şeyden önce Dünya Katılımcı Bütçeleme Atlası'na göz gezdirmelerini öneririm. Atlasın yanında katılımcı inisiyatifleri bir araya getiren Participedia, Civil Society Academy ve Participazion platformları da oldukça ilham verici. Akademik alanda ise özellikle Avrupa'da bu konuda yapılan çalışmalar sosyal dönüşüm teorisi, sosyal inovasyon ve katılımcı kültür alanlarında yoğunlaşıyor. Gelecek sayılarda sürdürülebilirliğin farklı boyutlarında görüşmek üzere, sevgiyle kalın, katılın.

DOSYA

Ankara'nın kayıp bağları: Bağ, bahçe, bostan

Dosya Editörü: Kaan Can Bircan

Ankara'nın Bağ Evi ve Bağcılık Kültürü
>> s. 12 Hasan Çelik

Papazın Bağ
>> s. 15 Akın Atauz

Ankara'da Yok Edilen Bağlar ve Bağ Kültürü
>> s. 14 Mehmet Tunçer

Ankara'da Bağları Bozarken
>> s. 18 Alanur Çavlin

Ankara'nın Bağ Evi ve Bağcılık Kültürü

Hasan Çelik ^{1*}

Ankara'nın Adı Nereden Geliyor?

Frigler, Galatlar ve Romalılar Ankara'yı; "Gemi Çapası" anlamına gelen Ankürü (Klasik Yunanca) ya da Ankyra "Ancyra" olarak adlandırmışlardır. Türklerin Anadolu'yu ele geçirmelerinden sonra ismi Ankara ve Engürü olarak değişmiş, batı dillerine de Angora olarak girmiştir. Sultan II. Beyazıt döneminden (1481-1512) itibaren şehrin resmi adı Ankara olmasına rağmen, halk Engürü, batılılar ise Angora adını kullanmayı sürdürmüşlerdir. 1648'de Ankara'yı ziyaret eden Evliya Çelebi, ünlü 'Seyahatname'sinde şehrin adını Unguriye olarak yazmış ve "Mamur yer olup, üzümü çok olduğundan adına Engürü demişler" diye bahsetmiştir (Farsçada Engü, Engür, Üngür üzüm demektir). Cumhuriyet'le (29 Ekim 1923) birlikte, daha önce (13 Ekim 1923) Başkent ilan edilen Ankara adı evrenselleşmiştir.

Ankara Bağ-Şarap Kültürü'nün Tarihçesi (İlk ve Orta Çağ)

Tarihi boyunca bağcılığa ve şarapçılığa büyük önem verilen Ankara'da, bu kültürün tarihçesi İ.Ö. 10.yy'a uzanır. Gordion şehrinde yapılan kazılarda, Frigya dönemine ait pişmiş topraktan yapılmış ördek şekilli şarap kapları İ.Ö.8. yy.a, Hayvan şekilli şarap kapları (Rhyton) ise İ.Ö. 7.yy'a aittir. Ankara'nın özellikle şarapçılığa yönelik bağcılık kültürü, Frigya, Lidya, Pers, Hellenistik, Galat, Roma, Bizans dönemlerini içine alan, yaklaşık 2000 yıl boyunca, sürekli gelişerek devam etmiştir.

Ankara Bağ-Şarap Kültürü'nün Tarihçesi (Selçuklu ve Osmanlı Dönemi)

Ankara'nın Türklerin egemenliğine girişinden (1073 Selçuklular, 1304 İlhanlılar, 1354 Osmanlılar) sonra, şarap üretimine yönelik bağcılık; yavaş yavaş yerini sofralık, kurutmalık ve şıralık üzüm yetiştiriciliğine bırakmıştır. Giderek eski parlak günleri geride kalan şarap üretimi ise, 1923 yılına kadar Ermeni ve Rum azınlığın elinde bir ölçüde varlığını sürdürmüştür.

Ankara Bağ-Şarap Kültürü'nün Tarihçesi (Cumhuriyet Dönemi)

Cumhuriyet'ten önceki "Birinci Meclis" döneminde, Hükümet'in karşı tutumuna rağmen, "Men-i Müskirat Kanunu" ile 1920 yılında alkollü içki kullanımı yasaklandı. Cumhuriyet döneminde (1926) 'Tütün ve Tütün Mamulleri ile Alkollü İçkiler', İnhisar (Tekel) altına alındı. 1942 yılında "şarap tekeli" kaldırıldı. Bu tarihten sonra hem devlet hem de özel sektör şarap üretmeye devam etti. 2003 yılında Alkollü İçkiler Sanayii ve Ticareti A.Ş. ye dönüştürülen devlete ait alkollü içki üretim ve dağıtım kurumu, özel sektöre satıldı.

Ankara'nın Bağ Evi Kültürü

Bağa göçme geleneğinin yarattığı kültür; Ankaralı orta halli ve varlıklı Türk, Ermeni, Rum asıllı ailelerin yaşamlarına, özellikle 19. yy.ın son dönemi ile 20. yy.ın ilk döneminde renk, heyecan, mutluluk

Atatürk'ün Çankaya'daki Bağ Evi (Kaynak bilinmiyor.)

Keçiören Bağları, Ankara, 1895-1900 (Kaynak bilinmiyor.)

1928 Keçiören Bağ evleri (Kaynak bilinmiyor.)

Etlik Bağları (Hasan Çelik Ankara'nın bağ evi ve bağcılık kültürü adlı sunumundan alınmıştır.)

ve güzellik katmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, 'Hisarda evin, bir de bağı yoksa Ankaralı değilsin' sözü, zenginler arasında çok yaygındı. En görkemli dönemi 1892-1923 yılları arasında yaşanan "Bağ Evi Kültürü", Ermenilerin 1915'teki, Rumların 1923'deki göçlerinden sonra eski tadını ve anlamını önemli ölçüde yitirmekle birlikte, 1930-1960 yılları arasında da Ankaralıların çok önem verdiği bir gelenek olarak yaşatılmıştır.

Ankara'nın Bağları

Değerli Ankara araştırmacısı-yazar Şeref Erdoğan'ın ifadesi ile, "Kuzeyden başlayarak Ankara çevresini saat yönünde dönersek, bağ isimli 32 semt saymak mümkündür".

Kuzeyindeki Bağlar

- Türklerin yoğun yaşadığı Kurtini, İğdelidere, Ayvalı, Kuzuyazısı bağları,
- Tiftik ve Sof ticareti yapan zengin Ermeni tüccarların yaşadığı Etlik (Aşağı ve Yukarı Eğlence), Deliktaş, Danişment bağları,
- Keçiören ve İncirli'de Keçiören, Kuşcağız, Kızlarpınarı, Cevizlikuyu, Çoraklık, Aktepe, Kayalı, Hacıkadın, Kalaba (Kalabağ) ve Küçükçizgi bağları,
- Çubuk çayı vadisinde Mecidiye ve Solfasol (Sonfasıl, Zülfadil) bağları.

Doğusundaki Bağlar

- Hüseyin Gazi dağı eteklerinde Karacakaya (şimdiki Siteler), Çinçin, Kayaş, Tuzluçayır, Üreğil bağları.

Güneydoğusundaki Bağlar

- Hatip Çayı (Bentderesi) vadisinde Balkeriz (Balkiraz) bağları, Nato Yolu ve Mamak Çöplüğü çevresinde Samanlık ve Davulcu bağları.

Güneyindeki Bağlar

- Atatürk'ün adını Türközü olarak değiştirdiği

İncesu vadisindeki Frenközü bağları (Şişkindere ve Lakfos Bağları),

- Seyran, Esat, Lakavuz (Şimdiki Akay civarı), Kavaklıdere, Çankaya, Ayrancı bağları.

Güneybatısındaki Bağlar

- Dikmen, Araplar Deresi, Cevizlidere, Övezlik, Yukarı ve Aşağı Öveç, Balgat, Ömürpınarı, Çaltaklı bağları.

Batısındaki Bağlar

- Söğütözü bağları

Ankara Bağlarında Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri

Ankara'da çoğu sofralık olmak üzere çok sayıda üzüm çeşidi yetişmekteydi. Bunlardan Akbüzgülü, Bulut (Buludu), Çavuş, Değirmenci, Devegözü, Erolan, Fesleğen (Misket), Gülüzümü, Hevenk, Hocahasan, Kadın parmağı, Karagevrek, Keçimemesi, Nurnigar ve Tokat üzümleri sofralık; Hasandede, Kalecik Karası, Pekmezlik ve Songurlu (Sungurlu) üzümleri ise Ankara'da yetişen şaraplık-şıralık üzümlerdir.

Ankara'da Bağ Evi Kültürü'nün Hazin Sonu!

Eski önemi kalmasa da Çankaya, Dikmen, Etlik ve Keçiören'de devam ettirilen Bağ Evi Kültürü;1954'de çıkarılan 'Kat Mülkiyeti Kanunu' ve 1963'ten sonra sayıları çığ gibi artan konut kooperatifleri ile hızlanan çarpık yapılaşmaya ve gecekondu işgaline daha fazla direnememiştir. Özellikle Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde, Ankara'nın sosyal hayatına renk katmış olan güzelim bağ evleri ve bağları, bir daha geri gelmemek üzere tek tek yok edilmiş, geriye yalnızca o dönemi yaşayan az sayıdaki Ankaralının özlem dolu anıları, içimiz burkularak okuduğumuz o dönemleri anlatan yazılar ve soluk resimler kalmıştır.

Ankara Bağcılığının Bölge Bağcılığına Katkısı

Ankara; Orta Kuzey Tarım Bölgesi'ndeki 12 il (Ankara, Bilecik, Bolu, Çankırı, Çorum, Düzce, Eskişehir, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Uşak, Yozgat) arasında, bağ alanı (%19,8) yönünden Çorum'dan sonra ikinci sırada olmasına rağmen, üzüm üretimi yönünden (%27,4) ilk sıradadır.

Ankara'daki bağlara Çubuk Çayı (Dilek Çayı), Hatip Çayı (Bentderesi), İncesu (İmrahor), Kavaklıdere, Bülbülderesi, Hoşdere, Dikmen Deresi, Kirazlıdere, Cevizlidere, Hacıkadın Deresi ve Macun Deresi can vermektedir.

Gerçekçi olmak gerekirse; Ankara'nın zümrüt yeşili gerdanlığı denilen bağlarını ve bağ evlerini artık geri getiremeyiz. Ancak, geçmişte Ankara bağlarının arasından şırıldayarak tertemiz akan; ne yazık ki sonradan kısmen veya tamamen açık ya da kapalı kanalizasyon kanallarına dönüştürülen çaylarımızı ve derelerimizi geri almak, beton kanallar içine hapsedilenleri kısmen de olsa gün ışığına çıkarmalıyız. Hem de hiç zaman yitirmeden!

¹ Bu makale, yazarın aynı adlı sunusundan yararlanılarak hazırlanmıştır (www.hasancelik.web.tr).

* Lefke Avrupa Üniversitesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi Öğretim Üyesi

Kaynaklar

- Bozyiğit.A.E.,2005. Ankara Bağları. Ankara'da Bağcılık ve Bağ Kültürü (K. Toygar ve N.B. Toygar):101- 107, ISBN :975-95216-5-2,176 s.
- Erdoğan, Ş., 2005. Bağlar, Bağlar Yine Bağlar. Ankara'da Bağcılık ve Bağ Kültürü (K. Toygar ve N. B. Toygar):65-80, ISBN:975-95216-5-2,176s.
- Günel, G., 2005. Ankara Bağları ve Bağ Evleri. Ankara'da Bağcılık ve Bağ Kültürü (K. Toygar ve N. B. Toygar):49-64, ISBN:975-95216-5-2,176s.
- Oraman, N., 1937. Ankara Vilayeti Bağcılığı ve Ankara'da Yetişen Başlıca Üzüm Çeşitlerinin Ampe-lografisi. T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından, Sayı:61 (Doktora Tezi).
- Oraman. N., 1941. Orta Anadolu Kurak Mıntıkası Bağcılığı. Ankara.
- Özkan, H.,1960. Ankara Vilayetine Zirai Bünyesi (Doktora Tezi), Ankara.
- Sümter, M., 2005. Ankara'da Bağ Bozumu ve Pekmez Kültürü. Ankara'da Bağcılık ve Bağ Kültürü (K. Toygar ve N.B. Toygar):85-92, ISBN:975-95216-5-2,176 s.
- Sürücüoğlu, M.S., Çelik, L.S.,2005. Pekmez. Ankara'da Bağcılık ve Bağ Kültürü (K. Toygar ve N.B. Toygar):123-148, ISBN:975-95216-5-2,176 s.
- Tamur, E., 2012. Suda Suretimiz Çıkıyor (Ankara Dereleri Üzerine Tarihi ve Güncel Bilgiler), Kebikeç Yayınları, ISBN:978-975-7981-41-1, 170 s, Ankara.
- Yavuz, A.T.,2000. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankaralılar Vakfı Tarih İçinde Ankara Semineri Bildirileri, 28-30 Eylül 1981, TBMM Basımevi (2.Basım), 335 s.

1938 Yılında Ankara'nın Başlıca Şaraphaneleri

	KAPASİTE (lt)	ÜRETİM (lt)	BAĞ(da)
1. Kavaklıdere	400.000	249.459	100
2. Orman Çiftliği	80.000	74.130	-
3. YZE Şaraphanesi	20.000	11.406	15
4. Ali Ulvi Şaraphanesi	120.000	68.661	-
5. Kalecik Şaraphaneleri (Sait, Halil Beşe, Namazof)	-	40.500	
TOPLAM		444.152	

2013 Yılında Ankara'nın Başlıca Şaraphaneleri

	KAPASİTE (lt)	ÜRETİM (lt)	BAĞ(da)
1. Kavaklıdere /Akyurt	19.500.000	12.000.000	220
2. BAK /Kalecik	2.500.000	-	600
5. Vinis /Kalecik	384.000	250.000	50
6. Şato Kalecik/Kalecik	185.000	-	200
4. Atatürk Orman Çiftliği	110.000	35.000	-
7. Kalecik Şarapları	100.000	35.000	16
3. Kalecik Şarapçılık	1.500.000	-	100
8. Ziraat Fakültesi	30.870	18.000	50
9. Tomurcukbağ/Kalecik	11.000	7.000	10
TOPLAM	24.320.870		

Ankara'da Yok Edilen Bağlar ve Bağ Kültürü

Mehmet Tunçer

Ankara; vadilerini, bağlarını, derelerini ve çaylarını ve tarihsel çevresinin büyük bir kısmını Cumhuriyet Başkenti olduğundan bu yana geçen 80 yıl içinde kaybetti. Günümüzde de Atatürk'ün mirası olan Atatürk Orman Çiftliği, şehrin en önemli ekolojik koruma alanlarından olan İmrahor Vadisi, Eymir ve Mogan Gölleri Su Havzası, Çubuk Çayı Havzası, Ankara Çayı ve batıda İstanbul yolu üzerinde Kazan'a kadar olan verimli tarım toprakları, kayak merkezi Elmadag çevresi tehdit altında. Ulus ve Eski Ankara üzerinde de merkezi iş alanlarının artan baskısı sürüyor...

Keçiören'de yangın sonucu tamamen yok olmuş Mustafa Aygün bağ evi eski fotoğraflarından yeniden inşa edilmiştir. (Kaynak: <http://www.asirproje.com.tr/bag-evi.htm>)

Halbuki, daha geçen yüzyıl başında bozkır Angora'sında, yazın toz fırtınalarından göz gözü görmez, hali vakti yerinde olanlar Bağlara göçerdi. Keçiören, Etlik, Kavaklıdere gibi son vadilerdeki bağlık bahçelik alanlarda, 19. yüzyıl sonlarına doğru Eşrafın bağ evleri şeklinde yapılar inşa ettirmesi ile yeni bir kültür gelişmişti. Bu dönemde, şehrin mekânsal yapısında şehir merkezinin ikili yapısına benzer bir olgunun konut alanlarında da ortaya çıktığı gözlenmektedir. Şehirde, ticaret eylemlerinin geçirdiği nitel ve nicel değişim sonucunda, şehir merkezinde ortaya çıkan "Eski Merkez-Yeni Merkez" ikilemine ek olarak, şehrin arazi kullanımında "Yönetici Merkez", "Göçmen Mahallesi", "Bağ Evleri", "Demiryolu" gibi yeni öğeler oluşmuştur.

Atlı arabanın şehir içi ulaşımına girdiği bu dönemlerde ortaya çıkan ve yazlık kullanım amacıyla yaptırılan "Bağ Evleri", şehir dışında bir yaşam tarzı başlatmıştır.

Bağ evleri Angora'da 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında yaz başlarında gidilen ve güz başına kadar kalınan bir yaşam kültürüdür. Yörede bağcılık milattan öncesine dayanmaktadır. Hititler döneminde ama özellikle İsa'dan önce 8. yüzyıllarda Friglerde çeşit açısından çok zengin ve bakımlı bağların bulunduğu bilinmektedir. Evliya Çelebi Ankara Bağları için "Mamur, abadan, üzümü çok olduğunda adına Engûrû adını vermişlerdir." demektedir.

"Daha geçen yüzyıl başında bozkır Angora'sında, yazın toz fırtınalarından göz gözü görmez, hali vakti yerinde olanlar Bağlara göçerdi."

"Engûrû" Farsçada üzüm anlamına gelir. Kışın Ulus ve çevresini aşmayan sınırlar içinde oturulur, bahar geldiğinde nisan sonu mayıs ayı başında bağ evlerine göç edilir, ekim ayının sonuna kadar buralarda kalınırdı. Şeref Erdoğan'a göre kuzeyden başlayarak saat yönünde Ankara çevresini dönersek 32 bağ ve bahçe semti saymak mümkündür.

Keçiören'de Çoraklık, Kızlarpınarı, Mecidiye, Hacıkadın Deresi, Karabağ, Solfasol, Çiçin, Karaca Kaya (şimdi sitelerde bir cadde), Samanlık, Abidinpaşa, Kınalı Köşk, Frenközü (şimdiki Türközü), Lakavuz, Büyük Dedeman Otelinin çevresi, Seyran Bağları, Dikmen Bağları, Çankaya, Yukarı Öveç, Aşağı Öveç, Keklik, Çatlaklı, Söğütözü, Pamuklar Çiftliği, Etlik Bağları, İğdelidere ve Ayvalı bağları.

Ankara'nın ilk planı Lörcher planlarında şehri kuzeyden güneye iki büyük parçaya ayıran kuzey-güney aksı, doğu-batı aksından farklı olarak, şehrin ulaşım ihtiyaçlarına hizmet etmektedir. Güney istikametine doğru, "U" formu iki abidevi bina tarafından tanımlanmış olan tiyatro meydanı ile kesiştikten sonra, demiryolunun üzerinden Çankaya'daki açık alana doğru devam etmektedir. Burada, üzüm bağları içinde, bakanların ve bürokratların villaları yer almaktadır...

Ankara'da bağa göçme geleneği 1950'li yılların sonlarına kadar sürmüştür. Hızlı nüfus artışı ve artan konut talebiyle birlikte düşük yoğunluklu büyük açık alanların bulunduğu bu bağlar yeni gelişme alanlarına açılmıştır. Öncelikle Keçiören, Etlik ve Dikmen Bağları, vadi ve tepeleri ile önce gecekondularla işgaline uğramış, vadi tabanlarına kadar yağmalanmasına göz yumulmuş, daha sonra da 1983 sonrasında çıkarılan "İslah" imar planları ile çok katlı yapılaşmaya açılmıştır. Böylece yerleşilmesi sakıncalı olan vadi içlerine kadar inen çok katlı yapılaşma, müteahhit yap sat düzeni ile zaten azalmış olan yeşil dokunun tamamını silip süpürerek yoğunlaşmış, bir beton yığınına döndürmeye başlamıştır.

Bağlar, zaten bağa göçme adetinin unutulduğu hızlı çağdaş (!) yaşam içerisinde, kentin gelişme alanı yokmuşçasına önce gecekondularla sarılmış, daha sonra da 1980 sonrasında icadı İlçe

Kavaklıdere üzüm bağlarında yeşeren binalar.

Kavaklıdere şarap fabrikası arazisi, Kavaklıdere'ye adını veren bağlar doğal sit olmaktan çıkarıldı, yok edilerek yerine KARUM, HİLTON ve SHERATON yapılmıştır (1986-87'ler).

Belediyeleri tarafından "İslah" edilmiştir! Sadece Keçiören'deki ıslahın boyutlarını görmek hepinizi hayrete düşürecektir.

Hemen her yer 5-8 katlı olarak, kotlardan 3-4 kat kazanılarak, hiçbir açık ve yeşil alan, kamusal kullanım alanı (yeşil, spor, çocuk bahçesi vb.) bırakılmadan aşırı yoğunlaşmış ve böylece "İslah" edilmiştir! Ayakta kalan son bağ evleri, 19. ve 20. yüzyıl başı Ankara'sının hem fiziksel hem sosyal niteliklerinin açıklanmasına yardımcı olan, o dönemin yaşam kültürünün ayrılmaz bir parçası "bağ evinde yaşam" geleneğini yansıtan önemli tanıklardır.

Doğal olarak eskiden çiçek seralarının, sebze bahçelerinin bulunduğu "Çubuk Çayı Vadisi" de "İslah" edilerek, bu kesim dev bir hipermarket,

Belediye binaları ve 21. yüzyıl başlarında Türk mimarisinin ulaştığı düzeyi gösteren ve İspanya ile boy ölçüşen, "Gaudivari" arabesk mimarisi ile inşa edilmiş apartmanlarla çevrelendi... Dikmen ve Etlik Bağları, vadileri ve dereleri de Keçiören benzeri vahşice "İslah" edilmiştir.

Ankara'da artık geri dönüşü bulunmayan bağların ve doğal alanlarının yok edilmesine son verilmeli, çevredeki değerleri kurtaracak, "Doğal ve Tarihsel/Kültürel Değerlerin" korunduğu bir Metropolen Alan Master Planı (tercihan 1/25000 değilse 1/50 000) hazırlanmalıdır.

Çevre Düzeni Planları ile bu ana plan entegre edilmelidir. Akarsular havza bazında ele alınmalı, kaynaktan itibaren ekolojik planlama yöntemleri ile koruma altına alınmalıdır.

Buna bağlı doğal, tarihsel/kültürel değerlerin özel projelerle ele alınmasına, onarım ve sağlıklılaştırılmasına yönelik alt ölçeklerde (1/5000, 1/1000, 1/500...1/1) planlama ve projelendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bağlık alanların geride kalanları belirlenerek buralar için koruma kullanma dengesi kurularak, çok katlı olmayan düşük yoğunluklu kırsal nitelikli alan planlamaları yapılmalıdır.

Kentsel ekolojik çevreyi dikkate alan ve yaya yolları, bölgeleri, yeşil akslar, kamalar, spor alanları ve bisiklet, yürüyüş yollarını içeren bir sistemler bütünü oluşturulmalı, yeşil alan oranlarının artırılması için tescil dışı ve tescilli tüm hazine toprakları, belediye mülkleri koruma altına alınmalıdır.

Papazın Bağı

Akın Atauz

Papazın Bağı'nı bilmeyen Ankaralı yok gibidir, herkes bilir. Ankaralıların çok büyük bölümü, hayatlarının bir döneminde, en azından bir kez Papazın Bağı'na gitmiştir. Orayı görmüşlüğü, bir çay içmişliği vardır. Papazın Bağı, Ankara için önemlidir. Ama nereden geliyor ve nasıl bir önem bu?

Papazın Bağı ile ilgili çok fazla yazı, materyal var. Baktığınızda, önce iki konu düşündürüyor sizi: Papaz ve bağ. Bunların her ikisi de yok Papazın Bağı'nda. Ankara'nın yerlisi olan papaz kim ve neden yok? Bağ nerede ve neden yok? Neden bağ/ bağlık olmadığı halde oraya bağ deniliyor? Önce bu sorular takılıyor insanın aklına ve bu soruların yanıtını ararken, ilmek ilmek bir örgü çözülüyor zihninizde. Bu soruların her ikisi ile de ilgili olarak, azımsanmayacak ölçüde materyal bulmak olası. Zaten yazılmış da... Ankara'nın

yerli ve kadim halkları, Rumlar ve Ermeniler ve Yahudiler, bu toprağı binlerce yıldır işlemiş olanlar ve güneydeki ve kuzeydeki yamaçlara-sırtlara bağları dikenler, üzümü yetiştirenler, şarabı yapanlar...

Sadece bir bitki tarımı olarak bağ konusu ile ilgilendiğinizde bu da çok kapsamlı bir konu: Ankara'nın bağları". Var mı böyle bir şey? Bazı ilçeler için belki biraz. Ama kent olarak Ankara için, bağ diye bir şey var mı? Bazı semtlerin adı

veya bir oyun havası olarak varlığını biliyoruz, dolayısıyla kentin kültüründe, en azından kültürünün geçmişinde olduğunu biliyoruz da, asmanın kendisini / bağın kendisini, asma yaprağını gören var mı?

Eskiden vardı. Ama bağ/ "bağlar" neden yok oldu ve bağların olması (ve olmaması) Ankara için ne anlama geliyor? Bağlar ve üzümler, en çok şarapla ve Orta Anadolu tarihinin en eski bileşenlerinden biri olan şarap üretim kültürüyle

ilgili. Belki pekmez, sirke, ya da sofralık üzümler de söz konusu olabilir. Ama Ankara için asma kütüğü (şaraplık olan asma kütüğü türleri) ve bağlar, bu kentin kültüründe yer etmiş, onun yerel kimliğinin köklü bir parçası olmuş, somut bir kavram.

Hemen anlaşılıyor ki, "Papazın Bağı" dediğimizde karşımıza kentin tarihi, geçmişi ve kültürü ile ilgili pek çok anı, bilgi, yaşanmışlık ve bütün bir tarih çıkıyor. "Papazın Bağı'nın" toplumsal-etnolojik, politik ve ideolojik boyutlar çağrıştıran bir adlandırma olduğunu hemen görüyoruz. Papazın Bağı adını duyduğumuzda, ideolojik bir gönderme oluşuyor ve belleğimizde, somut bir bilgi olmasa da, genel anlamda bilinçli veya bilinçsiz bir çağrışımlar saçaklanması gelişmeye başlıyor.

"Papaz" için de, bağlar için de, çok daha fazlasını söyleyebiliriz. Söylememiz gerekiyor. Bu, terimle ilgili ilk düzlemi oluşturuyor. Ancak tartışmanın bu bölümünü, daha kapsamlı yazılara bırakmak zorundayız.

Başka bir düzleme geçelim: Ankara gibi, yoğunluğu son yarım yüzyılda hızla artan (neoliberal dalganın bütün dünya halklarını ve kentlerini, kapitalizmin "neoliberal" aşamasına yakışmayan her şeyi bir tsunami dalgası gibi devirip yuttuğu) bir kentte, "bağ" ne demek? Aklımızda hemen, toprak, bağ kütükleri ve üzümler, akan küçük bir su/ dere, bağ kenarlarında meyve ağaçları ve belki bahçe-bostan vb. gibi imgeler uçuşmaya başlıyor. Ama bugünün Ankara'sında yok böyle bir şey. Eskiden olmuşsa da, uçmuş gitmiş ve artık daha çok asfalt ve beton, çelik ve cam, daha çok gürültü ve kirlenme var.

Papazın Bağı, bu nedenle bize, sanki kentte olmasını istediğimiz doğa ilgisini, beton karışıklığını ve ekolojik olarak dengelerini yitirmiş dünyanın/ kentin tam tersini -yaşanabilir bir yeri, yaşamak istediğimiz daha yeşil bir kenti-düşündürüyor. Ekolojik düzlemdeki tartışmaları da o kadar çok biliyoruz ki, bu ikinci düzlemi de, sadece anımsatmakla geçebiliriz.

Papazın Bağı ile ilgili olarak bir başka düzleme ulaşıyoruz artık: Kentin gündelik yaşamında, kadın veya erkek kentliler, kentin ister kuzeyinde ister güneyinde yaşasın, genç veya yaşlı olsun, belediye seçimlerinde şu veya bu partiye oy

"Papaz ve bağ... Bunların her ikisi de yok Papazın Bağı'nda. Ankara'nın yerlisi olan papaz kim ve neden yok? Bağ nerede ve neden yok? Neden bağlık olmadığı halde oraya bağ deniliyor?"

vermişliği olsun, fark etmez; sıradan insanlar bakımından, ne anlama geliyor burası? Papazın Bağı'nın Ankara'nın popüler kültüründeki simgesel konumu, nasıl bir şey?

Birkaç gözlemlerle başlayabiliriz: Papazın Bağı, bir kır gazinosu gibi. Ama Ankara'nın dışına çıkmadan ve kentin içinde, hatta bazen yürüyerek bile ulaşabileceğiniz uzaklıkta, bir kır gazinosu. Kapı çitinden geçtiğinizde, hiçbir beton gölgesi veya apartman görmeyeceksiniz. Gürültü de yok. Ağaçlara, yerdeki toprağa dökülmüş yapraklara ve kuş seslerine rastlayacaksınız. Sarman bir kedi, ayaklarınıza dolaşacak...

Burası, Ankaralıları için, kentin beton yüzeylerinden kaçanların özlemini duyduğu hayalin bir parçası/ ona kaçışın/ nostaljinin bir sığınağı. Kentin içinde ve bir vaha gibi. İnsan eliyle (daha doğrusu zevk-değer ve bilgi yoksunu, sadece para hırsı peşinde koşan insan eliyle) yapılmış değil de, daha çok, ağacın, yaprağın, su şırıltılarının ördeklerin ve kuşların kendilerine göre oluşturdukları bir beraberliğin serin ve sakinleştirici ortamına ansızın girmiş gibisiniz. Bir masal dünyasına inmişsiniz gibi...

Gerçi, insan eliyle yapılmış, (belki azgın ve acımasız olmayan) kâr amacı taşıyan bir yer olduğunu bilseniz de, orası, kentin sıcak ve katı cehenneminden kurutulup, hemen ulaşabileceğiniz gölgeli ve bol yapraklı bir cennet... Bu nedenle müşterileri, ya da belki onun nostaljisine en çok ihtiyaç duyanlar bakımından diyelim, burası orta sınıftan aileler, kentin en yoksulları değilse de, parası az olanlar/ öğrenciler, aileleri ile birlikte gelmiş küçük yaşta çocuklar bakımından küçük ve basit bir cennet

ve nostalji mekanı. Kendimizi isteyerek yanılmaya bıraktığımız bir orta sınıf "sahte" cenneti...

Nostaljik göndermeler aslında çok klasik: Babaannesi sevgilisinin elini ilk defa burada tutmuş ya da bugün üç çocuğunun annesi olan eşine burada evlilik teklif etmiş ya da taşradan sınav için geldiğinde, "kankalarla ertesi sabah kahvaltısı" yapmış, filan gibi, sıradan klişeler... Ama bellek bu. Ve ne olursa olsun, bir kent için önemli olan bellek de, böyle oluşuyor zaten. Kentin sıradan insanların sıradan yaşamında, küçük dönüm noktalarına nişan koyan anların mekanı orada duruyor: Kırk yıldır/ altmış yıldır duruyor. Kendisi babasıyla gelmiş, şimdi de oğlunu getirmiş ve onun aynı yerde fotoğrafını çekmiş... Az şey mi bu?

Kentin sivil belleği nasıl oluşuyor? "Ordular nasıl postallarıyla ezdi, ya da barikatlar nerde kuruldu ve polisin kitleleri dağıtmak için attığı plastik mermiler nerelerde uçuştular/ panzerler nasıl boyalı suları fışkırttı vb." türü, daha çok siyasi bilincimizin oluşmasına yönelik anıların yanı sıra, elini tuttuğum dedem/ babam/ annem/ sevgilim/ çocuklarım ve o oradan geçen sokak kedisi, o yağmur ve bulutlar, o yapraklar ve şarkı söyleyen kuşlar... Bunlar da, hepimiz için, kente dair belleğin bir parçasını oluşturuyor...

Papazın Bağı, nerdeyse altmış yıldır orada olduğu için, iyi-kötü bir semaver, nargilesi, biraz yıpranmış ve kirlenmiş örtüleriyle tahta masası ve sandalyeleri, umursamaz ve bir türlü göz göze gelemediğiniz garsonlarıyla, Ankaralıların yaşamına bir biçimde değmiş olduğu için, kentin mekansal ikonografisinin bir parçası artık...

Öyle burnu büyük ve sadece en çok parası olan "kaymak tabakası" snoplarına ait bir yer değil de, ulaşabilecek herkese kapısını açık tutabilen, (artık bir anlamı olmayan bağı değilse de) ağaçları, çalılı, kuşu-tavuşu-ördeği yaşatabilen, incecik bir suyun yamaçların arasından akmasını sağlayan ve kuzeye doğru bakan nice eski vadilerden birinin başını tutup, küçücük de olsa bir mikro iklimin kent içinde yaşayabileceğini göstermiş bir yer, Papazın Bağı...

Tamam, papaz gitmiş... Bağ da gitmiş... Ankara şarabı da yok artık muhafazakar yaşamamızda, ama kentin orta sınıfları için, hele onların minicik bebekleri/çocukları için, biraz bakımlı-biraz

“Ankara’nın bağları”. Var mı böyle bir şey? Kent olarak Ankara için, bağ diye bir şey var mı? Bazı semtlerin adı veya bir oyun havası olarak varlığını, en azından kent kültürünün geçmişinde olduğunu biliyoruz da, asmanın kendisini / bağın kendisini, asma yaprağını gören var mı?”

bakımsız, biraz pahalı-biraz ucuz, biraz kapalı-biraz açık da olsa, bir avuç yeşillik ve börtü-böcek, ağaç-çalı, kuş-ördek ve tavuk, kedi ve köpek dostu kır gazinosu/ narin bir nostalji adası, hâlâ orada duruyor ya...

Bir kent için, nereden bakarsanız bakın, önemlidir bu. Kentliler için önemlidir. Orayı mütevazı bir kazançla da olsa ayakta tutmaya çalışanlar için önemlidir. Ve kuşkusuz, Ankaralıların yaratmış olduğu bu kolektif sivil belleğin korunması, üzerine ihtimamla titrenmesi gerekir.

Evet, bağı papaz dikti, Kuloğlu ailesi -bağı değilse de- vadinin başını korudu, Ankaralılar semaverini-nargilesini fokurdattı, orada öyle bir kent belleği oluşturdu, Papazın Bağı, kentin popüler kültürü içinde kendisine, ikon değerinde bir yer edindi...

Bunları kim hafife alabilir ki?

İyi ki papaz da, bağ da, Hamamönü’nden buraya gelip yerleşen Ankara'nın köklü ailesi de, bunun bir değer olduğunu düşünen ve on yıllardır katman üstüne katman koyarak kentin popüler kültür hafızasında bir niş oluşturan Ankaralılar da... var.

Artık bu noktada ben de, bir klişeyi tekrarlamak zorundayım:

İyi ki varsın, “Papazın Bağı”...

Ankara'da Bağları Bozarken

Alanur Çavlin

Solfasol'de Ankara'nın Bağları dosyasını hazırlama fikri konuşulurken, 2002 yılında sevgili dost Rahmi Ögdül ve o dönemdeki kalem arkadaşı Süreyya Evren'in kışkırtıcı kitabı "Bağbozumları" düştü aklıma. 1999 yılında Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü toplantısının protestosu ile sesini tüm dünyaya duyuran ve yayılan küreselleşme karşıtı hareketin atmosferinde kaleme alınmış yazılardan oluşuyor Bağbozumları. Bağlardan bahsedilir de bağbozumu unutulur mu hiç? Üstelik tam da bağbozumu mevsiminde. Bağlar dosyası ile Bağbozumu kitabını tekrar okumak Gazete Solfasol'ün sürdürdüğü yazma biçimini ve kolektif iş yapma anlayışını pekiştirmiş oldu benim için. Hasat mevsimi de kuşkusuz gazeteleri matbaadan alıp katlayıp abonelere ulaştırma şenliği.

Şato Kalecik bağ arazisi - Eylül 2020 (Fotoğraf: Kaan Can Bircan)

Şato Kalecik şaraphanesi - Kalecik (Fotoğraf: Kaan Can Bircan)

Şato Kalecik bağ arazisi - Eylül 2020 (Fotoğraf: Kaan Can Bircan)

Bağbozumu eski bir gelenek, tarımsal üretimin güneş takvimi ile hasat dönemini kutlama arzusunun birleşimi. Bağbozumu kitabının ifadesi ile "Antik Yunan'dan beri insanoğlunun yaptığı en şenlikli işlerden biri; büyük tekneler, teknelerin içinde yalın ayak kadınlar, kadınların elini tutmuş tekne dışında onlarla birlikte zıplayan adamlar, renk, sonsuz bir renk ve karmaşa..." Bağbozumu, bağı bozup üzümü dallarından ayırmakla kalmayıp, üzümü şaraba şıraya dönüştürmek. Bu faaliyet, hem faaliyetin üzümünden şaraba uzanan hikayesi hem de bu faaliyetin bir şenliğe vesile edilmesi bağbozumunu bir faaliyet olmaktan çıkarıp dönüştürücü bir kavram olarak tarif etme olanağı sağlıyor. Yine yazarların kaleminden aktaracak olursak: "Bağbozumu; ikili bir kavram bizim için. Her türlü iktidar ilişkisinin, hiyerarşik yapının, piramitsel örgütlenmenin ürettiği dikine, kilitleyici bağların bozulmasına vurgu... Ve bu bağların bozumlarının kutlandığı şenliklerde yaratılan yatay yeni bağlara, özerklenmelere davet, işaret-kışkırtmalar ve çağrılar... Egemen bağları bozmayla özgürlükçü ağırları bağlamanın belirli bir zamana, belirli bir mekâna bağlı olmayan, gezici, disiplinlerarası, yerlerarası, pek de tanımlanmak istemeyen akışı..."

"Ankara'daki bağların da, sosyal kültürün de, politik yaşamın da hazır mevsimi gelmişken şenlikli bağbozumuna ihtiyacı var."

Kitabın adının çoğul olması, "bağbozumu" değil de "bağbozumları"nın tercih edilmesinin tabii ki bir anlamı var. Baskın ve baskıcı, hiyerarşik pek çok faaliyet biçiminin yapıbozumu aktarılmış ya da öykülenmiş farklı bölümlerde. Bağbozumunun şenlikli hali devrimci bir hal ile birleştirilmiş. Gündelik yaşamı ve politikayı tarif eden, bu tarifi şenlikli ve devrimci bir dil ile yeniden kuran bir egzersiz de demek mümkün. Dev Pangea kıtasından parçalanıp ayrılmış, kıtalara bölünmüş bir dünyanın küreselleşme ile tek tipleştirilmeye zorlanmasına karşı duruşun bir çeşit neo-pangea tasarısının farklı bağbozumları ile varlığı şenliği ile ve politikanın sınırları olmayan ayrık otları gibi yayılan ağ biçimindeki bir politika yapma biçimi ile aşılmasını konu ediyor.

2000'lerde yükselen bu şenlikli isyan biçimleri, işgaller, protestolar, direnişler Türkiye'de Gezi Direnişi ile hafızalara kazındı. Ancak arkasından gelen uzun baskıcı dönem pek çok kaybın yanında, isyanı üretimle, şenlikle harmanlama olanaklarımıza da ket vurdu. Başka bir dünya mümkün diyerek taleplerimizi ifade ederken ölüm ve acı ile baskı ve ceza ile burun buruna geldik. İsyan edenler bir çeşit ayırıktu, her yerde her koşulda nefes alabilen... Karşılarında ayrık otlarına yaşam alanı bırakmak istemeyen bir yok etme şekli. Öyle ki ayrık otlarını tamamen temizleyip o topraklarda endüstriyel tarıma geçmeyi bile değil doğrudan gökdelenlerini plazalarını dikmeyi isteyen bir tarumar. Ankara'nın kayıp bağlarına bağlayacak olursak bu tarumarı örneğin Kalecik bölgesinde şarapçılık yapan Şatokalecik'in bağlı olduğu Işıklar Holding pek güzel ilan etmiş 27 Mayıs 2020 tarihinde. Şarap satışı ve üretimi yapmayı bırakmakla kalmamışlar, Kalecik'te 200 dönüm tarım arazisinde bulunan üzüm bağlarını söktüklerini dosta düşmana ilan etmişler.

Arazinin bir bölümüne -herhalde göstermelik olacak şekilde- ceviz ağaçları dikilmiş, kalan büyük kısmı mı ne olacak? "Zaman içinde konut inşa edilip satılması planlanmaktadır" demişler.

Ankara'da kaybolan bağlar, Ankara'nın kayıp dereleri ile her bir karış toprağın rant alanı olarak "değerlendirilmesi" ile bağlantılı tabii ki. Yine de enseyi karartmak olmaz: diğer bölgelerde olduğu gibi Ankara çevresinde de yaşayan bağlar, bu koşullara rağmen yeni yapılan bağlar var. Bağ işine girişmenin kendisi bir çeşit bağbozumu belki de. Bağbozumları kitabının kurgusu gibi, Gazete Solfasol'ün okuru, yazarı, çizeri olan yapısı gibi. Ankara'daki bağların da, sosyal kültürün de, politik yaşamın da hazır mevsimi gelmişken şenlikli bağbozumuna ihtiyacı var. Üzerimizdeki baskıcı rejimi bir kat daha kalınlaştıran salgın koşullarına rağmen, ayrık otlarına benzer bir ağa dönüşmüş erişim ağlarımızı kullanarak üretmeye devam etmek ve üretimimizi hak ettiğimiz şenliklerle kutlamak. Kitabın tarif ettiği özgürlükçü ağırları bağlamanın belirli bir zamana, belirli bir mekâna bağlı olmayan, gezici olanakları...

Evren ve Ögdül Bağbozumları kitabında kendilerini ve yazma serüvenlerini anlatırken "Komünizmlerden anarko-komünizmi, bitkilerden ayırıktunu, şenliklerden de Potlaç'ı sevdik" diyorlar. Aynı bizim gazetelerden Ankara'nın gayriresmî gazetesini sevmemiz gibi.

"Bağı bozun, hemen şimdi!"

- Yazıya konu olan ve alıntılar yapıldığı kitabın künyesi: Süreyya Evren ve Rahmi Ögdül (2002) Bağbozumları Kültür, Politika ve Gündelik Hayat Üzerine, Stüdyo İmge, İstanbul.

- Yazıda geçen haberin bağlantısı: <https://artigercek.com/haberler/isiklar-holding-kalecik-uzumunun-yetistigi-baglari-insaat-yapmak-icin-soktu>

Kırık Bir Aşk Hikayesi

Tecritte radarıma takılanlar serisi

Nuran Şentürk Karakılıç

Bugün 16 Mayıs 2020 Cumartesi. Televizyonda bir gezi programı var. Ayaklarım beni taşımakta zorlandıkları için uzaklara gidemediğimden, oturduğum yerde seyahat ettiğim böyle gezi programlarını hiç kaçırmıyorum. Bu sefer gezilen ülke Güney Kore ve onun başkenti Seul. Seyrederken, şimdilerde ışıklar ve renk cümbüşü içindeki bu ülkenin, bir zamanlar hem kendisinde hem de çok uzaklardaki küçük insanların hayatlarında nasıl karanlık izler bıraktığına ilk elden tanık olduğumu anımsayıp hüznlendim. Madem tanık oldum, anlatmak boynumun borcu, kayda geçsin bari.

Sene 1950. Becerikli babamın, gelir getirsin diye evimizin bahçesine kondurduğu iki göz odalı eve, iki genç ve güzel insan kiracı olarak yerleşmişlerdi. Zeynep abla ve Mehmet ağabey Ankara'ya yakın bir köyden gelmişlerdi. Köyün en güzel kızlarından Zeynep ablayla köyün yakışıklısı Mehmet ağabeyin birbirlerine tutulmaları zaten kaçınılmazdı. Hangi engeller onları ayırmaya kalktı bilmiyorum ama başka çare kalmayınca bir gece el ele verip, engellerin üstünden aşarak birbirlerine kaçmışlar. Zeynep abla Mehmet ağabeye kaçtığı o gecenin hikayesini her anlatışında o geceyi sanki yeniden yaşırdı. Memo'sunun elini tutmak, telli duvaklı gelin olmaktan, düğünde takılacak takılardan çok daha değerli ve güzeldi. Hiç pişman olmamıştı. Ben de yeni yetme bir genç kız olarak, imrenerek dinlediğim bu kaçış hikayesindeki gibi büyük bir aşkı ileriki hayatımda yaşamayı içimden dilerdim. Bahçedeki o küçük evden bize kadar ulaşan Zeynep ablanın söylediği köy türkülerine ara sıra Mehmet ağabeyin erkek sesi karışırdı. Biz de onları zevkle dinler ve izlerdik.

Bu cıvıltılı güzel hayat, meclisimizin gerekçesini hala anlayamadığım çok uzaklardaki Kore harbine katılma ve oraya asker gönderilmesi kararı almasına kadar neşeyle sürdü. Gemilere doldurulup o uzak diyara gönderilen askerlerin içinde Mehmet ağabey de vardı. O saatten sonra türküler sustu. Evi ve yüreği ıssızlaşan Zeynep ablanın güzel yüzü de gölgelenip soldu. Zeyno artık radyonun başından ayrılmaz olmuştu, çünkü Kore'de ölen Mehmetçiklerin adları radyodan duyuruluyordu. Zeyno'nun gözyaşlarında hem ölenlerin acısı hem de kendi Memo'sunun yaşıyor olmasının sevinci vardı. Mehmet ağabeyin dönüşüne kadar hepimiz Zeyno'nun yalnızlığını ve korkularını paylaşmaya çalıştık.

Nihayet o mutlu gün geldi ve Memo ile Zeyno birbirlerine kavuştular. Birkaç günlük suskunluktan sonra biz yine neşeli türküler beklerken, Mehmet ağabeyin zaman zaman bize kadar ulaşan gök gürültüsünü andıran sesiyle irkilmeye başladık. Zeyno'nun sesini hiç duymuyorduk ancak ertesi gün, yemenisiyle ne kadar örtmeye çalışsa da yüzündeki morlukları görebiliyorduk. Ne oldu diye sorduğumuzdaysa ne bir şikâyet ne bir sızlanma, hep aynı klasik cevabı alıyorduk: ya "kapıya" ya da "pencerenin

"İpleri büyük devletlerin ellerinde olan kukla siyasetçilerin kendi insanların hayatlarına kestikleri fatura sonrası berbat olan hayatların bilançosu çıkarılmış ve hesap sorulmuş mudur acaba? Ben hiç duyup görmedim."

pervazına" çarpmıştı. Baktıklarında birbirlerinin içinde eriyen iki aşığın bu hali hepimizi çok üzüyordu. Bir zamanlar sevdiceğinin üzerine titreyen Mehmet ağabeyin bu davranışlarına bir anlam veremiyor ve çok şaşıryorduk. Bir ara annem bunlara nazar değdi diye kurşun döktürmeye bile kalkıştı. Zeynep abla ise hiç şikâyet etmiyor, Memo'suna yine hiç toz kondurmayarak "biraz sinirli oldu" diyordu. Bir baba şefkatiyle kol kanat gerip sevdiği aşıkların bu hallerine daha fazla dayanamayan babam, bir gün Mehmet ağabeyi çağırıp "Neler oluyor oğlum?" diye sordu. Ellerini kenetleyip başı önünde dizlerinin üstüne çöken Mehmet ağabey birdenbire sarsılarak ağlamaya başladı. "Mustafa amca ben de bilmiyorum bana ne oldu. Zeynep'i ne kadar çok sevdiğimi en iyi sen bilirsin ama onu istemeden incitiyor, hırpalıyorum. Olur olmaz her şeye sinirleniyorum. Çok utanıp pişman oluyorum ama elimde değil. Kore'de yanımda yöremde patlayan bombalar şimdi benim içimde ve beynimde patlıyor." dedi. Bu sözlerin anlamını o genç yaşında çözemedim. Şimdi çok iyi anlıyorum. Bu durum psikiyatride travma sonrası stres bozukluğu olarak isimlendiriliyor galiba. İpleri büyük devletlerin ellerinde olan kukla siyasetçilerin kendi

insanlarının hayatlarına kestikleri fatura sonrası berbat olan hayatların bilançosu çıkarılmış ve hesap sorulmuş mudur acaba? Ben hiç duyup görmedim. Kurtuluş savaşımızda ta Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelip gövdelerini ve hayallerini, Çanakkale'de toprağa gömen John'lar, James'ler gibi bizim Mehmetçiklerimiz de gövdelerini, hayallerini Kore'de bırakmışlar; dönenler ise Mehmet ağabey gibi benliklerini yitirmişlerdi. Tarih tekerrürden ibarettir deniyor ama tekerrürden ibret alacak insanlar nerede? Olan, büyük hırsları değil, küçük mutlulukları olan insancıklara oluyor ne yazık ki.

Hikâyenin sonunu merak ettiniz değil mi? Söyleyeyim. Bir sabah kalktığımızda Zeyno ve Memo'nun hayatlarını bohçalayıp o küçük aşk yuvasını terk ettiklerini gördük. İlk kaçışları mutlu olmuştu, bu ikinci kaçış ise hiç öyle olmadı. Kendilerinin hiç dahili olmayan bir travmayla hayatlarının kararması bana hep çok büyük bir haksızlık olarak göründü.

İlk kaçışlarında engelleri nasıl aşıtlarsa bu ikinci seferde de, aralarındaki büyük aşkın sağaltıcı iksiriyle bu travmayı atlatıp, mutlu olmuşlardır inşallah diye düşünüp avunuyorum.

Korede Savaşan Türkler Anıtı
(Kaynak: Nosferatü@Wikimedia Commons)

(kaçıncı kez)

Yeni Başlayanlar için Ankara

Akın Atauz

Her yıl bu aylarda Solfasol, mutlaka “yeni başlayanlar” için biraz titizlenir, onlarla tanışmaya, yeni başlayanları Ankara ile tanıştırmaya özel bir önem verir... Ancak bu yıl çok zor. Her yıl, giderek daha zorlaşıyor.

Her yıl sonbaharda, eylülün ve ekimin, önce akşamları hissedilen, sonra sabahlara ve gün içine yayılan serinliğinde, atkestanelerinin yaprakları tütün rengine bürünüp yere düşmeye, parıl parıl ve canlı, iri, atkestaneleri toprağın üstünde ve yeşil dikenli kabukları içinde parıldamaya başladı mı... Hepimiz “Ankara'nın en güzel mevsimi geldi” derdik.”

Bu başlangıç, hem doğanın kışa yönelmesi, hem de üniversitelerde okumak için öğrencilerin ya da tayinleri buraya çıkmış olan devlet memurlarının Ankara'ya gelmesi nedenleriyle önem taşırdı.

Memurlar artık (gerçi her zaman biraz öyleydi) Ankara'ya gelebilmek için, iktidarın çok daha yakınında olmak zorundalar. On yıllardır iktidarda olan bir partinin yakınında olduğu için Ankara'ya gelmeyi başaran bürokratlara, Solfasol'un verebileceği ne olabilir ki? Ama öğrenciler öyle mi? Onlar, ülkenin dört bir yanındaki okullardan mezun olduktan sonra, Ankara'daki üniversiteleri kazanmışlar... Her cinsten, her sınıftan, her eğilimden ve nice farklı meraka sahip oldukları için, bu kentin üniversitelerini seçmişler ve Ankara'da geçirecekleri yıllara başlamak için heyecan duyarak, belki yadırgayarak, belki merakla ve kaygıyla, uzunca bir süre yaşamak için bu kente adımlarını atmışlar: Bakıyorlar belki “nasıl bir kent burası?” diye...

İşte Solfasol, tam da bu bakışa karşılık olarak, özel bir sayı, olmadı sayfalar hazırlardı her yıl. Ama giderek, üniversiteler üniversite olmaktan uzaklaştı. Diplomanın alınabilmesi için aşılması gereken bir külfete dönüşmeye başladı. Üniversiteli genç kızlar ve erkekler, meraklı birer öğrenci olmaktan/ her şeyi yeniden ve kendileri için keşfetme ve icat etme merakından uzaklaştılar biraz ve daha çok, kestirmelere ve derinliği azalanlara/ teknolojik oyuncaklara yönelttiler ilgilerini...

Ama kent kent olsa, Ankara Ankara olsa, böyle olur muydu? Olsa bile, kent yeni gelen bunca gencin ve öğrencinin arasından, hiç olmazsa bazılarının aklını çelemez miydi? Çünkü Ankara birçok sanat alanı için, nerdeyse fidelik gibidir. Birçok sanatla, bu kentte tanışmak ve sanat konularıyla ilgili merakları derinleştirmek ve renklendirmek, başka kentlere göre çok daha kolaydır. Ama önemli olan kolaylık da değildir. O karşılaşmalar, hem daha gerçek, hem daha derin ve hem de daha içten ve niteliklidir.

“Gündelik yaşamın renkli, çekici, hafif ve baştan çıkartan pek çok ögesi, bazı metropollerde öyle yoğun oluyor ki, Fareli Köyün Kavalcısı'nın peşine düşen çocuklar gibi, nereye gittiğini bilmeden sürükleniyorsun...”

Gerçi böyle fırsatların her an karşılaşacağın bir kentte yaşamak çok güzel. Ancak o derecede de kritik. Yüzeyde, köpükler arasında mutlulukla uçuşurken, hiçbir derinleşme fırsatı bulamadan yaşamını yele kaptırmış oluyorsun.

Oysa Ankara, insana başka bir anlamda başka tür kapılar açıyor. Bunlar, “akıl çelici” değil, gerçi, ama belki, bozkırdaki zorluklarda oluşacak daha sade bir güzelliği bulmaya yönlendiriyor hemşerilerini.”

Eskiden olsa şu satırları yazmak kolay ve olasıydı: “Ankara'daki sanatla ilgili üniversiteler, bu sanatlarla derinlemesine tanışmak için değerli bir birikime, öğretim kadrolarına-deneyime ve programa sahiptir.” Bunu müzik için, opera için, tiyatro için, mimarlık için, resim ve heykel, grafik, fotoğraf ve hatta edebiyatın birçok alanı için, rahatlıkla söyleyebilirdik. Ankara'da sinema ile ilgilenenlerin bile, düş güçlerini ve eleştirilerini, daha yaratıcı biçimlerde dile getirdiklerini düşünebilirdik.

Gerçi herkes biliyor ki, Ankara, bu sanat alanlarının başkenti değildir. Bunların hemen hemen hepsi için başkent İstanbul'dur. Çünkü orası gerçek bir derinlik, karmaşa ve kaos içindeki

bir metropoldür ve orada her şey vardır. Orada her şey yapılabilir. Ancak, İstanbul'da, bu kaosun bir maliyeti vardır: Orada her şey ciddi oranda ticarileşmiştir ve ancak para ile alınıp-satılır. Eğer sanatınız bu parayı kazandıramayacaksa, metropollerin amatörleri karnı toktur. Pek fazla barındırmaz başarısız amatörleri.

Ama Ankara? Amatörlere her zaman yer vardır. Yaptığı işi para için değil, merak için, denemek için, yeni olanın nasıl ortaya çıkacağını bulabilmek için arayan ve başarılı olmasa da aramaya devam edenler için, Ankara'da bir yer vardır. Ya da “vardı sanki” mi demeliydim? Ankara, baktığınız her şeye daha farklı açılardan yaklaşmak, düşüncenizi zaman içinde estetik ve/ya etik anlamda derinleştirmek ya da politik heyecanlarla yeşertmek veya bilimlerin kazanımlarıyla çeşitlendirebilmek için; amatörleri, yenileri, denemecileri kucaklar ve olgunlaştırır...

Böyle söylüyorum ama biliyorum elbette, bunun çoktan geçmiş ve “geçmiş zaman” olduğunu... Eğer gerçekten niteliklerin oluşması için zaman, sabır ve fırsat sunabiliyorsa Ankara, bunu sükunetini koruyan bir metropol olduğu için yapabilir(di). Zaten bunu yaptığında, yani en iyi insanları yaratabildiğinde ve onların kendi alanlarında olgunlaşmalarını sağlayabildiğinde, onları hemen başka kentlere, İstanbul'a veya dünyanın seçkin bir kültür coğrafyasına kaptıracağını bilirdi. Sunabildiği konfor ve tılsım, artık bu çok pırıltılı insanları tutmaya yetmezdi...

Ankara'dan yetişerek gidenler, kendi alanlarının “en tüccar”, “en çok satan” veya en gösterişçi bireyi olmadan başarabilirlerdi bu seçkinleşmeyi. Ankara, bu sade ve ağırbaşlı, çalısız ve kibirsiz olgunlaşmayı, yeni başlayanlara hâlâ vaat edebiliyor mu? Ya da ne kadar edebiliyor? Kent, sanatlarla böylesine ciddiye alınabilecek ilişkiler kurabildiğinde, kente yeni gelenler/ “yeni başlayanlar,” bunu hemen duyumsarlardı. Onların şiirle, müzikle, resimle, grafikte, oyunculukla ve operayla, mimarlıkla vb. ilgileri, giderek incelmeye, seçkinleşmeye, doğal olarak başlardı... Sundukları, sadece sanatlarla ilgilenebilmek ve orada derinleşme fırsatları mıydı? Ankara'nın güzel sonbaharı, kenti renklendirir, sokakları, kafeleri, barları, pastaneleri, galerileri, kitapçıları ve kütüphaneleri dolar-taşar; arkadaşlara/ arkadaşlıklara samimi ve hak edilmiş zamanları vermek için, sonsuz özgürlük mekanları, gönenmeye başlardı.

Satırlar çoğaldıkça, elimde olmadan, kullandığım zaman kipinin değiştiğini ve bunun bir geçmiş güzellemesine dönüşmesini engelleyemediğimi fark ediyorum elbet.

Haksızlık da yapmak istemiyorum. Ankara'nın hâlâ biraz böyle olduğunu düşünüyorum. En azından, ülkenin diğer metropollerine baktıkça ve diğer kentlerin, kendi yeni başlayanlarına neler vaat ettiklerini/ edebildiklerini gördükçe, Ankara'nın hâlâ önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum...

Evet, İstanbul çok parlak. Yeni başlayanların aklını, hemen başından alabilir.

Evet İzmir, oldukça parlak ve gayretli. Ama ne kadar gerçek ve samimi?

Evet Eskişehir, harika bir üniversite kenti oldu ve sanki Eskişehir sokaklarının kafelerinin ve pub'larının özgürlüğü daha fazla, bisiklet ulaşımı daha kolay ve ırmak boyu ağaçları-

parkları daha göz alıcı. Ama orası da Ankara ve İstanbul'a oldukça yakın olduğu için sükunetini koruyabiliyor gibi... Yeni başlayan üniversite öğrencilerinin ilgisini çekebilecek başka kentler de var elbet. Belki Bursa, Çanakkale, belki Adana veya Mersin, belki Antalya veya Muğla, ya da belki Samsun veya Sinop?

Ankara hâlâ umut verici bir kent. Ama bu giderek külleniyor sanki. O doğal ve içten vericiliğini hissedebilmek ve verebileceklerini almak/ özümseyebilmek, o küçük grupları bulabilmek/ birlikte özgürlük üretebilmek için, giderek daha derin bir keşif çabası gerekiyor. Bu fena bir şey değil elbet. Ama "yeni başlayanlar" için oldukça zor bir iş. Giderek zorlaşan bir iş.

Sadece grip salgını yapmadı bunu; insanların birbirinden uzaklaştığı ve kaçtığı kenti, bir virüs yaratmadı. Kentin politik atmosferi, toplumsal-kültürel atmosferindeki yıpranma, dostane-arkadaşça ortamların solması, herkesin birden giderek yoksullaşması ve paranın/ parayla

satın alınabileceklerin/ alınanların, giderek daha önemli olması vb.... Binbir türlü olumsuz gelişme, küllendiriyor Ankara'nın üzerini. Kent bir yangın yeri gibi... Aslında, bütün kentler birer yangın yeri, bir revir veya bir içe kaçış kliniği gibi...

Ama yeniden seslenmek gerek; Ankara'ya yeni başlayanlar:

Burası ilginç, derin ve size istediklerinizi elde etme fırsatları hazırlayacak bir kent olabilir.

Arkadaşlarınızı, kendi küçük gruplarınızı ve gereken mütevazı içtenliği bu kentte bulabilirsiniz. Ama bunun için, sabırlı, arayışçı ve umudunuzu/ daha da önemi saflığınızı yitirmeden, çabalıyor olmanız gerekecek...

Umarız, böyle bir Ankara ile karşılaşabilirsiniz. Umarız, Solfasol ile tanışırsınız. Umarız Solfasol size, "yeni başlayanlar" serüveninde, aradığınız türde bir arkadaş olabilir...

Ruhu Üşüten Yazar Adalet Ağaoğlu ve Ankara

Sencer Başat

Öyle yazarlar vardır ki, hakkında yazmak çok kolay gibi görünse de, her kelimeyi özenle seçersin ve her noktalama işaretinin anlamını tartmak zorunda kalırsın. Kolay gibi görünür çünkü hakkında çok yazılmıştır, çeşitli yazılmıştır. Zordur, yazın ustası olanlarla ilgili her yorum farklı yanlışlara ve eksiklere sürükleyebilir. Adalet Ağaoğlu böyle bir edebiyat ustasıydı.

Sadece birkaç ay oldu yazarı kaybedeli. Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde birçok önemli olaya tanıklık edecek kadar uzun ve renkli bir yaşamı vardı Adalet hanımın. Ekim ayında 91'inci doğum gününü kutladığımız yazar, edebiyat tarihimizde eserleriyle en ön sıralarda yer alırken, siyasi tarihimize de direnişleriyle ve yanlıgılarını dile getirebilme cesaretiyle katılmıştı.

Uzun Yaşamında Kesitler

Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamlar. 1946 yılında Ulus Gazetesi'nde tiyatro eleştirileri yazar. 1948-1950 yılları arasında Kaynak Dergisi'nde şiirleri yayımlanır. 1950'de Ankara Üniversitesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olur. Ankara Radyosu ve TRT'de çalışır. Paris'te tiyatro eğitimi aldıktan sonra "Bir Oyun Yazalım" adlı tiyatro eserini Sevim Uzgören'le birlikte yazar ve 1953'te Ankara'da sahneler.

Türk edebiyatında bazı akımların yaratılmasında ve yaygınlaşmasında katkıda bulunan yazar 30'dan fazla kitabını; roman, öykü, deneme, anı, tiyatro, günlük, mektup ve antoloji türünde verir. En seçkin 10'a yakın edebiyat ödülünün sahibidir. Tiyatro yazarlığı ile başladığı yazın hayatı romanla devam eder. İlk romanı Ölmeye Yatmak 1973'te basılır. 1979'da yayımladığı Bir Düşün Gecesi adlı romanı 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü ve 1980 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanır.

1986'da kurulan İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) kurucuları arasında yer alır ve 2005'te İHD'den ayrılır. 12 Eylül 2010 Referandumunda "Yetmez Ama Evet" grubunda yer alır ve sonradan pişman olduğunu söyler.

2010'da tüm kitaplarını ve arşivini Boğaziçi Üniversitesi'ne bağışlar. 2018'de Boğaziçi Üniversitesi Adalet Ağaoğlu'na fahri doktora unvanı verir. Vasiyetinde Boğaziçi Üniversitesi'nden törenle uğurlanmayı talep eder, Covid-19 salgını nedeniyle vasiyeti kısmen yerine getirilir.

Hayır diyebilme cesaretine sahip bir kadındır. Aynı zamanda cinsel yaşamı, korkusuzca ve ayrıntısıyla yazabilecek kadar çok boyutlu düşünebilen bir aydındır. Yazdıklarıyla, bakanlıkta birlikte çalıştığı erkekleri, şefinden müsteşarına kadar rahatsız edebilen radikal ve uslanmaz bir memurdur.

Ruhun üşümesini anlatmaya gönüllü olabilecek kadar meraklıdır. Ölmeye yatacak kadar serüvencidir. Bütün satırlarını kara mizah yapıyla birleştirecek kadar kıvrak bir kalemi vardır.

Son söyleşilerinden birinde, erkek yazarlardan daha fazla kadın yazarlardan kötülük gördüğünü

söyler. Bunun nedenini de başarıya yabancı kalan kadınların arasındaki kıskançlığa bağlar. Özellikle son dönemde kadına yönelik şiddetin görünür ve duyulur olmasının önemine değinir.

Çınar Oskay'a verdiği bir söyleşide "Bu romanları yazarken mutlu muydunuz?" sorusuna, "Mutlu olsam yazar mıydım? Bir şeylerden mutlu olmadığım için kaleme sarıldım" der. Aynı söyleşide Ruh Üşümesi romanı için, insanın kendine yabancılaşmasından bahsettiğini anlatır.

TRT'den 1970'te istifa ettikten sonra yazarlık dışında bir işle uğraşmamıştır. Bazı dönemlerde "Remüs Tealada" ve "Parker Quinck" gibi takma adlar kullanır.

Fikrimin İnce Gülü romanı hakkında, "Askeri kuvvetleri tahkir ve tezyif (küçük düşürmek)" suçlamasıyla 1981 yılında dava açılır ve aklanması iki yılını alır. Bir Düşün Gecesi romanı ise soruşturmaya uğrar.

İstanbul'da 1996'da geçirdiği bir trafik kazasından dolayı, uzun yıllarını yatakta geçirmek zorunda kalır. Bunun sonucunda, Can Yücel'in "Sen Türkiye'nin en güzel kazası" sözü, onunla yapılan bir nehir söyleşi kitabına isim olur.

Adalet Ağaoğlu ve Ankara

Ankara'da yaşar ve Ankara'da yazar... Sokak sokak ve kimlik kimlik yaşar... Şehrin bütünüyle röntgenini çekercesine Ankara'nın romanını yazar. Ankara'yı sindire sindire yazan ilk yazarlardandır.

Türk edebiyatında kendine özgü bir dil yaratmıştır ve bu dilin kardeşi olan kurgu ile estetikte Ankara'nın çok fazla önemi ve yeri vardır.

Ankara biraz da onun sayesinde romanda simge bir şehir olur. Başkent olmanın yanı sıra, hem siyasetin hem dönüşen yaşamın hem de kültürün merkezi haline gelir. Şehrin, evrilen toplumun nasıl sembolü haline geldiğini anlatan romanları yaratanlardan birisidir Adalet Ağaoğlu.

Nallıhan'da ailenin tek kız çocuğu olarak bir Ekim ayının sonuna doğru dünyaya gelir. Okulları ve mezuniyetleri Ankara'da yaşar. TRT Radyo bölümünde çalışmaya devam ederken Ankara'nın ilk özel tiyatrosunu arkadaşlarıyla birlikte kurar. Kurdukları tiyatronun arkadaşlarıyla birlikte dergisini çıkarır.

Onun sayesinde 1940'lı ve 1950'li yıllardan sonra edebiyat dünyasının etkisinden uzaklaşan Ankara tekrar dikkat çekmeye başlar. Ankara üçlemesi olarak özetleyebileceğimiz Bir Düşün Gecesi, Ölmeye Yatmak ve Hayır romanları, bu

şehre düşkünlüğün en dikkat çekici ayrıntılarını betimlemelerle içerisinde barındırır. Üçlemede Ankara'nın merkezinden hem Cumhuriyeti över hem de eleştirir. Bu üçlemenin içerisinde, Ankara özelinde, Ankara'yı en fazla içkinleştiren roman Ölmeye Yatmak'tır.

İğneleyici bir dil yerine kara mizahı kullanır estetik olarak. Ankara'da hem tiyatro yazmak hem de tiyatro eleştirmenliği yapmak gibi devrinin en zor işlerinden birini üstlenir. Buradaki yazın birikimi, muhteşem bir dil yaratarak romanını büyütür içerisinde.

Başka bir Ankara sevdalısı olan Adalet Ağaoğlu'nun kardeşi Ayhan Sümer de 90 yaşında 9 Nisan'da Ankara'da yaşamını yitirmiştir.

Kaynaklar

- <http://bianet.org/bianet/yasam/227422-agaoglu-mutlu-olsam-yazar-miydim>
- <https://www.kulturservisi.com/p/pen-adalet-agaoglu-ankarayi-yazdi-turkiyeyi-etkiledi/>
- <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2020/07/14/adalet-agaoglu-kimdir/>
- <https://nallihanhaber.com/hemsehrimiz-adalet-agaoglu-ankarada-topraga-verildi.html>
- <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/dogan-hizlan/romanlarda-ankara-40042258>
- <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/haydar-ergulen/ankaranin-adaleti-728915/>
- <https://www.gercekedebiyat.com/haber-detay/prof-dr-ilber-ortayli-adalet-agaoglu-ankarali-bir-yazardi/4957>

Ankara 1890: Tiyatro ve Toplumsal Yaşamdan Kesitler

Arif Şentek

Solfasol'da yayınlanan "Ankara'nın 'Gavur' Tarafı" başlıklı bir yazımda (sayı: 34), 1920 öncesi Ankarasına ilişkin bilgilerin kıtlığından söz etmiştim. Özellikle Kale eteklerindeki eski Ankara'nın fiziksel ve belleksel boşluğunu anlatmıştım. Mutlaka bilenler vardı, ama bu boşluğa neden olan olaylar hakkındaki ayrıntılı araştırmalar, ancak son yıllarda yapılan yayınlarla çok daha geniş bir okur kitlesine ulaşabildi.

İttihat Terakki'nin "ulusal temizlik" politikası ve 1916 yangını Ankara'nın Müslüman olmayan sakinlerini kentten sürüp çıkarmış ve onların yaşadığı semtleri, binaları ortadan kaldırmıştı. 1920 sonrasında bu konuda sessiz kalındığı, konunun hatırlanmadığı, hatırlatılmak istenmediği açık. Ne de olsa kurucu kadroların kökenleri bir şekilde İttihatçılıkla bağdaştırılır.

Bir ara konuyu İlhan Hoca'ya (Tekeli) sorduğumda bana pek aklımdan geçmeyecek bir kitap tavsiye etmişti: "Ahmet Fehim Bey'in Hatıraları". Ülkemiz tiyatrosunun öncülerinden Ahmet Fehim'in anıları 1926'da Vakit gazetesinde tefrika edilmiş. Elli yıl sonra 1977'de günümüz Türkçesine çevrilerek yeniden yayınlanmış. Bir solukta okunacak türden yalın anlatımlı, sadece tiyatro tarihine değil, döneminin toplumsal tarihine de ışık tutan zenginlikte bir kitap.

Tornacılıktan Tiyatroculuğa

Ahmet Fehim sanatçı bir babanın, hattat Kadir Efendi'nin oğludur. 1851'de doğmuştur. Dönemin itibarlı teknik okulu Tophane Sanat'ı bitirir, tornacı olarak çalışmaya başlar. Ama batılılaşmanın, modernleşmenin getirdiği

"Ülkemiz tiyatrosunun öncülerinden Ahmet Fehim'in anıları 1926'da Vakit gazetesinde tefrika edilmiş, 1977'de günümüz Türkçesine çevrilerek yeniden yayınlanmış, sadece tiyatro tarihine değil, döneminin toplumsal tarihine de ışık tutan zenginlikte bir kitap."

tiyatroya vurgundur. Abdülhamit'in tahta çıktığı 1876 yılında, İstanbul Gedikpaşa'da, "Güllü Agop"un yönettiği tiyatroya katılır.

Osmanlı'daki ilk Müslüman tiyatro oyuncusudur. Ermeni sanatçılardan oluşan bir ekiple birlikte sahneye çıkar. Yönetmen Fasulyeciyan'dır. Altı ay sonra Bursa turnesine çıkılır. Ekipte kadın oyuncularından Hiranuş, Nivart Şirinyan, Virjin Sahakyan vardır.

Bursa Valisi Ahmet Vefik Paşa, Molyer'den çeviriler, uyarlamalar yapacak kadar tiyatroya önem vermektedir. Ahmet Fehim ve arkadaşlarına destek olur. Hatta provalara katılarak katkıda bulunur. Bir süre sonra Paşa, Saray'la ters düşer, görevden alınır. Bursa'da çalışma olanağı kalmamıştır, İstanbul'a dönülür.

Fasulyeciyan, ekibini Selanik turnesine götürür. Ahmet Fehim İstanbul'da kalır ve kendi tiyatrosunu kurar. İşler tam yoluna girmişken, bağımsızlık isteyen Çerkezlerle ilişkin bir oyun dolayısıyla Abdülhamit rejiminin hışmına uğrar, Gedikpaşa'daki tiyatrosu öfkeli saldırganlar tarafından yıkılır. Ahmet Fehim, o sırada Edirne'de bulunan Fasulyeciyan ekibine katılır, on ay bu kentte sahneye çıkar.

Ahmet Fehim'in tiyatro yaşamının önemli bir bölümü İstanbul dışında, turnelerde geçmiştir. Gidilen kentler arasında Selanik, Kavala, İskeçe, Gümölcine, Filibe, Manastır; Ege bölgesinde İzmir, Midilli, Bozcaada, Çanakkale, Ezine; Karadeniz kıyılarında Samsun, Ünye, Giresun, Ordu, Trabzon vardır. Bu kentlerde kendilerini ilgiyle izleyen tiyatro meraklıları bulmuşlardır. Böylesine bir hareketlilik, Osmanlı'nın son yıllarındaki kültür coğrafyasının yaygınlığını, kozmopolitliğini yansıtmıyor mu?

Gittikleri kentlerin bir bölümünde halk ilk kez tiyatro ile karşılaşılıyordu. Ahmet Fehim'in bu kentlere ilişkin anlattıkları ilginçtir. Örneğin

“Trabzon ilk defa tiyatroyu görüyordu. Bu vilayette aşırı bir dindarlık ve kabadayılık hâkimdi. Bununla beraber hiç kimseden fena muamele görmedik.”

Trabzon turnesinden şöyle söz ediyor: “Trabzon ilk defa tiyatroyu görüyordu. Bu vilayette aşırı bir dindarlık ve kabadayılık hâkimdi. Bununla beraber hiç kimseden fena muamele görmedik.”

Bugün de dikkate alınacak bir değerlendirme diyebiliriz.

1890'ların Ankarası'ndan Kesitler

Ahmet Fehim'in yolu 1890'ların başında Ankara'ya düşer. Kocamanoğlu Tiyatrosu'nu kiralamış olan Kolacı Agop'un davetini kabul eder. Ekibine bir de incesaz heyeti ekleyerek Ankara'ya doğru yola çıkar. Ekibinde, karı koca Külhanyanlar, İtalyan Reçina ve Agavni Keçeciyan vardır. O tarihte henüz demiryolu Geyve'ye kadar çalışmaktadır. Geyve'den sonra 9 günlük araba yolculuğuyla Ankara'ya varırlar.

Kocamanoğlu Tiyatrosu, bugün Anafartalar Caddesi'nin Eski Belediye ile Çıkrıkçılar Yokuşu girişi arasında olan kesimindeki eski Balık Pazarı'nın “sağ alt başında”, altında dükkân ve gazinolar olan bir yerdir. Yeni yapılmıştır, Ahmet Fehim binayı beğenir ama yine de kolları sıvar ve bir hafta çalışarak tiyatronun iç düzenlemesini elden geçirir. İlk gece verdikleri temsili Vali Abidin Paşa “şerefleendirir”. Bu, önemli bir destektir. Ankaralıların ekibe gerekli önemi ve itibarı göstermesini sağlar.

“Ankara, çöl ortasında kalmış bir şehir, Katolik Ermenilerin toplandığı bir belde idi. Müslümanlar azdı. İzbe yerlerde, kümes misali evlerde adeta tünemişlerdi.”

Ahmet Fehim'in anlattıklarından kente canlılık kazandıranların Müslüman olmayan Ankaralıları olduğu anlaşılıyor. Şöyle diyor: “Ankara, çöl ortasında kalmış bir şehir, Katolik Ermenilerin toplandığı bir belde idi. Müslümanlar azdı. İzbe yerlerde, kümes misali evlerde adeta tünemişlerdi.”

Kocamanoğlu Tiyatrosu'nun Müslüman izleyicileri, memurlar, subaylar ve kentin kabadayılarıdır.

Bir süre sonra kumpanyada anlaşmazlık baş gösterir, tiyatro kapanır. Ama Ahmet Fehim'in elinden başka işler de gelir. Tabelacılığa başlar, tablolar yapar. Evini bir atölyeye çevirir. Mahallenin çocukları okul tatilinde meslek öğrenmek için evi doldurur. Yardımcısı nakkaş Yanko ile kiliseler için ikonalar yapar ve satar. Bu arada Bakkal Viçen ve Gazozcu Kirkor'un bir türlü onarılamayan makinelerini işler hale getirir ve iyi bir para alır.

Gazozcu Kirkor'un önerisiyle Balık Pazarı'ndaki bir başka binada “Cendercioğlu Tiyatrosu”nu açarlar. Tiyatronun gazino bölümü de vardır. Demiryolu Ankara'ya yaklaşmıştır. Demiryolu inşaatında çalışan yabancı işçi ve mühendisler kentin gece yaşamına hareketlilik getirmiştir. Ahmet Fehim onları düşünerek İstanbul'dan bir Macar orkestrası bile getirir.

Ankara'ya ilk tren 27 Ekim 1892'de gelir. Bunu kutlamak için kent süslenir, taklar hazırlanır. Ahmet Fehim bu işleri de yapar. Hatta Ankara Kalesi'ne göz alıcı bir Osmanlı tuğrası bile kondurur. İşler iyidir ama gaziroya Ankara'nın belalı takımından Kodobaş, Kasap Şerif, Kasap İbrahim ve arkadaşları dadanmıştır. Kimsenin söz geçiremediği bu grup müşterilerin huzurunu bozmakta, üstelik hesap ödememektedir. Sonunda bir gece çingar kopar ve böylece iki buçuk yıllık Ankara serüveni sona erer. Ahmet Fehim ekibini toplar Çankırı'ya doğru yola koyulur.

Osmanlı'nın son yıllarında, Cumhuriyet'in ilk döneminde Ahmet Fehim mesleğini İstanbul'da sürdürür. Darülbeydi'de hocalık yapar. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin girişimiyle 1926'da 50. sanat yılı jübilesi yapılır. Birkaç yıl sonra, 2 Ağustos 1930'da yaşamını yitirir. Anılarını sahaflarda bulamazsanız internetten indirebilirsiniz. Tarih meraklıları için hoş bir yan okuma olacaktır.

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 5

Şehit Ersan'ın Dramı

@ankaraapartmanlari ve Cem Dedekargınoğlu

“İnsan bu kadar gencecik de ölse, ölüm büyük bir talih. Dünyasına doyamadan ölmek, ölümlerin en kötüsü. Ama böylesi ölüm güzel. Genç kanlarından bir daha silinmeyecek, bir daha yok edilmeyecek, asırlardır özlediği hürriyet destanı yazılıyor. Bu doğan hürriyet, bir daha hiç kimse tarafından gasbedilemeyecek.”¹

Her darbe kendi kahramanlarını ve hainlerini yaratır, tıpkı 27 Mayıs 1960'ta olduğu gibi. Türkiye'deki on yıllık DP yönetimine noktayı koyan darbe, uzun süren bir gerilim sürecinin sonunda vuku bulmuştu. Her ne kadar darbe bildirisinde hareketin “kansız başarıldığı” iddia edilse de, darbe öncesi üniversitelerdeki olaylarda ve darbe günü yaşanan çatışmalarda birçok genç hayatını kaybetti. Değişen iktidar ve iktidar ile birlikte değişen tarih yazımı, bu gençleri ivedilikle “şehadet” mertebesine çıkardı ve onları hürriyet uğruna kendilerini feda eden kahramanlar olarak toplum hafızasına nakşetti. Birçoğunun adını bugün bile ezbere sayabiliriz: Teğmen Ali İhsan Kalmaz, Turan Emeksiz gibi. Ancak aralarından biri vardı ki, hem yaşının küçüklüğüyle hem de aslında bütün bu olanlarla hiçbir ilgisi olmamasıyla ayrışıyordu. Bu çocuğun adı “Ersan Özey”di, yani bilinen adıyla “Şehit Ersan”.

11 yaşındaki Ersan Özey, Ankara Maarif Koleji'nde öğrenciydi. Babası Dünder Özey, Ankara'nın en bilindik taksi duraklarından biri olan Ersan Taksi'nin sahibiydi ve aynı zamanda Mobil ile GM firmalarının Ankara temsilciliğini yapmaktaydı. Bugün Sakarya Caddesi 22 numarada yer alan ve boşluklu çatı saçaklarıyla akılda kalan yapıyı 1956 yılında, kendi firması “Ersan Ltd. Şti.” adına inşa ettirmişti. Bu yapı, çevresindeki az katlı, eski Yenışehir evlerinin arasından katı geometrisi ve modernist hatlarıyla ön plana çıkıyordu. Nitekim Ersan Taksi'nin 1960'ta bastırdığı takvimde, neredeyse ikonlaştırılmış bir biçimde dışa vurulan bu görünümün, aslında mal sahibinin bilinçli bir tercihi sonucu ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Ersan Özey, 27 Mayıs 1960 günü, bir rivayete göre babasıyla birlikte darbeyi kutlarken gelen bir kaza kurşunuyla, başka bir rivayete göre de dur ihtarına uymadıkları için askerler tarafından vurularak öldürülmüş. Ankara'daki üst gelir grubundan bir ailenin çocuğunun darbe sırasında can vermiş olması, elbette büyük bir tepki uyandırmış ve Özey'in adı kısa bir süre içinde “Hürriyet Şehitleri”nin arasına yerleşmiştir. 10 Haziran 1960 günü Cebeci Camii'nden kalkan ve mahşeri bir kortej ile Anıtkabir'e getirilip, mozolenin güneyine defnedilen beş kişinin arasında Özey de yer almıştır. Sonraları 21 Mayıs 1963 darbe girişimine karşı mücadele ederken hayatını kaybeden askerlerin ve 1966'da yaşamını yitiren 27 Mayıs Darbesi lideri Cemal Gürsel'in de bu bölgeye defnedilmesiyle

“Devamlı surette tarihi yazılıp silinen, “gecekondu işportalı dolmuşlu şehir”den “dinazorlu kartvizitli teleferikli şehir” olmaya yönelik hızlı bir erozyon içinde, düştüğü kimlik kargaşasından çıkmaya çalışan Ankara'da; çok göz önünde olan bir caddenin adının bile ucunun nereye dayanacağını hiç belli olmadığını yaşayarak görüyoruz.”

Pehlevi Caddesi'nin üst bölümü ise “Turan Emeksiz Caddesi” adını almıştır. Özey'in ailesinin o dönemde ikamet ettiği ve 1960'a kadar Müdafaa-i Hukuk Caddesi olarak isimlendirilen yol ise “Şehit Ersan Caddesi” olarak adlandırılmıştır. Başta İsmet İnönü ve İhsan Sabri Çağlayangil olmak üzere, dönemin birçok önde gelen ismi bu yolda ikamet etmiş ve yakın zamana kadar Ankara'nın en lüks konutlarının ve işyerlerinin yer aldığı bir aks olma kimliğini korumuştur.

Peki, durum bu kadar akılda kalıcıyken bugün Şehit Ersan'ın kim olduğunu neden kolay kolay hatırlayamıyoruz? Bunun yanıtını yine bir başka darbe olan 12 Eylül 1980 sonrası değişen ritüellerde ve kahramanlarda aramak mümkündür. Önceki dönemde öğrencilerin ordu ile el ele ilerlediği hürriyet yürüyüşünün yerini bu kez Türkiye'yi “kucaklayan” bir lider ve onun önderliğindeki beşli konsey almıştı. Bu dönemde darbenin lideri Evren'in, kendisinden önceki dönemlere karşı sahip olduğu küçümseyici tutumunu Hürriyet Şehitleri'nden de esirgemediğini, kendisinin 1990-1991 yıllarında Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilen anılarında açıkça görmekteyiz. Anılarının 30.12.1990 günü yayınlanan bölümünde Evren, bu konuya ayrıntılı biçimde değinmektedir:

mezarların sayısı on bire çıkmıştır. 1973'te vefat eden ikinci cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de ayrıca mozolenin kuzeydoğusundaki arkadlarda kendisi için hazırlanan bir mezara gömülmesiyle Anıtkabir, önem olarak Paris'teki Panthéon'u andıran bir yapıya bürünmüştür.

Darbe sonrası, eski rejimin isimlerinin yapıları çevreden temizlenmesi ve yeni rejimin kahramanlarının kente nakşedilmesi aşamasında elbette Hürriyet Şehitleri de es geçilmemiştir. Kızılay Meydanı “Hürriyet Meydanı” olurken, Ulus'taki Posta Caddesi “Teğmen Ali İhsan Kalmaz Caddesi”, 14 Mayıs Evleri'nden Çankaya Köşkü'ne doğru çıkan Muhammed Rıza Şah

Ersan Taksi'nin bulunduğu binanın bugünkü hali (Google Street View)

Ersan Taksi 1960 yılı takvimi (Google)

Cezayir Büyükelçiliği önünde yer alan Şehit Ersan Caddesi Tabelası

“Devlet Mezarlığı Kanunu (6 Kasım 1981 Cuma): Vefat eden cumhurbaşkanları ile, Kurtuluş Savaşı’nda, Atatürk’ün yakın silah arkadaşları komutanların gömüleceği “Devlet Mezarlığı Kanunu”nu da kabul ederek yürürlüğe koyduk. Uzun senelerden beri bu konuyu düşünür dururdum. Atatürk için yapılan ve ondan başka hiçbir kimsenin defnedilmemesi gereken “Anıtkabir”e ilk defa 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde Ankara’da vurulan ve kendilerine “Devrim Şehitleri” adı verilen kişiler gömüldü. Bunların arasında Ankara’da “Ersan Taksi”nin sahibinin 12 yaşlarındaki oğlu da var. Bu çocuk 27 Mayıs günü sokağa çıkma yasağına uymamış ve askerlerin “Dur” ihtarına uymayarak arkasından ateş edilerek öldürülmüş. Bu çocuk da şehit kabul edilip Anıtkabir’de Atatürk’ün yanı başına gömüldü. O tarihte ben Ankara’da Ordu Donatım Okulu Kurmay Başkanı idim. Tanıdıklarım, yapılan bu işin doğru olmadığını, Anıtkabir’in bir mezarlık veya bir şehitlik olmadığını söyledim. Ama olan olmuştu (...) İyi ki bu kanunu çıkarmışız. Yoksa hiçbir iktidar böyle bir kanunu çıkaramayacak ve sonunda Anıtkabir bir zaman sonra mezarlık haline gelecekti.”

Yasal altyapısı cunta döneminde hazırlanan, Anıtkabir’i “boşaltma” işleminin kuvveden fiile dönmesi için 1988 yılını beklemek gerekecekti. O yıl Atatürk Orman Çiftliği’nde inşaatı tamamlanan Devlet Mezarlığı’na, Kurtuluş Savaşı’nda ve Cumhuriyet’in kuruluşunda ön plana çıkmış komutanları ve eski meclis başkanlarının yanı sıra, 27 Mayıs darbesi lideri Cemal Gürsel’in de mezarı taşınmıştır. Bu işlemin ailesinin isteğine aykırı bir biçimde gerçekleştiğini, oğlu Özdemir Gürsel’in bu yönde yaptığı açıklamalarla okumak mümkündür. 27 Mayıs ve 21 Mayıs şehitlerinin mezarlarının ise Cebeci Askeri Şehitliği’ne nakledilmesine karar verilmiştir. Ancak bunun cenaze törenlerinin görkemiyle taban tabana zıt biçimde, rütbesiz erler ve temizlik işçileri tarafından gizlice gerçekleştirilmesi, 27 Mayıs’a karşı devlet yönetiminin tutumundaki değişimin en net işaretlerinden biri olarak dönemin kamuoyunda yankı uyandırmıştır.

Burada elbette Özey’in naaşının nereye taşınacağı ayrı bir sorun olarak gündeme gelmişti. Gölpinar’ın metnine göre tıpkı Turan Emeksiz gibi, darbenin sivil şehitlerinden olan Özey’in ailesine, mezarın Cebeci Şehitliği’ne taşınması yönünde bir öneride bulunulmuş olsa da, aile bunu kabul etmemiştir. Şu anda Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne ait Mezarlık Bilgi Sistemi’ne (mebis.ankara.bel.tr) Ersan Özey’in adıyla arama yapıldığında, ne Cebeci Asri Mezarlığı’nda ne de Karşıyaka Mezarlığı’nda kendisinin bilgisine rastlamak mümkündür. Bu durumda akla iki olasılık gelmektedir: Ya ailesi tarafından Özey’in cenazesi Ankara dışında veya mezarlık harici bir alana defnedilmiştir, ya da 27 Mayıs Darbesi’nin en ikonik figürlerinden birinin mezarının yeri bilinmemektedir.

İki olasılığı da düşündüğümüzde, yine de Ankara’da kamusal mekanların günün değişen gerçekliklerine göre hızlıca yazılıp silinmesiyle

kurulan benzerlikleri düşünmeden bu yazıyı bitirmek mümkün değildir. Nasıl ki 14 Mayıs Evleri Gaziosmanpaşa’ya dönüştüyse, nasıl ki tek partili dönemin ilbay-şarbayı Nevzat Tandoğan’ın adını taşıyan cadde, gündelik politik tartışmalara referansla “Zeytin Dalı” olduysa, nasıl ki Esenboğa Havalimanı yolu önce 27 Mayıs’ın havacı liderlerinden İrfan Başbuğ’un, sonra ise 15 Temmuz’un simge isimlerinden Ömer Halisdemir’in adını aldıysa, Şehit Ersan’ın dramı için de benzer bir süreksizliği göz ardı etmek zordur. Devamlı surette tarihi yazılıp silinen, “gecekondulu işportalı dolmuşlu şehir”den “dinazorlu kartvizitli teleferikli şehir” olmaya yönelik hızlı bir erozyon içinde, düştüğü kimlik kargaşasından çıkmaya çalışan Ankara’da, çok göz önünde olan bir caddenin adının bile ucunun nereye dayanacağını hiç belli olmadığını yaşayarak görüyoruz. Geride sadece, on bir yaşında “devlet dersinde öldürülmüş” bir çocuğun cesedi üzerinden tepinen birtakım karaltılar kalıyor. Kimi zaman apoletli-postallı, kimi zaman makosenli-fraklı...

“Darbe sonrası (...) Kızılay Meydanı “Hürriyet Meydanı” olurken, Ulus’taki Posta Caddesi “Teğmen Ali İhsan Kalmaz Caddesi”, 14 Mayıs Evleri’nden Çankaya Köşkü’ne doğru çıkan Muhammed Rıza Şah Pehlevi Caddesi’nin üst bölümü ise “Turan Emeksiz Caddesi” adını almıştır.”

¹ Yaşar Kemal “Ben Öpmeğe Kıyamazdım” Cumhuriyet, 29.05.1960, s.3.

² Yapının alt katları epeyce bir süre taksi durağı, otomobil servisi ve banka şubesi olarak işlevlendikten sonra, günümüzde popüler bir yeme-içme zincirinin şubesi olarak kullanılmaktadır. Üstteki büro katları ise Mobil ve GM taşındıktan sonra Seçkin Dershane ve Maltepe Dershanesi tarafından kullanılmıştır. 2016’dan bu yana kullanılmamaktadır.

³ Doğukan Temizel. “Anıtkabir’in Hatırlanmayan Yılları: 1960-1973”. 25 Eylül 2020 tarihinde <https://www.medyasiyaset.com/anitkabir-in-hatirlanmayan-yillari1960-1973/> adresinden erişildi.

⁴ Cadde ve sokakların eski adları için VEKAM Ankara Harita ve Plan Koleksiyonu’nda yer alan, H038 referans kodlu ve 1960 tarihli “Ankara Yerleşim Planı”ndan yararlanılmıştır.

⁵ “Kenan Evren’in Anıları 2. Bölüm – 14”. Milliyet, 30.12.1990, s.9.

⁶ Mehmet Ö. Alkan, “En Doğru Bildiklerimizden Kuşkulanmak: Anıtkabir’in Unutulan Darbe (Hürriyet-İnkılap-Devrim-27 Mayıs) Şehitleri.” Toplumsal Tarih 266, ss.44-59.

⁷ Bu konuyu Turan Emeksiz’in 1960 sonrası dönemde hürriyet kahramanı olarak kutsallaştırılması ve bu durumun 1980 sonrası dönemde tersine dönmesi üzerinden okuyan bir çalışma için bkz: Turgay Gölpinar, “Şehitliğin İnşası ve İmhası: Turan Emeksiz Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

⁸ Ankara Büyükşehir Belediyesi Mezarlık Bilgi Sistemi. 24 Eylül 2020 tarihinde <http://mebis.ankara.bel.tr> adresinden erişildi.

Osmanlı Ankara'sında Kahve ve Kahvehanenin 20. Yüzyıla Kadar Olan Serüveni

Yavuz İşçen

Bir fincan kahve on paradan yüz paraya, derken üç kuruşa kadar çıkmıştı. Mansurzade Hüseyin Efendi elbette bu şartlarda dükkanına gelen misafirlerine kahvehaneden kahve söyleyecek değildi. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Samanpazarı'nda bulunan küçük dükkanında çalışan Mansurzade'yi şöyle anlatıyor, "Önündeki mangal, yaz kış zaten bunun için dururdu. Zira Mansurzade, kahveyi kahveciden getirmeyi hiç sevmezdi. Böyle bir hareketi aklın almayacağı gibi israf telakki ederdi. Bir fincan kahvenin on paraya geldiği eski devirlerde bile bir takım ince hesaplar yaparak, bu on parayla evde üç fincan kahve içilebileceğini kendi kendine ispat etmiş ve ona göre hareket etmeye karar vermişti." (Karaosmanoğlu, s.243).

Kahvenin evde mangal ateşinde pişirilme geleneğinin, Osmanlı Dönemi'nde olduğu kadar Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam ettiğini biliyoruz. Selçuk Baran, Kış Yolculuğu adlı hikaye kitabında bu geleneği ve aslında geleneğin nasıl yok olduğunu şöyle anlatıyor: "Annem her sabah mangal yakardı. Evde havagazı vardı tabii. Ama o, babamın sabah kahvesini kömür ateşinde pişirirdi ille de. Sonra közleri külle örterdi. Öğlen ve akşam kahvesi için de ateş hazır olurdu böylece. Ben evlendiğim zaman çeyizimin arasında bir de bakır mangal bulunuyordu. Ben o mangalı, altına bir kilim serip süs diye kullandım oturma odamda." (Baran, s. 83).

Kahvenin evlerde tüketilme ritüeli, evin erkeğinin yanı sıra kadınlarını da içine alan bir uğraştı. Fal bakmalar, fal sonrası dedikodular evin kadınları ve eve gelen misafir kadınlar arasında çok yaygındı. Ancak kahvehanede, belki de bir nargile eşliğinde kahve içmek, Osmanlı erkeğinin yaşayabildiği bir ayrıcalıktı. Osmanlı toplumunda nasıl alkollü içkiler kendisine 'meyhane' denilen özel bir tüketim mekanı yarattıysa, kahve de benzer şekilde 'kahvehane' denilen yeni bir tüketim mekanı oluşturdu. Osmanlı toplumu kahve ile nasıl tanıştı? Ankara'da ilk kahvehaneler ne zaman açıldı? Ankara'da kaç tane kahvehane vardı? Kısaca Ankara'da kahvenin ve kahvehanelerin 20. yüzyıl başına kadar olan serüveni, bu yazımın konusunu oluşturuyor.

Kahve Yemen'den Gelir

Kahve bitkisinin Habeşistan kökenli olduğunu biliyoruz. Şimdilerde Etiyopya denilen bu ülkede kahve ilk zamanlarda ekmek yapımında kullanılıyordu. Buradan komşusu Yemen'e taşınıp içilen bir şey haline dönüştürüldüğünde, keyif vericiler arasında yerini almaya başladı. Bu dönemde Müslüman coğrafyasında aranan bir içecek haline gelen kahve, tütünden sonra en çok tüketilen içecek olarak biliniyor. Bu yeni içecek türünün ev dışındaki tüketimi, Müslüman toplumunda yeni bir toplanma mekanının ortaya çıkmasına neden oldu. Bu yeni mekâna 'kahve evi'

anlamında 'kahvehane' denildi. İlk kahvehanenin 1511 yılında Mekke'de bir caminin yanında açıldığı biliniyor. Sonrasında kahvehaneler Mekke'nin her tarafında hızla yaygınlaştı ve birkaç yıl içinde sayıları 100'ü geçti (Gürsoy, s.20-23).

Tarihçi Solakzade'ye göre kahve, ilk kez Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinden sonra (1519 yılında) İstanbul'a getirildi. Ancak ilk önceleri yaygın değil. Sadece saray çevresinde tüketiliyordu (Gürsoy, s.27). Bu dönemde, kahve Yemen'den yola çıkıyor, Mısır limanlarından gemiye yükleniyor ve Akdeniz'i geçip İstanbul'a ulaşıyordu. "Kahve Yemen'den gelir" diye türkülerimizde boşuna söylenmemiş anlaşılan.

Kahvehanelerle ilgili ilk bilgilere Peçevi Tarihi'nde rastlıyoruz. Buna göre Kanuni Sultan Süleyman döneminde, 1554 yılında Halep'ten gelen Hakim ve Şam'dan gelen Şems adlı kişiler İstanbul'da ayrı

"Çekirdek kahvenin Ankara'ya getirilmesi daha çok bölgeden bölgeye mal taşıyan, iç pazara hakim olan tüccarlar tarafından deve kervanları ile sağlanıyordu."

ayrı iki kahvehane açtı (Birsal, s.8). İstanbul'un ilk kahvehaneleri Eminönü'nde Mısır Çarşısı'nın yanında Tahmis Sokak üzerinde bulunuyordu. 1630-1640 yılları arasında İstanbul'u gezdiğini bildiğimiz Evliya Çelebi, seyahatnamesinde İstanbul'da 300 kahve satışı yapan dükkan ve 55 tane kahvehane bulunduğunu belirtiyor. Kahvehanelerde çalışan toplam kişi sayısını ise 200 kişi olarak veriyor (Gürsoy, s.28, 29). Rakamlardan bir kahvehanede ortalama 3-4 kişinin çalıştığı sonucu çıkartılabilir.

Ankara'ya kahve taşıyan tüccarlar ve ödedikleri vergiler

Çekirdek kahvenin Ankara'ya getirilmesi daha çok bölgeden bölgeye mal taşıyan, iç pazara hakim olan tüccarlar tarafından deve kervanları ile sağlanıyordu. Bu kervanlar Konya-Adana hattı üzerinden Halep ve Şam'a, oradan da Arabistan üzerinden Yemen'e ulaşıyordu (Özdemir, s.242).

Ankara'ya diğer şehir ya da bölgelerden getirilen ürünlerden şehre girişte vergi alındığını biliyoruz. İhtisap Mukattası kapsamında tüccardan alınan bu vergi, (kahve yüklü deve kervanları için) kahvenin her yükü başına 2 gurus olarak uygulanıyordu (Karaman, s.366). Bir deve yükü genellikle 150 okka (yaklaşık 180 kg) olarak kabul ediliyordu. Ancak uzun yola gidecek develere 3 kantar, yani 132 okka (yaklaşık 160 kg) yük veriliyordu (Tamur, s.133).

Bunun yanı sıra kahve, Ankara'ya girişte kapana (tartiya) getirilmesi gereken mallar arasında olduğundan, kahve taşıyan kervanlar önce Kapan Hanı'na geliyor ve yükleri burada tartılıyordu. Tartı sonrası malın sahibinden yükün miktarına göre 'kapan resmi' denilen bir vergi alınıyordu (Karaman, s.370). Kapan Hanı, Bedesten'in (Anadolu Medeniyetleri Müzesi)

kuzey tarafında eskiden 'Keyyalin Mahallesi' olarak bilinen mahallede bulunuyordu. İhtisab Damgası'nın bulunduğu mekan da buradaydı (Taş, s.52). Vergisi alınan mallar damgalanıyor ve ancak damgalandıktan sonra satışa çıkarılabiliyordu. Kapan Hanı adlandırması, Arapça büyük terazi anlamına gelen 'kabban' kelimesinden gelmektedir. Kapan Hanı, aynı mahallede bulunan Tuz Hanı ve Unkapanı Hanı ile birlikte 1916 Ankara yangını sırasında yanarak ortadan kalktı.

Kahvenin öğütülmesi ve kavrulması işlemi

Osmanlı toplumunda çekirdek kahvenin içilebilir hale getirilmesi için öğütme ve kavrulma olarak adlandırılan işlemlerden geçmesi gerekiyordu. İlk işlem olan öğütme, dibek denilen iki kişinin karşılıklı tokmak vurarak çalıştığı ilkel değirmenlerde belli bir ücret karşılığı yapılıyordu.

Kahve öğütücüleri yaptıkları işlem karşılığında 'dibek resmi' denilen bir vergi ödüyorlardı. Kahvehane sahipleri dibeklerde dövdürdükleri kahveleri kavrulmak üzere tahmisanlara getiriyordu. Kahveyi kavuran esnaflara 'Tahmisan' deniyordu (Gürsoy, s.65-69). Çoğunlukla öğütme ve kavurma işlemi aynı yerde aynı esnaf tarafından yapılıyordu.

Ankara'da ihtisap vergisi alınan esnafları gösteren 1827 tarihli bir belgede, 7 tane tahmisan bulunmaktadır. Her tahmisandan 2 para olmak üzere tahsil edilen toplam vergi miktarı, 14 para olarak kaydedilmiştir (Ongan, s.56-61, 1957). 1878 yılına ait Ankara Salnamesi'nde ise, 1 tahmishane kayıtlıdır (Koç, s.245). Geçen 50 yıllık zaman içinde tahmishane sayısındaki azalma, kahvehanelerin kahvelerini kendileri kavurmaya başladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Ankara Kahvehaneleri

Ankara'da ilk kahvehanenin tam olarak ne zaman açıldığını konusunda bir belgeye sahip değiliz. Ancak İstanbul'dan sonra, 1500'lü yılların son çeyreğinde Ankara'da da kahvehanelerin işletildiğine dair elimizde belgeler bulunuyor. Bu belgeler ışığında Ankara kahvehaneleri hakkında bildiklerimizi kronolojik olarak sıralayabiliriz.

16. yüzyılda Ankara'da kahvehaneler

16. yüzyılda Ankara'da 43 tane meslek grubu bulunuyordu. Bu meslek gruplarından biri de 'kahveciler' olarak kayıtlıdır (Özdemir, s.228). 1577 yılında Ankara kadısına gönderilen bir hükümde Ankara'da bazı kahvehanelerde müskirat (alkollü içki) yapıldığı ve içildiğine ilişkin bilgiler olduğu, bu tür kahvehanelerin kapatılması istenmektedir (Şehr-i Kadim Ankara, 2. Cilt s.265). Ankara kadısına gelen 1583 tarihli bir Emr-i Şerif'te, "Dedikodu mahalli olan kahvehanelerin kapatılması evvelce de emredilmişken Ankara'da tekrar açılmış olduğu ve kahve alış veriş yapıldığı öğrenilmiştir. Bütün kahvehanelerin kapatılması, kahvehane işletenlerin haklarından gelinmesi" konusunda gerekenlerin yapılması istenmektedir (Ongan, s.121, 1958). Belgenin aslı için, 'Osmanlı Belgelerinde Ankara' adlı kitabın 42. sayfasına bakılabilir.

1588 tarihli bir hüccetten (mahkeme tarafından verilen resmi belge) edindiğimiz bilgiye göre, 'Zaferancı Hanı' sahibi İbrahim Çelebi, hanının önündeki kahvehaneyi 3 yıllığına Kahveci Mustafa'ya kiraya vermiştir (Ongan, s.29, 2014). Hüccette adı geçen 'Zaferancı Hanı', Atpazarı'nda 'Safran Han' adıyla bildiğimiz handır. Günümüzde Rahmi Koç Müzesi'nin kullanımında olan hanlardan biridir. 1511 yılında yapılan Safran Han'ın dış duvarlarına bitişik dükkanlar bugün mevcut değildir. Kahvehanenin, Salman Sokak tarafına bakan bu dükkanlardan birinde faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir. Belki de giriş kapısının sağında Roma döneminden kalma üzeri yazıtlı taşın, köşe taşı olarak kullanıldığı kemerli bölüm eskiden kahvehaneydi.

1589 tarihli 3 belgeden çeşitli kahve satışları sonrası oluşan borçların, ilgili kişilerce ödenmemesi üzerine alacaklıların mahkemeye başvurduğu anlaşılmaktadır (Ongan, s.49, 105 ve 121, 2014).

1591 tarihli Ankara Şer'iye siciline ait bir kayıttan, meyhane ve bozahanelerin kapatılması sonrasında Hacı Satı adlı kişinin işlettiği kahvehanede şarap meclisi kurduğu ve keyif ehli olanların burada içki içmeye başladığı belirtiliyor. Bunun üzerine ilgili kişiler yakalanıyor ve cezalandırılmaları amacıyla mahkemeye çıkartılıyor (Ergenç, s.209).

1594 tarihli bir kayıтта Muşlu bin Abdi adlı şahısın Hacı Satı bin Ahmed'in kahvehanesini günde 10 akçadan 2 yıllığına kiraladığı bilgisi yer alıyor. 1599 tarihli bir belgeden, Hızır bin Abdullah adlı kahvecinin günde 10 akça icar ödediği kahvehanesinin 2 yıllığına kiralandığını öğreniyoruz (Ergenç, s.210).

Ankara'da kahvehane sahipleri

1599 yılına ait kahvecilerden tahsil edilen vergilerle ilgili bir kayıta, Ankara'da 11 kahvecinin adı geçiyor. Mustafa bin Ahmed, Hacı Hüseyin bin Ali, Mehmed bin Seydi Ahmed, Derviş bin Hüseyin, Ahmed bin Mustafa, Memi bin Yunus, Ahmed bin Macun, Hüseyin Bey, Şatır Hasan bin Abdullah, Memi bin Abdullah, Emir Bey. Bu bilgiye dayanarak bu tarihte Ankara'da en az 11 kahvehane bulunduğu söylenebilir (Ergenç, s.211).

Kahvehanelerden alınan vergiler ve günlük kahve satışı

1599 tarihli bir mahkeme kaydında, Ankara'daki kahvehanelerin rüsumunu (kahveden alınan bir tür gümrük vergisi) toplamaya yetkili olan Silahtar Sefer Bey, 131 günlük süre içinde 5 kahvecinin 800 okka kahve işlediğini ve okka başına 3 akça olmak üzere kahvecilerden vergiyi tahsil ettiğini belirtmiştir (Ergenç, s.210). Bu bilgilere dayanarak dönemin Ankara kahvehaneleri hakkında yorum yapılabilir. Buna göre her kahvehaneci ortalama olarak günde 1.221 okka kahve işlemektedir. Kiloya çevirirsek kahvehane başına günlük tüketim 1 kilo 565 gram kadardır (1 okka = 1 kilo 282 gram). Bir fincan kahve için yaklaşık 6 gram kahve kullanıldığı varsayımından hareketle, bir kahvehanenin günde yaklaşık 261 fincan kahve satışı yaptığı sonucuna varılabilir.

1599 yılında Silahtar Sefer Bey ile Ankara kahvehane sahipleri arasında yapılan yeni bir anlaşmada, kahveden alınan verginin sabitlenmesi yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

Yeni anlaşmaya göre bir kahvehane günde kaç okka kahve işlerse işlesin, günlük 6 akça kahve rüsumu ödeyecektir (Ergenç, s.210). Günlük 6 akça vergi, daha önceki uygulamada 2 okka kahveye karşılık gelmektedir. Buradan devletin kahve satışının daha fazla olduğunu düşündüğü ve vergi kaybını önleyebilmek amacıyla 2 okkayı baz alarak vergiyi sabitleme yoluna gittiği düşünülebilir. Aynı mantıktan hareket edersek, tahmini olarak 1599 yılında Ankara'da 1 kahvehane için günlük ortalama kahve satışının yaklaşık 427 fincan olduğu sonucuna varabiliriz. (2 okka = 2.564 gram, 2564/6gr = 427,3)

Bir kahvehane için fazla gibi görünen bu rakam, pişirilen kahvelerin kahvehaneye gelip oturanların yanı sıra çevre esnafa da satıldığını düşündürmektedir. Ayrıca verilen rakamlar, Ankara'da sof ticaretinin çok canlı olduğu, çeşitli ülke ve şehirlerden fazla sayıda tüccarın Ankara'ya geldiği bir döneme aittir. Bunun yanı sıra kahvehanelerin mekan olarak işlek çarşıların içinde ve ticari hanların yanında faaliyet gösteriyor olmaları devamlı işleyen yerler olmalarını sağlamıştır.

17. yüzyılda Ankara'da kahvehaneler

Evliya Çelebi 1648 yılında Ankara'ya geldiğinde, Ankara çarşılarının mamur ve şenlikli pazarlar olduğundan bahsederek kahvehanelerin ve berber dükkanlarının hep kalabalık olduğunu belirtir (Çelebi, s.524). Başından geçen ilginç bir olayı da anlatan Evliya Çelebi, Ankara caddelerinde Er Sultan Türbesi'ni ararken yanlışlıkla keçe kaplı küçük bir kapıdan içeri

girdiğini yazar. İçerde kimi çöğür (kısa saplı eski tip bir bağlama) kimi tambur çalmakta ve eğlenilmektedir. Evliya Çelebi'yi "buyur bir bozamızı iç" diyerek içeri davet ederler. Evliya Çelebi kendini dışarı zor atar ve "benim bozahaneye girdiğimi gördüler" diye utancından yerin dibine geçer (Çelebi, s.529). Malumalınız bazı bozahanelerin bozası, şaraptan daha beterd. Örneğin, 1583 yılında Ankara'da kapatılan bir bozahaneye ile ilgili mahkeme kaydına rastlıyoruz. Kayıta, kapatma gerekçesi olarak Haydar bin Abdullah adlı bozacının bozasının şaraptan daha müskir (alkollü) olduğu belirtilmektedir (Ergenç, s.209).

1673 tarihli bir sicil kaydında Hasan Paşa'nın Ankara'da bulunan mal varlığı arasında bir çift hamam (Hasan Paşa Hamamı), çeşmeler, su yolları, Uzunoluklu adı ile bilinen bir değirmen, 63 odalı bir han (Suluhan), çeşmeler, Tahtacıyan Sarayı adlı bir saray, 4'ü boyacı dükkanı olmak üzere 15 adet dükkan ve kahvehaneleri bulunduğu belirtiliyor (Özdemir, s.30). Kahvehanelerin yerleri hakkında bir bilgiye rastlanmıyor.

Hasan Paşa'nın mülkleri arasında olan ve daha sonra Ankaravi Mehmed Emin Efendi'ye satılan Suluhan ile ilgili, 1801 yılında ait bir kayıttan bu handa iplik ve kahve satılmasının bir kural haline getirildiği anlaşıyor (Özdemir, s. 24). Bu kural, başka iş yapan esnafın bu handa dükkan açamayacağı anlamına geliyor. Ancak daha sonraki yıllarda Suluhan'da attar dükkanlarının (güzel kokular, iğne iplik, boncuk vb. satan dükkanlar) açılmasına da izin verildiği anlaşıyor (Tunçer, s.63).

19. yüzyılda Ankara'da kahvehaneler

Ankara'da ihtisab vergisi (Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrası kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun masraflarını karşılamak amacıyla esnaftan alınan bir tür vergi) alınan esnafların adlarını ve kaç para vergi ödediklerini gösteren 1827 tarihli bir liste, Halit Ongan tarafından yayınlandı. Bu listeye göre Ankara'da 16 tane kahvehane bulunmaktadır. Her kahvehaneden 4 para olmak üzere kahvehanelerin toplam vergisi 64 paradır (Ongan, s.56-61, 1957).

1830 yılı nüfus sayımı defterinden edinilen bilgilere göre, Ankara'da 67 meslek icra edildiği görülmektedir. Bu meslekler içinde 'kahveci' başlığı altında toplanan 27 esnaf kaydedilmiştir. Bunlardan birinin Gayrimüslim, diğerlerinin Müslüman olarak belirtilmiş olması (Özdemir, s.234, 235) kahveci esnafı içinde Gayrimüslimlerin etkin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Sayım defteri bilgilerinde, 'kahveci' başlığında toplanan esnafın kahve satıcısı mı yoksa kahvehane işleticisi mi olduğu belirtilmemektedir. Ancak ilgili esnafın hangi mahallede oturduğu, fiziki özellikleri (örneğin, uzun boylu kara sakallı) yaşı ve yaşadığı nüfus hareketliliği gibi bilgiler yer almaktadır (Çadircı, 2000).1827 yılı kayıtlarında Ankara'da 16 kahvehane bulunduğu düşünülürse, 1830 yılında belirtilen 27 kahvecinin bir bölümünün, çekirdek kahve satan dükkân sahipleri olduğu varsayılabilir.

Gezgin notlarında Ankara'da kahve ve kahvehaneler

1859 yılında Alman gezgin Andreas David Mordtmann'ın, Augustus Tapınağı'ndaki kitabeyi kopyalamak amacıyla Ankara'ya geldiğini biliyoruz. Haymana tarafından Ankara'ya yaklaşan gezginin yol üzerindeki köylerde konaklayarak seyahatini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Burada konakladığı köylerde kendisine 'hoş geldin kahveleri' ikram edildiğini belirten gezgin, sabah yola çıkmadan önce birer dilim bir şey atıştırıp bir tas kahve içtiğini yazmaktadır. Bu anlatılanlardan kahve tüketiminin Ankara şehir merkezinin yanı sıra Ankara'nın civar köylerinde de yaygın olduğu sonucu çıkartılabilir.

Ankara'da Ermeni entelektüellerinden Vartabet'in evinde kalan gezgin, akşam yemekten sonra kahve ve sigara içtiklerini, ayrıca çeşitli konularda tartıştıklarını yazmaktadır (Bozyiğit, s.96, 97, 98). Mordtmann, Ankara halkının çok çalışkan olduğundan bu nedenle doğu memleketlerinde görülen aylak aylak sokaklarda gezen insanlara burada rastlanmadığını belirtmektedir. Gezgin, Ankara'da kahvehane sayısının nispeten az olmasını buna bağlamaktadır (Eyice, s.84).

1864 yılında Fransız arkeolog Georges Perrot, Augustus Tapınağı'nda bulunan yazıtın önünü kapatan evleri yıktırmak ve yazıtın tamamını ortaya çıkartabilmek amacıyla Ankara'da 3 ay kadar kalmıştır. Perrot notlarında bu süre içinde akşamları Ankara'daki Katolik cemaatinin

varlıklı kişileri tarafından kahve içmeye davet edildiğinden bahsediyor. Davete katıldığı evlerde benzer bir programla karşılaştığını kendisine şuruplar, reçeller, likörler ve kahve ikram edildiğini belirtiyor. Arkasından pipo içildiğini anlatıyor (Bozyiğit, s.113).

Ankara Salnamelerinde kahvehanelerle ilgili bilgiler

Osmanlı Dönemi'nde Ankara iline ait 13 salname elimize ulaşmıştır. 1890 tarihli salnamenin mükerrer baskı olduğu bilinmektedir. Ankara salnameleri, mükerrer baskı haricinde, 1871 ile 1907 yılları arasında (1871, 1872, 1873, 1874, 1876, 1878, 1882, 1883, 1893, 1900, 1902, 1907) toplam 12 adettir (Koç, s.VI). Ankara Salnamelerinde kahvehanelerle ilgili kayıtlar fazla değildir. Ancak yine de bazı bilgilere rastlamak mümkündür.

1871 ve 1876 yıllarına ait salnamelerde kahvehane sayısı 49 olarak verilmiştir (Koç, s.33 ve 199). Bu rakama çekirdek kahve satışı yapan dükkanlar dahil olmalıdır. 1890 ve 1893 yılları salnamelerinde 6 kiraathane bulunduğu kayıtlıdır (Koç, s.444, 532). Bu dönemde kahvehane ve kiraathane ayırımına gidildiği, 6 rakamının sadece kiraathane özelliği taşıyanlar için kullanıldığı düşünülebilir. 1900 yılında 16 kiraathane (Koç, s.640), 1902 ve 1907 yıllarında 19 kiraathane (Koç, s.731, 819) olduğu kaydedilmiştir.

Tanzimatla birlikte kahvehanelerin adı kiraathane oldu

1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasında, kahvehanelere yeni bir biçim verilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Biraz da Avrupa kafelerinden esinlenilerek, kahvehanelerin gazete ve dergi okunan yerler olması istenmiş ve bu amaçla kahvehane yerine 'kiraathane' sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Ankara Salnamelerinde bu adlandırmaya ilk kez 1890 tarihinde rastlanmaktadır. Sonraki salnamelerde de kiraathane kullanımının sürdürüldüğü görülmektedir. Ankara kahvehanelerinde bu adlandırmanın Cumhuriyet sonrasında 50'li yıllara kadar günlük dilde devam ettiğini biliyoruz. Son dönem Türkçe kullanım kurallarında haneli ifadelerden 'hane' kısmı çıkartılmış ya da hanenin 'ha'sı atılmıştır. Böylece kahvehanelerimize artık kısaca 'kahve' demeye başladık. Kiraathaneler ise bir anı olarak belleklerimizdeki yerini koruyor.

Tanzimat yönetiminin kahvehanenin adını kiraathaneye çevirmesi, buraları bir anda kıraat ve tefekkür yuvası haline getirmede. Belki İstanbul'da sınırlı sayıdaki kahvehanede işlevsel olmuş olabilir. Ancak genel olarak taşrada kahvehaneler 'eski tas eski hamam' çalışmaya devam etti. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilk yıllarında Aka Gündüz'ün roman kahramanı Sansaros'un, Ankara'da Hacıdoğan semtinde mastorlar (esrarkeşler) kahvesine girip cebinden latilokum külahını çıkardığında büyük bir itibar görmesine şaşmamak gerekir (Gündüz, s.45, 46).

1895 yılında Ankara Valisi Memduh Paşa, gerginleşmeye başlayan Ermeni ve Müslüman ilişkilerini yumuşatabilmek ve bir olaya yol açmasını engellemek amacıyla kahvehane sahiplerine bir emir gönderdi. Emirde kahvehanelerde siyasi konuşmalar yapılması yasaklanıyordu (Aydın S. ve diğer yazarlar, s.292, 313). Bu yasaklama, Osmanlı Dönemi'nden başlayarak kahvehanelerin yavaş yavaş siyasi mekanlar haline dönüşmeye başladığını göstermesi açısından ilginçtir.

"Evliya Çelebi 1648 yılında Ankara'ya geldiğinde, Ankara çarşılarının mamur ve şenlikli pazarlar olduğundan bahsederek kahvehanelerin ve berber dükkanlarının hep kalabalık olduğunu belirtir."

Yararlanılan Kaynaklar(Alfabetik)

- Aydın S, Emiroğlu K, Türkoğlu Ö, Özsoy E.D, Küçük Asya'nın Bin Yüzü Ankara, Dost, 2005
- Baran Selçuk, Kış Yolculuğu, Tan Yayınları, Birinci Baskı 1984
- Birsel Salah, Kahveler Kitabı, T. İş Bankası Yayınları, 1983
- Bozyiğit A. Esat, Ankara'dan Uçan Kuşlar, Seçki III, 2002, T.C Kültür Bakanlığı Yayını
- Çadircı M, Armağan A. L, Bingöl S, Koç B, 1830 Sayımında Ankara, 2000, ABB Yayınları
- Çelebi Evliya, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 2008, 2. Cilt, 2. Kitap, 2. B, YKB Yay.
- Ergenç Özer, 16. yüzyılda Ankara ve Konya, 2012, Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Eyice Semavi, Ankara'nın Eski Bir Resmi, 1972, TTK Yayınları
- Gündüz Aka, Sansaros, Karadenizli Sansar Osman, İnkılap Kitapevi, 1934
- Gürsoy Deniz, Sohbetin Bahanesi Kahve, Oğlak Yayınları, 2005
- Kahraman Deniz, 18. Yüzyıldan Tanzimat'a Ankara, 2013, Cedit Neşriyat
- KaraosmanoğluYakup Kadri, Panaroma, (ilk baskı 1953-54), İletişim Yayınları, 4. Baskı, 2006
- Koç Bekir, Osmanlı Kent Yıllıklarında Ankara, 2014, Ankara Sanayi Odası Yayını
- Ongan Halit, Ankara'nın 1 Numaralı Şer'ye Sicili, 1958, DTCF Yayınları
- Ongan Halit, Ankara'nın 2 Numaralı Şer'ye Sicili, Birinci baskı 1974, (ikinci baskı 2014) TTK Yayınları
- Ongan Halit, Ankara'nın Eski Esnafını Açıklayan Bir Vesika, Türk Etnoğrafya Der. 1957, Sayı, 2
- Osmanlı Belgelerinde Ankara, Ankara Kalkınma Ajansı Yayını, 2014
- Özdemir Rifat, 19.yy'ın ilk Yarısında Ankara, 1986, Kültür Bakanlığı Yayınları
- Şehr-i Kadim Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, 2015
- Tamur Erman, Ankara Keçisi ve Ankara'da Tiftik Dokumacılığı, 2003, ATO Yayını
- Taş Hülya, 17. Yüzyılda Ankara, 2006, TTK Yayınları
- Tunçer Mehmet, Ankara Şehir Merkez Gelişimi, 2001, Kültür Bakanlığı Yayınları

Not: Fotoğraflar Osmanlı Dönemi İstanbul kahvehanelerini göstermektedir. Kaynak, Yavuz İççen dijital arşivi.

Kovan Filminin Yönetmeni Eylem Kaftan ile Söyleşi

Söyleşi: Enver Arcak

Ankara Film Festivali seçkinde yer alan, uluslararası film festivallerinden ödüllerle dönen Kovan filmi 25 Eylül'de Türkiye'de 20'den fazla şehirde ve 60'tan fazla sinema salonunda gösterime girdi. Bu ay Zürih ve İspanya'da gösterimleri yapılan Kovan'ın festival yolculuğu da devam ediyor. Yönetmen Eylem Kaftan ile ilk uzun metraj kurmaca filmi Kovan üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

Enver Arcak: Öncelikle şunu sormak istiyorum: İlk uzun metraj kurmaca filmin Kovan'da daha önceki belgesel sinemacı geçmişin ne kadar besleyici oldu? Katkısı, belki zorlukları oldu mu? Belgeselcilikten kurmacaya geçişinde deneyimlerini nasıl aktardın?

Eylem Kaftan: Teşekkür ederim bu soru için. Belgesel benim için çok güzel bir ifade biçimi, çok seviyorum belgesel çekmeyi. 20 yıldır belgesel yapıyorum. Son bir iki yıldır yapamadım, Kovan'a odaklandığım için. İlk belgeselim, Körfez bölgesinde çocukluğumu geçirdiğim bölgede olan depremle ilgiliydi, ben Kanada'daydım öğrenciydim. Tamamen zorunluluktan ve ihtiyaçtan doğdu belgesel yapmak. Benim için öyle başladı, aklımda olmayan bir şeydi. Hayatta aslında aklımda olmayan birçok şeyin başıma geldiğini sonradan anladım. Herhalde bir sürü insan için de böyledir. Onla beraber yol yordam bilmeden başladım ve devam ettim. Neredeyse her yıl belgesel programlar yaptım. Farklı kanallara belgeseller yaptım. Belgesel görüldüğü kadar kolay bir şey değil. Yazılmış bir senaryodan yapılan uyarlanmış bir film olmadığı için olan gerçekliği biraz hikâyeleştirmek gerektiğinden daha zorluk içeriyor. Ben röportajlarda "konuşan kafalar" dedikleri tarzdan hoşlanmadığım için, olayların içerisinde karakterleri takip ederek hayatın içindeki belgeselleri anlatmayı sevdiğim için, belgesellerimde yer alan karakterler oyuncu gibi bazen kendi hayatlarını oynadılar, bazen beni unutarak kendi hayatlarının akışında kendi hayatlarına girmeme izin verdiler. Oyuncu olmayan, profesyonel olmayan, kendi hayatını canlandıran insanlarla çalışmak kolay değil. Onların güvenini kazanmak gerekiyor, onlara kamerayı unutmayı öğretmek gerekiyor, onlara doğal olmalarını hatırlatmak gerekiyor. O açıdan sanıyorum oyuncu olmayan insanlarla çalışmaktan kaynaklı zaten insanla çalışmak ile ilgili bir tecrübem vardı ama profesyonel oyuncularla çalışmak daha kolay. Oyuncular senin hikayene üç dört kat yukarı çıkabilecek şekilde katkı sağlıyorlar, senin hikayeni yukarıya taşıyıp yükseklere çıkarıyorlar. O yüzden ilk filmde çok iyi oyuncularla çalışmak avantajlı diye düşünüyorum. Araştırma yapmayı çok seviyorum, film yapmak insanın beyninde hiç açılmamış bir sürü kanallar açıyor ve köprü kuruyor, inanılmaz derecede beyninin çalışmasını sağlayan bir süreç. Çünkü, birbiriyle alakasız pek çok parametre bir araya geliyor.

"Diyalog yazmakta zorlandım. Biraz korktum gerçekçi olmayacak diye. Şimdi daha eleştirel baktığımda filmi daha çok doğaya, mekâna yaslandırıldığını, diyalogdan çok görüntülerle anlattığımı fark ediyorum"

Belgeselde bunu epey bir tecrübe ettim. Tabii sinema filmi çok daha karmaşık bir süreç, daha fazla para harcıyorsun, daha riskli kısımları var. Bir filmin en önemli unsurlarından birisi bir dünya kurmak ve onu inandırıcı kılmak. Belgeselden öğrendiğim çok şey var araştırma kısmını sanırım Kovan'a aktardım. Çünkü çok araştıran bir insanım. Hikâye ne ise o oluyor bütün hayatım. Dünyaya onun gözünden bakmaya başlıyorum. Beni çok yükselten bir şey.

E.A.: Benim de fark ettiğim belgesellerindeki gerçek kişilerden aldığın diyalogları filmde kullanmış olman. Kediyle ilgili olanı mesela "kedileri besleme, poposunun üzerine yatarlar..." diye bir diyalog vardı onun bir belgeselinde geçtiğini fark ettim. Onun için soruyorum, bu tür bazen gerçek diyalogların filmin için de kullanılması gibi.

E.K.: Onu nasıl fark ettin? Şaşırdım, nereden buldun onu!

E.A.: Bir belgeselinde duyduğum bir şeydi... Türkiye'de arıcılıkla ilgili yapılmış yegâne film diye biliyorum. Bu kadar kapsamlı yapılmış var mı bilmiyorum. Bir hazırlık süreci yine belgeselciliğine atıfta bulunarak, nasıl bir hazırlık süreci oldu?

E.K.: Az önce söylediğin şey çok şaşırttı beni, böyle bir detayı bulmuş keşfetmiş olman... Gerçek hayattan diyalog bulmayı senaryoya aktarmayı çok seviyorum. Özellikle Kovan'ı yazarken ilk sinema filmim olduğu için diyalog yazarken zorlandım. Telaffuz edilen her kelimenin hesabının verilmesinin ağırlığının olması gerekiyordu inandırıcı olması gerekiyordu. Diyalog yazmakta zorlandım. Biraz korktum gerçekçi olmayacak diye. Şimdi daha eleştirel baktığımda filmi daha çok doğaya, mekâna yaslandırıldığını, diyalogdan çok görüntülerle anlattığımı fark ediyorum. Zaman içinde daha çok tecrübe kazandım. Şu an diyalog yazmakla ilgili korkumu aştım ama evet gerçek hayattan diyalog bulmak çok hoşuma gidiyor. Kediler ile ilgili "kedileri besleme, beslersen popolarının üzerine oturur, fareleri avlamazlar, hem de şişmanlarlar" evet bir belgeselimden alınmıştı. Bir çiftçinin repliği, onu fark etmen hoşuma gitti. Filmde de en çok sevdiğim replikti. Çok araştırdım kovani çekmeden önce, arıcılık çok geniş bir konu. İnsanlar üzerine üniversite okuyor, üniversitelerde okutulan bir bölüm. Çok zengin bir konu, bilinmeyen çok şey var.

O yüzden arıclarla çok vakit geçirdim. Arılar beni soktu! Onlara çıraklık yaptım, elimi peteğe soktum, arılara dokundum. Böyle epey bir zaman geçirdim. Senaryoda hata olmaması için arılarla ilgili olan kısım çok önemliydi hep sağlamasını yaptım. Güvendiğim eğitilmiş arıclarla senaryoyu okuttum, beraber düzenledik. Bunlar belgeselciliğin etkisi diye düşünüyorum.

E.A.: Oyuncuların da bununla ilgili bir eğitimi oldu diye düşünüyorum. Feyyaz Duman kendi konusuyla ilgili keza Hakan Karsak arıcılıkla ilgili ön hazırlıkları olmuş filminden önce değil mi?

E.K.: Kesinlikle, Meryem Uzerli de, Feyyaz da, Hakan da hikâye hazırlanırken doğada yaşayan insanların öyküsü anlatıldığı için o dünyayı gerçekçi kılmak için baya bir zaman geçirdiler Machaelli insanlarla. Meryem ile önce İstanbul'da Beykoz'da birtakım arıcların yanına gittik. Meryem'i arılar soktu. Bir kovanda neler yapılır, eline petek almayı, tutsülemeyi, arıcılığın başlıca esaslarını öğrenmesi için Meryem'de çıraklık yaptı, çok keyifliydi. Hakan da arıclarla vakit geçirdi. Sadece onların uzmanlık alanları

değil, arıclar hayata nasıl bakıyor, nasıl bir ilişki kuruyorlar, onu çok gözlemledi. Bunu kendi kendine yaptı ben yanında değildim. Artvin'de kaldı filminden önce. Diyarbakırlı ama bir baktım gerçekten Macahelli olmuş! Beni çok mutlu etti. Keza Feyyaz bir doğa görevlisini canlandıracaktı, aylar üzerine araştırma yapan boynuna kamera takan hayvanları gözlemleyen bir karakter olduğu için o da doğa görevlilerini gözlemledi. Karakter orali birisi olduğu için sonradan geri dönüyor. Bir takım dans sahnelerimiz var, Gürcü danslarına çalıştı. Macahel ihtiyarlar korosu var, onlarla çalıştı. Burcu Salihoğlu da epey vakit geçirdi oradaki kişilerle. Sonuç olarak hepimiz başlamadan önce bayağı dersimizi çalıştık. O dünyayla organik bağ olsun diye vakit geçirdik.

E.A.: Mekân çok büyük avantajlar sağlıyor görsel olarak, avantajları dışında dezavantajları oldu mu? Film planlı giden bir şey ve orası çok yağmur alan bir yer. Avantajları dışında dezavantajları da olmuştur diye düşünüyorum.

E.K.: Aslında avantajlarının yanı sıra dezavantajları

oldu evet, bir kere büyük bir riskti orada çekmek. Bir prodüksiyon yaparken 40 dakikalık mesafede olması lazım en yakın hastanenin. Biz ambulans bulundurduk sette. 2500 metre yükseklikte Borçka'ya en yakın hastane bir buçuk saatlik mesafedeydi. Dağın tepesindeydi. Acil durumda hastaneye gitmek zor. Arılarla çalışıyoruz... Gece ayılar var, gece sahnelerimiz çok fazlaydı. Çok sert bir coğrafyadaydık. Yürümenin bile zor olduğu bir bölgede film çekiyorduk. En son gecelerimizin birinde Meryem'in ayıyla karşılaştığı en büyük çatışmayı yaşadığı anlardan birinde arıların kurulduğu yerde çok sert bir yokuş vardı bir ayağın kaysa tepe taklak devrilebilirsin uçuruma! Bir gece sahnesinde yağmur yağmaya başladı, ormanın ortasında sağanak yağmurun içindeyiz ve sahnenin çekilmesi gerekiyor. Bir-iki saat yağmur yağdı. O gece en zorlandığımız gecelerden biriydi. Zemin çok ıslaktı, çekim yapamadık. Sonra yağmur dindi, devam ettik bir çadırın altına saklanıp. Bir de benim yazdığım çok yağmurlu sahneler vardı. Orada yapay yağmurlama yapmak gerekiyordu. Çok fazla dış çekimimiz olduğu için bulut ve güneş gibi ışığın dengelenmesi gibi sorunlar oldu. Yağmurlama yapıldığı zaman güneşli olmaması lazım. Yağmurlu sahnenin çekileceği gün hava güneşliydi bulutun gelmesini bekledik. Neredeyse beş altı saat bulutu bekledik. Bunun gibi dış mekanlarda çekmenin doğayla çekim yapmanın birçok zorluğu vardı. Arılar, ayılar... İlk film için baya zorluklarla dolu bir prodüksiyondu. Sanırım yardım aldık. Doğa ananın bize yardım ettiğine inanıyorum!

E.A.: Meryem Uzerli'nin bu tarz bir filmde oynamış olması, bir yandan sizin, bununla ilgili öncesindeki kaygılarınız ya da olası ön yargılarla ilgili olarak bir durumlar söz konusuydu bildiğim kadarıyla. Hakan Karsak'ın performansı çok dikkate değer özellikle ön plana çıktığını belirtmek isterim. Oyuncu seçimini sormak isterim neye göre seçimler yaptınız?

“Meryem ... (için) başta soru işaretlerim vardı, filmin önüne geçer mi, filmin natüralist duygusuna çok uyar mı gibi kaygılarım vardı ama Meryem o kadar role adadı ki kendini, ... karakteri dönüştürmeye başladık (birlikte)”

E.K.: Biraz bu işler şans meselesi. İnsanın içine sinen bir durum olması lazım. Karaktere göre bir yüz oluşmaya başlıyor ve yüzün kendine göre hikayesi ve ifadesi var. Dolayısıyla sırf çok iyi olduğu için, ünlü olduğu için herhangi birisini oynatamıyorsunuz. Enerjisiyle, çekiciliğiyle birçok açıdan uyuması gerekiyor yapmak istediğiniz işe. Beni strese sokan konulardan biriydi. Meryem ile ilgili iyi ki de dahil oldu diye düşünüyorum. Başta soru işaretlerim vardı, filmin önüne geçer mi, filmin natüralist duygusuna çok uyar mı gibi kaygılarım vardı ama Meryem o kadar role adadı ki kendini, her gün videolar yolladı Almanyadan, rüyalarını anlattı, nasıl o dünyanın içinde gezinmeye başladığını anlattı, böyle böyle karakteri dönüştürmeye başladık. Biraz daha farklılaşmaya başladı kafamdakinden. Benim için keyifli süreç oldu. Hakan'ın oynadığı Ahmet karakteri en önemli karakterlerden biriydi. Başka bir oyuncu vardı aslında. İsmi veremeyim ama daha kadın oyuncu ortada yokken başka bir oyuncu vardı bu rol için. Biz bir yıl boyunca oyuncuyla senaryoya çalıştık. Bir yıl boyunca Ahmet karakterini tartıştık onunla. Çekimlere birkaç hafta kala problemleri çıktı ve katılamadı bu bizim için çok büyük bir krizdi. O kadar kısa süre içinde onun kadar iyi birini, onu hayal ederek yazdığım karakteri bulmak çok zordu. Çok hızlı bir şekilde görüştük, Hakan çok sakın mizaçlı ama şaşırtıcı derecede yetenekli, üst düzey oyuncu. Her şeyde bir hayır var gerçekten! Arılar titreşim üzerinden hareket eden varlıklar olduğu için en ufak gürültü, en ufak radyoaktif vs. onların hayatlarına müdahale ediyor. Onların yanında çok sakın olmak gerekiyor. Hakan gerçekten o enerjiye girdi. Gerçek bir arıcı oldu. Eline bütün arıları alıp fırlattığı sahne var mesela o sahnede beş tane arı soktu Hakan'ı. Duralım dedim alerjisi var hem, "Yok hayır ben devam edeceğim..." dedi. Arıların sokmasını da onun karakterini besleyen bir şey olarak gördü.

"AHBAP bizi destekledi filmi yaparken. Ben de o anlamda kendimi bir AHBAP olarak görüyorum. ... İnsanlar sinemaya gider de biz de AHBAP'a yardımcı oluruz."

E.A.: Kesinlikle doğru bir seçim olduğunu düşünüyorum Hakan Karsak'ın. Meryem Uzerli'nin oynadığı Ayşe karakteriyle ilgili konuşmak isterim. Daha çok köye dönen bir karakter olarak burada dikkatimi çeken kentlinin her şeyi biliyorum havasıyla gelmesi, her şeyi daha iyi yapabileceğini düşünmesine yaptığı dokundurmalar var. Halbuki köylülerin nesilden nesile aktarılan bilgileri, tecrübeleri var, bunu özellikle fark ettirmek istediğini gözlemledim. Kentli köye göç ettiğinde hep böyle midir? Hep çok mu bilgiçtir?

E.K.: Bu çatışma, kentli insanın doğayla çatışması, benim TRT'deki belgeselde karşılaştığım karakterlerden gözlemleyerek çıkarttığım sonuçtur. Gerçekten şehirli çiftçilerde böyle durumlar oluyor. Biz bilgiye daha kolay ulaşabildiğimiz için, kendimizi çok eğitilmiş gördüğümüz için, kendimizi çok zeki zannediyoruz. Zekamızın her şeyi çözebileceğine inanıyoruz. Bu özellikleri birçok şehirli çiftçide görmüştüm. Program çekerken birçok çiftliğe gitmiştik ve birçoğu bundan bahsediyordu. Oraya gidip çok hatalar yapmış birçoğu. Daha böyle mükemmeliyetçi davranıyorlar, doğadan daha çok şey bekliyorlar. Doğanın yıkıcı tarafı da var ona hazır değiller ve daha hırslılar. Daha fazla şey almaya çalışıyorlar. Bu kapitalist bir zihniyet. Karakterime eleştirel yaklaştım, herkesin sempatik bakacağı biri değil ama empatiyi kurabildiğimizi düşünüyorum Ayşe karakterinde.

E.A.: Rekabet, hırs, büyüme isteği bu karakterde görülebiliyor ama vicdan muhasebesi de yapıyor. Nasıl bir değişim bu?

E.K.: Her yönetmen sonuçta hayata dair kendi yorumlarını, inançlarını, manevi değerlerini hikâyeye katar ya, benimkisi de bu şekilde bir şey. İnsanın doğa içindeki, bana göre, hikayesini anlattım. Ben daha iyimser mizaçlı birisiyim. Başımıza gelen her neyse bütün bunların bize aslında bir ders olduğunu, güçlendireceğini, zorlukların bize zorlukların üstesinden gelme yeteneği kazandırdığına inanıyorum. Bunlardan ders çıkaran birisi olduğum için kendimden bir şeyler katmış olabilirim. Ben ayı öldüremem gerçi spoiler oldu ama! Bu arada filmi izleyen birçok kişi, "Ben de Ayşe gibi davranabilirdim," diye düşünüyor. Bir yandan Ayşe'ye kızılıyorsun, bir yandan da hak veriyorsun bence. Hatalar yapıyor ama vicdan ön plana çıkmaya başlıyor ve vicdani muhasebeyi yaptığı noktada kendini affettirmeye çalışıyor. Hem saygısızlık ettiğini fark ediyor hem de doğadan bunun sonucunda sert bir yüzleşmeyle karşı karşıya kalıyor. O yüzleşme sonucunda da doğadan bir teselli geliyor. Acı verici tarafları olan, yüzleştirici ama sonuç olarak iyi hissettiren bir film olduğunu söylüyor insanlar, bu da benim hoşuma gidiyor. Özellikle final sahnesiyle.

E.A.: "Arıcı seçmez arısını, arı seçer arıcısını..." diye bir replik vardı o da aslında kendi arısını seçmeye çalışan biriydi. Yine belgesel tecrübesiyle gerçek hayattan gelmiş bir replik midir bu da?

E.K.: Diyalog yazma meselesi beni zorlayan bir meseleydi. Sete kadar diyalogları kelimeleri revize ediyordum. Okuma provasında bile diyaloglar

değişebiliyor. Okuma provalarında Ayşe ile İlker'in son sahnedeki konuşması önemli bir diyalogdu benim için. İronik bir yakınlaşma hikayesi var. İki kayıp ruhun Artvin gibi sert bir coğrafyada buluşma mücadelesi var. Aynı zamanda derin suçluluk duygusu var. Derin bir vicdani muhasebe var. Acaba İlker onu affedecek mi affetmeyecek mi bunu bilemiyoruz. Ayşe de bilmiyor. "Beni göreceğini düşünmemiştim..." diyor, İlker de diyor aynısını. Orada ne söylemeliydi acaba karakterimiz İlker'in bir yandan da bir duygusu var kadına karşı ve bir şekilde yine evet spoiler olacak ama bir şekilde kendisiyle yüzleştiği için de kırlıgınlığını ve samimiyetini gösterdiği için merhamet ediyor. En azından ben de affedeceği karakterin Artvin'de kalıp kalamayacağını bilemeyen bu zorluklarla karşılaşmış, kasvetli sürekli yağın yağmurunu, virajlı yollarını, yabancı olduğu insanlardan da bunalmış bir Ayşe, bir yandan da ailesinin mirasını devam ettirmek istediği için, aidiyet aradığı için, o cümle güzel özetliyor diye düşündüğüm ve sete birkaç gün kala bulduğum bir cümleydi. Gece yarısı o cümleyi bulmaya çalışıyordum. Çok haklısın bir belgeselde aklıma gelen karakterlerden birine ait bir cümleydi. Manisa-Denizli taraflarında kirazcılık yapmak için İstanbul'dan yerleşen, eğitilmiş Galatasaray Lisesi mezunu birisine denk gelmişim. Mastırı var falan ama kirazcılık yapmaya karar vermiş, tamamen çiftçi olacak etrafa bakıyor, toprağa bakıyor. Toprağa bakarken traktörle geçen biri ona; "seni bulmuş, toprak seni seçmiş..." gibi bir şey söylemişti. Oradan ben dönüştürerek kullandım, insanda çok aidiyet uyandıran bir söz. Aslında doğanın bize öğreticiliği ile ilgili bir söz.

E.A.: Gerçek arılar var ve filmde gerçek ayıların kullanıldığını biliyorum. Burada bir casting süreciniz oldu mu?

E.K.: Oldu! Gerçek ayılarla çektik. Yavru ayılarla çektiğimiz bir sahnede bakıcılar ayıları uzaklaştırdı. Bir tanesi saklanmıştı. Biz yavru ayıyı çekmeye çalışırken yakınımızda olan bir ayı vardı, aynı ortamdaydık. Ayılar çok ilginç, hepsi birbirinden farklı, kimisi köpeğe benziyor. Kimi daha kocaman suratlı, kimi çakala benziyor, çok farklı yüzleri var. Cast yapmak çok kolay değil tabii onlarla! Barınakta yaşayan veteriner ve bakıcılarla çok özel bağ kurdukları için isimleri var. Çeteleri var, kendi aralarında gruplar oluşturmuşlar. Bir kısmı için bunların yanına kesinlikle gitmeyin dediler. Yavru ayının ismi Tolga'ydı. Çok sevdik onu, bir bağ oluştu aramızda, şimdi büyük bir ayı oldu. Daha yeni büyük ayıların yanına geçmiş... Tolga ne yapması gerektiğini çok iyi biliyormuş gibi biz ne istersek onu yaptı beni şaşırttı.

E.A.: Bir de filmin gösterim zamanının pandemi dönemine gelmesini konuşalım. Hem festival hem gösterim açısından planlarınızı etkilemiştir. Öte yandan Zürih'te ve Madrid'de festivallerde gösterimleri olacak. İspanya'daki festivalde en iyi film ve en iyi kadın oyuncu adayı olarak yarışacak değil mi?

E.K.: Uzun zamandır sinemalar kapalıydı yeni yeni açılmaya başladılar. İlk giren yerli filmlerden biriyiz. Beklenen bir film, medyada çok ilgi gördü, bu beni çok mutlu etti. Tabii ki "görmekli bir hasılatı oldu, gişe yaptı" demek isterdim ama olmadı.

Bizim de öyle bir beklentimiz yoktu. Bir sürü insan salonların açıldığından haberdar bile değil. Biz bunu bekliyorduk zaten. Gişe falan beklemiyorduk. Vizyona girmesini istedim. Garip bir durum var, herkes kafelerde ama sinemalar bomboş. Neden bu kadar sinemadan korkuluyor? Korkarken kafeleri neden dolduruyorlar? Sinemalar bomboş... Nedense kültür ilk veda edilen şey oluyor böyle durumlarda. Bir sürü şehirde sinemalar açılmamış mesela. Artvin'de çok büyük katılım olacaktı ama açılmamış sinemalar. Çok fazla mesaj geldi. Benim için çok heyecanlı. Güzel salonlarda gösterime girdik. Küçük bir filmiz aslında. İleriki zamanlarda belki ikinci vizyon olur. Ben pişman değilim vizyona girdiğimize. İnsanları sinemaya davet etmek istiyorum. Sinemayı ihmal etmemeleri gerektiğini düşünüyorum. Önümüzdeki hafta Zürih ve Madrid'e gidiyorum. Zürih festivali beni çok heyecanlandırıyor. Festival pandemi başında iptal olunca Zürih festivalinde Kovan adına bir gösteri olacak, özel bir parti verecekler. Heyecanla beni bekliyorlar. İspanya da aynı şekilde. Onun dışında Almanya'da bir festival olacak. Chelsea film festivalinde açılış filmi olacak. Bangladeş'te yarışacak. Uzun ve bereketli bir yolculuğu olacak. Hâlâ yarışmalarda olması ve konuşulması beni mutlu ediyor.

E.A.: Yolu açık olsun! Vizyon ile ilgili bir şeyi hatırlatmam gerekiyor, Haluk Levent'in AHBAP hareketine vizyon gelirlerinden bir kısmının verileceğini biliyorum.

E.K.: Büyük bir gelir elde edeceğiz gibi görünmüyor ama evet öyle olacak. Özel gösterimler de olabilir. AHBAP bizi destekledi filmi yaparken. Ben de o anlamda kendimi bir AHBAP olarak görüyorum. Haluk Levent çok sevdiğim bir arkadaşım. İnsanlar sinemaya gider de biz de AHBAP'a yardımcı oluruz. AHBAP'ın da bizi desteklemesi çok onore etti.

E.A.: Sinemada kadın yönetmen olmak ile ilgili bir açıklaman var. "Kimi zaman kendimi erkek kahvesine adım atmış gibi hissediyorum" diye. Sektördeki durumunla ilgili görüşlerini öğrenmek isterim.

E.K.: Sadece Türkiye'de değil dünyanın her yerinde bu böyle, kadınlar yüzde on da bile değiller.

"Bazen bir sinema etkinliğine gidiyorum, bir bakıyorum 50 tane erkek 3 tane kadın. O yüzden kendimi erkek kahvesinde gibi hissediyorum. ... Bazen jüriler sadece erkeklerden oluşabiliyor. Erkek jüriler bazen kadın hikayelerine empati kuramıyorlar, hissedemiyorlar"

Bir erkek dayanışması oluyor. Bazen bir sinema etkinliğine gidiyorum, bir bakıyorum 50 tane erkek 3 tane kadın. O yüzden kendimi erkek kahvesinde gibi hissediyorum, evet öyle bir şey söyledim. Bazen jüriler sadece erkeklerden oluşabiliyor. Erkek jüriler bazen kadın hikayelerine empati kuramıyorlar, hissedemiyorlar. Buna dair bir haksızlık yaşandığını düşünüyorum. Kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünüyorum. Keşke hiç bahsetmesek bundan, ister istemez sinema bizim algımızı şekillendiren ifade araçlarından biri olduğu için anlatılan hikayelerin etkisi oluyor üzerimizde. Erkek yönetmenler daha çok erkek karakter tercih ediyor. Bir bakın filmlere erkek karakterler ya da kadınlar çok yüzeysel. Tek boyutlu yani kadınları tanımıyor musunuz niye bu kadar aynı klişe rollere sığdırıyorlar. Böyle kadınsız ve kadını dışlayan sinemanın cinsiyetçi olduğunu düşünüyorum. O yüzden kadın hikayelerine ses verilmesini düşünüyorum.

E.A.: "Yaratıcı gücümüz, en büyük şifamız" demişsin. Yaratıcılığın, üretmenin insana iyi gelen durumuna özellikle vurgu yapıyorsun. Kurmaca filmlere devam edeceksin ve yeni bir projen var değil mi?

E.K.: Daha gün yüzüne çıkarmadık evet yeni bir proje var. Pandemi esnasında çok çalıştım bu projeye. Gerginlik haline ilaç olarak, bir şeyler yazma, bir şeyler yaratma dünyanın en güzel şeyi benim için. Yeni proje benim için kişisel bir film. Gerçek bir kadın hikayesi onun ölümünden sonra öğrendiğim bir hikâye, halamın hikayesi.

E.A.: Belgeselden vazgeçtin mi peki? Devam edecek mi belgesel projelerin?

E.K.: Vazgeçmedim. Yeni bir belgeselin danışmanlığını yapıyorum. Uluslararası bir proje sömürge ülkelerinde gerçekleşiyor. Biraz sömürgecilik ile ilgili bir dizi, çok yeni, onunla ilgileniyorum bu aralar. Tekrar belgesele dönmek beni çok heyecanlandırıyor.

E.A.: Yolu açık olsun! Senin özellikle bahsetmek istediğin bir konu var mıdır?

E.K.: Özellikle bahsetmek istediğim bir konu yok. Çok güzel bir söyleyişi oldu. Daha sorulmamış farklı şeyler sorulduğu zaman ben olağanüstü mutlu oluyorum. Çok güzel araştırmışsın, ben de yeni şeyler keşfettim bu söyleşi içinde, o yüzden teşekkür ediyorum sizlere.

E.A.: Solfasol adına ben de teşekkür ederim. Hem vizyonda hem festivallerde yolu açık olsun. Birçok insana da ilham kaynağı olacaksınız. Biz de sana teşekkür ediyoruz, böyle bir film ortaya çıkardığınız için Kovan'ın da yolu açık olsun.

E.K.: Çok teşekkürler, evet her gösterimde bir kişi çıkıyor "ben arıcı olmak istiyorum" diyen bu beni mutlu ediyor. Los Angeles'ta da çıktı, Malatya'da da çıktı. Ben hâlâ bunu niye yaptım, gerçek anlamı ne, yüzde yüz biliyorum diyemiyorum. Zaman içinde yeni yollar açacağını biliyorum. Film kendi yolunda gidiyor ve beni çok güzel yerlere çekiyor. Çok farklı yerlere ulaşabilecek farklı dünyalar ile köprü kurabilecek bir iş olduğu için ben de çok mutluyum. Çok teşekkür ediyorum.

SOLFASOL'DE ŞEFFAFLIK

Solfasol yasal zorunluluklar sebebiyle bir ticari yapı kimliği altında çıkıyor olsa da bu kimliği onun kâr odaklı olması anlamına gelmiyor. Ana gelir kaynağı abonelerinin desteği olan Solfasol olarak 2011'de, 1 Mayıs alanında Ankaralılarla buluştuğumuz ilk günden bu yana elde ettiğimiz tüm geliri yine Solfasol için kullanacağımızı defalarca deklare ettik. Bir süredir de bunun gereklerinden birisi olan mali şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak üzere aylık gelir-gider tablosu yayımlamaya başladık.

Bu tabloyu ve mali şeffaflığımızı gelecek öneriler ve isteklere göre geliştirmek istiyoruz. Bu sebeple görüş ve önerilerinizi bilgi@gazetesolfasol.com adresine göndermenizi rica ediyoruz. Solfasol'un bu hamlesinin sivil oluşumlar ve basın-yayın kuruluşları için öncü olması umuduyla.

GELİR - GİDER TABLOSU

GENEL BİLGİLER (30.09.2020 itibariyle)

Toplam abone sayısı: 1.011

Toplam kurumsal abone sayısı: 15

DÖNEMSEL BİLGİLER (01.09.2020- 30.09.2020)

Abonelik yenileme sayısı: 9

Yeni abone sayısı: 5

Kurumsal abonelik yenileme sayısı: 0

Yeni kurumsal abone sayısı: 0

GELİRLER (01.09.2020 - 30.09.2020)

Yeni abone, abonelik yenileme ve patreon geliri: 3.077,68 TL

EED KATKISI (01.09.2020 - 30.09.2020)

Proje kapsamında hakediş: 29.237,24 TL

GELİRLER TOPLAMI: 32.314,92 TL

GİDERLER (01.09.2020 - 30.09.2020)

Matbaa Gideri: 10.620,00 TL

Postalama Gideri: 532,00 TL

Kira ve Ofis Giderleri: 3.160,00TL

İdari ve Editoryal Giderler: 14.925,24 TL

Resmi Giderler (vergi, stopaj, harç vb.): 1.250,00TL

GİDERLER TOPLAMI: 30.487,24 TL

BORÇLAR (30.09.2020 itibariyle)

Matbaaya Borç: 982,40 TL

Kişilere Borçlar: 51.005,85 TL

Diğer Borçlar (vergi, muhasebe, kırtasiye, kira..): 11.500,00 TL

BORÇLAR TOPLAMI: 63.488,25 TL

Gazetecilik yıllarımdan “Külotlu Çorap” Yazıları

Önder Şenyapılı

Atasözlerinin her biri olumlu mudur? Tartışılır. Şu var ki, kimi durumda son kertede açıklayıcıdır. Örneğin, “çanağa ne doğrarsan kaşığında o çıkar” atasözü, gündemdeki önemli konulardan birinin bu noktaya nasıl gelindiğini pek iyi anlatıyor.

2020 yılında gündemin ilk sırasındaki konu koronovirüs (COVID 19) ile savaşım. Gündemin iç sızlatan, yürek yakan konusu ise, koronovirüsten önce de vardı, atlatırsak, pandemiden sonra da var olacak: Kadına şiddet.

Neredeyse her gün bir kadın öldürülüyor. Artısı var: Öldürülmeyenler dövülüyor. Baskı altında tutuluyor. Özgürlükleri yok. Saçma sapan yasaklar altında yaşamaya zorlanıyorlar.

Nasıl önlenecek, nasıl önüne geçilecek bu çarpık durumun belli değil. Her kafadan bir ses çıkıyor. Ne var, köklü bir çözüm öneren de yok, öne sürülenleri hakçasına tartışan da...

Kökende bugünlere gelineceği kestirimlenmeliydi. Bugünlere elbirliğiyle geldi. Bir deyim: Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.

İster misiniz “Çarşamba”ya dönelim.

Yıl 1978. Tam 42 yıl önce. Çalıştığım gazetede ki köşe yazımın başlığı, “Külotlu Çorap”.

O sıralarda bir TV reklamında kocası karısına sesleniyordu:

“Merhaba çorbacım, şeyyy... karıcığım...”

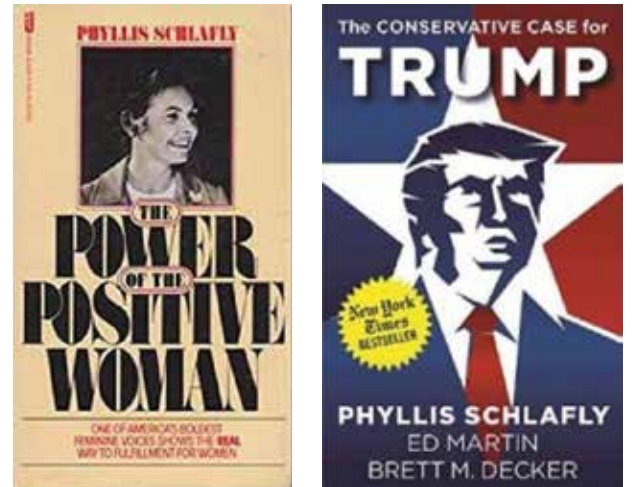
Köşeyazımda diyordum ki: “Merhaba hanımlar. TV’deki reklamları izledikçe, kadın olmadığım halde sinirlerim alt-üst oluyor, esenliğim zedeleniyor. Siz, kadın olduğunuz halde, hiç ses çıkarmıyorsunuz, bravo vallahi, ne sağlam, çelik gibi sinirleriniz var. Ayrıca kurduğunuz dernekleriniz var. Derneklerinizin yöneticileri var, her yıl “yılın anası”nı seçiyorlar, “yılın kadını”nı belirliyorlar, başka etkinlikler de yapıyorlar kuşkusuz. Gelgelelim, şu basın yayın reklamlarının koşullandığı “kadın simgesi”ne karşı çıkmıyorlar.

Reklamlara karşı takınıldığı gözlenen vurdumduymaz tavır nasıl açıklanmalı? Reklam kadını öyle bir, “Kocacığım...” diyor ki, evlere şenlik. O edayla, o tonda, o vurguyla konuşan bir kadına bir kadın bile zor tahammül eder.

Bunu da geçelim, ama toptan bir değerlendirmede, dünyada kadın erkek eşitliği için verilen savaşımın kızıştığı bir dönemde, tersine yol aldığımız ortaya çıkar.

Nasıl bir kadın simgesinin koşullandırıldığını gözden geçirelim: Reklamların kadınları, çamaşır, bulaşık yıkamak, yemek pişirmek ve temizlikten öte bir şeyle uğraşmayan; kocasının yakışıklılığı, giyimi, işi, banka kartı ve banka cüzdanıyla (o sıralar böyle bir cüzdan vardı, hesap sahiplerine verilen) övünen; ev dışı yaşantısı aşırı tüketime dönük alış-verişle sınırlı; çamaşırı “sert” olduğu için suçluluk duyup ne yapacağını kara kara düşünüp üzülen ya da çamaşırının “yumuşaklığı”ndan başka bir şeyi önemsemeyen; çalışıyorsa, sektreterlikten yukarı bir görevi yüklenemeyen (yüklenmesine reklamların izin vermediği); teninin yumuşaklığını korumak için “okşayıcı köpüklü sabun”, “çiçeklerin özünden yapılmış kremler” kullanan, bacaklarına “başkalık veren” çorapları yeğleyen, saçlarını biri muhakkak onun için olan şampuanlarla yıkayıp omuzlarına dökerek salına salına yürüyen; bakımını kesinlikle savsaklamayan; evine ve kendine dönük, erkeğine bağımlı, çevreye sınırsız kapalı kadınlar... Dernekleşmiş kadınlarımız çağdaş Türk kadını böyle mi görüyorlar; imgelerindeki kadın, reklam kadınlarının simgesiyle bağdaşır mı? Özdenlikle merak ediyorum.

(O sırada yayımlanmış Phyllis Schlafly imzalı “Olumlu Kadının Gücü/The Power of Positive Woman” (Crown Publications, 1977) başlıklı kitaba getirmişim sözü. Phyllis Schlafly bir muhafazakâr yazar. Cumhuriyetçi partinin ateşli üyelerinden. Bu sayfalarda hem söze konu kitabının hem de Trump için kaleme aldığı kitabının kapak görselleri ve ABD’nin 40. Başkanı Ronald Reagan ve son Başkan Trump ile birlikte saptanmış görüntüleri yer alıyor. 1924 yılında doğan Phyllis Schlafly, 2016 yılında 92 yaşındayken öldü. 26 kitap bıraktı. Trump hakkındaki son kitabı ölümünden sonra yayımlandı. “Olumlu Kadının Gücü” 9. kitabı idi.)

Şöyle yazmıştı:

“Bir olumlu kadın bilir ki, erkeğinki hoşlanılmaksa, kadının baş duygusal gereksinimi sevmektir.”

Yetmedi mi? Biraz daha alıntı:

“Margaret Thatcher, Britanya Muhafazakar Parti Lideri, bir olumlu kadındır, çünkü her sabah kocasının kahvaltısını hazırlamaktadır. Betty Ford (ABD eski başkanı Gerld Ford’un eşi) olumlu kadın değildir, çünkü kahvaltı hazırlamak yerine sabahları yatağından çıkmamaktadır.”

TV reklamlarındaki kadınlara uygun düşüyor bu tanımlar. Uygun düşüyor ve o reklamlardaki kadın simgesinin kökenlerini açıklıyor.

Phyllis Schlafly'nın evlilik tanımı da ilginç:

“Evlilik külotlu çorap gibidir, farklılığı içine koyduğunuz yaratır.”

Evliliği bilmem ama kadınlarımız külotlu çoraptan daha çok başka şeylerle (örneğin kadın erkek eşitliği gibi temel sorunlarla) ilgilenmekte biraz daha gecikirlerse gelişmiş ülkelerdeki hemcinslerinden farkları kalmayacak.

42 yıl önceki (eklemeler, çıkarmalarla/kısaltmalarla, ufak tefek düzeltmelerle aktardığım) köşe yazım böyle sonlanıyordu. 42 yıldır çanağa doğradıklarımız bugün kaşığımıza geliyor ve yutmakta zorlanıyoruz.

Yukardaki satırlarda okunanlara bugün bir ekleme yapmak isterim: Phyllis Schlafly'nın yazdıkları da kanıtıyor ki, kırk küsur yıldır Türkiye'de pekiştirilen “kadın simgesi”, bir “ithal simge”.

Ülkem olay zenginliği bakımından başka ülke gazetecilerinin gıpta ettiği bir ülke. Bugünün manşet haberinin önemi 24 saat bile sürmeyebilir. Her gün yeni ve giderek (hatta) birkaç manşetlik haber bir gün öncekilerin unutulmasına yol açar. Köşeyazılarının izleği de her gün yenilenir. Olan biteni izlemek zorundadır yorum yazarı. Dolayısıyla, gerekmedikçe aynı izlekte köşeyazısı yazılmaz. Gündeme uyulur. “Külotlu çorap”tan sonra çeşitli konularda yorumlar yazdım. Yaklaşık bir ay sonra konuya döndüm. Yazımın başlığı: “Külotlu çorap üstüne bir okur mektubu” idi. O dönem sayısal ortam yok, akıllı telefon ne gezer, sabit telefon almak için bile başvurup yıllarca bekleniyor, sosyal medyadan vaz geçin “atari” bile henüz emeklemiyor. İletişim mektupla, acil durumlarda telgrafla sağlanıyor.

Yazıma bir açıklamayla girdim: Sakarya/Arifiye'den bir hanım okuyucum “Külotlu Çorap” başlıklı yazımı okuyunca kaleme kağıda sarılıp bir mektup yazmış bana. Mektubunu İstanbul'a göndermiş. Ankara'ya bana gönderildi. Böylece aradan epeyce zaman geçtikten sonra elime geçti. Geçen hafta. Ve geçen hafta, biliyorsunuz, ‘yığın’ ve ‘yığınlar’ sözcüklerinin çağdaş anlamları üzerinde durdum. Dolayısıyla okuyucumun (adını vermemi istemez belki, kısaca A.U.) bu güzel mektubunu bugün yayımlıyorum. İşte yazdıkları:

“Sabah sabah oldu mu ya şimdi...

Tam da kocamın gömleklerini Tursil 66 (66 mıydı?) neyse, işte, Tursille bembeyaz filan yapacaktım bugün. Saçlarımı Elidorla yıkayıp ipekletecektim ve de kırk yılda bir içim sıcak bir çorba çekmişti.

“Ülkem olay zenginliği bakımından başka ülke gazetecilerinin gıpta ettiği bir ülke. Bugünün manşet haberinin önemi 24 saat bile sürmeyebilir. Her gün yeni ve giderek (hatta) birkaç manşetlik haber bir gün öncekilerin unutulmasına yol açar.”

Üstelik çoraplarım kaçmıştı da, ‘külotlu mu alsam?..’ diye düşünmekten beynim çatlamak üzereydi.

Bunca yüklü bir günün sabahını az buçuk hafifletmek üzere sigaramı yakıp gazetemi okuyayım dedim. Nerden dedim?.. Yazıyı satır satır eritmeye başlayınca, yüzüm deforme olmaya başladı galiba, evde bilmem ne gündüz kremim de yok üstelik.

Rahatımızda, huzurumuzda, güzel saçlarımızda, sıcacık çorbalı soframızda gözün var anlaşılan Sayın Şenyapılı. Kıskanıyor musun kuzum?

Sakin, “yok hayır, kıskanmıyorum. Acıyorum sadece” deme, inanmam.

Nasıl ki, bu dev görüntülü, kara gölgeli, ufarak yaşamı biz de kıyılarda köşelerde öğüre öğüre yaşıyoruz diyesi olsam, belki sen de inanmazsın.

İçine girmesek, dışında sürüklensek de, öğüre öğüre...

Ya peki, o peynir reklamı ne öyle?...

Bir dilim ekmek, üstüne peynir, kalın bir dilim, sucuk dilimleri daha üstüne, yumurtayı da kırıyor hepsinin üstüne ve aşk yapar gibi bir sesle, ‘hımmmm’ diye inliyor adamın biri.

Bu reklamı seyreden o peynirin bir diliminin kaç lira olduğunu bilmeyen çocuk ne biçim koşullanıyor?!

Daha önceleri bir banka reklamı vardı: ‘Mutlu bir çocuk’ diyordu. ‘Oyuncakları var onun. Annesi, babası. Güvenceli bir yaşamı. Arkadaşları ve... Bankasında hesabı.’

Tombul bir kız çocuğu gömülerek kadife bir koltuğa, gülümsüyordu güvenli güvenli.

Geçenlerde söz açıldıydı da bir toplulukta, tanıdık sayılır biri: ‘E, canım’ demişti, ‘çocuğuna o

peynirden alamayanın, bankada çocuğuna hesap açtıramayanın evinde TV ne arıyor? TV de almasın, madem ki parası yok.

A güzeeeeel... (...)

Yine bir bayram TV seyrediyordum. (...) Eli mikrofonlu, insancıl sesli bir TV muhabiri, kimsesiz çocuklar yurdunun oraya kaykılmış, (...) ağır ağır kıpırdayan, iri bakışlı, gülümsemez, lunapark ya da sirk aslanı gibi içi dolu, suskun çocuklar. Çitin bu yanındaysa, ince, naif bir hanım, yanında saçları parlak altı-yedi yaşlarında kızı, ikisinin de yürekleri yüce, mikrofon ağızlarına dayanmış saygılıca.

‘Ne yapıyorsunuz burada hanımefendi?’ diye soruyor mikrofonlu elin ağzı.

‘Kızım’ diyor incelikli ses, ‘çok merhametlidir. Bu çocuklara eşyalarını, oyuncaklarını getirdi.’

O sırada kamera, ya işini bildiğinden ya da rastlantıyla başka bir çocuğun yüzüne çevriliyor. ‘Lanet olsun merhametinize be...’ der gibi çemkiliyor bakışları, kapkara, o çocuğun. Seçkin ananın zavallı sesi yineleniyor kulaklarda: ‘Merhametlidir de kızım...’

Acaba senin kızın kendine merhametlenmede çok geç kalacak mı, diye geçiveriyor içimden.

Zavallılar.

Zavallılar ya, kimler?...

Neyse Önder kardeşim, uzun lafın kisası, ne çorba içme isteğim kaldı ne Tursil 33, pardon 66, galiba 55 miydi, neyse, her neyse onunla gömlek yıkamaya, ne de Elidor’un yumurtalıyla saçımı yıkamaya. Külotlu çorapsa iyice aklımdan çıkmıştı.

Gördün mü bana ettiğini?... Huzurum kalmadı, uçtu gitti. Oysa nice huzurluydum. Bankada hesap bile açtıracaktım huzurumu ve güvencemi perçinlemek için.

Şaka şaka...

Değil Beethoven, Ludwig; Vivaldi, Antonio’nun ilkbahar bölümüyle bile çıldırıyoruz biz burada. (Başka köşeyazılarıma gönderme yapıyor bu tümcesiyle.)

Ne hazır çorbalar, ne de çeşitli bal şampuanlar, ne güler yüzlü bankalar azaltıyor cinnetimizi.”

Aradan yıllar yıllar geçti ama yukarıda okuduklarınızı yadırgadınız mı? Bugün de aynı reklamlar yayımlanıyor. Çanağa doğrananlar aynı. Kadın simgesini yenileme, iyileştirme yönünde bir çaba yok. Tersine çabalar var. “İstanbul Sözleşmesi” ile ilgili toz duman henüz tam anlamıyla yatışmış değil...

Sözleşmenin aleyhine gösteri yapan kadınların varlığını yadırgıyor musunuz?!

Ankara'nın İnsanları

Tekhne Kültür ve Gazete Solfasol ortak yapım cılığında hazırlanan "Ankara'nın İnsanları" isimli belgesel dizinin birinci bölümü tamamlandı. Dizi boyunca kameramızı, Ankara'nın insanlarına,  hrin gündelik yaşamını ayakta tutan emekçilerine,  evre mahallelerde hayata tutunmaya çalışan göçmenlere ve  hrin sosyal manzarasının bel kemiğini oluşturan güvencesiz yaşamlara çevirecek, Ankara'nın ev sahipliğı yaptığı olağın yaşam ve karakterlerden kesitler sunacağız. G rsel bir Ankara-i Beşer arşivi/haritası oluşturmak fikriyle hazırladıımız belgesel diziy  onereceğiniz karakterlerle katkıda bulunmak isterseniz, şu adresten bize ulaşabilirsiniz: tekhnetopya@gmail.com.

Yapım

Tekhne Kültür, Gazete Solfasol

Yönetmen

Mahir Kalaylıoğlu

Yardımcı Yönetmen

Sipan Aslan

Görüntü Yönetmeni

Hayri Çölaşan, Mahir Kalaylıoğlu

Kurgu

Mert İnan

Kamera Asistanı

Koray Aksu

Sedef Hızlı

Kaan Erol

Müzik

Schubert - Serenade

Arşiv Görüntüleri

Ayrancı Ahalisi

Unutulmayan Eski Ankara

Fotoğrafları ve Belgeleri

Paylaşım Platformu

Eski ANKARA Resimleri

Meraklıları Platformu

Antoloji Ankara

Ekrem Gürleyen

Selim Güngör

Yasin Sunmaz

Y lg l Bayram Acarbaş

Filmler

Doruk by Melih G lgen

S r  by Zeki  kten

Teşekkürler

Selim Güngör

Yasemin Akis

Özgül Akıncı

G l Karataş

Canan Yazar

Diğer Mendillioğlu

Berkay Aydın

Murat Safkalp

Esra Demirkol

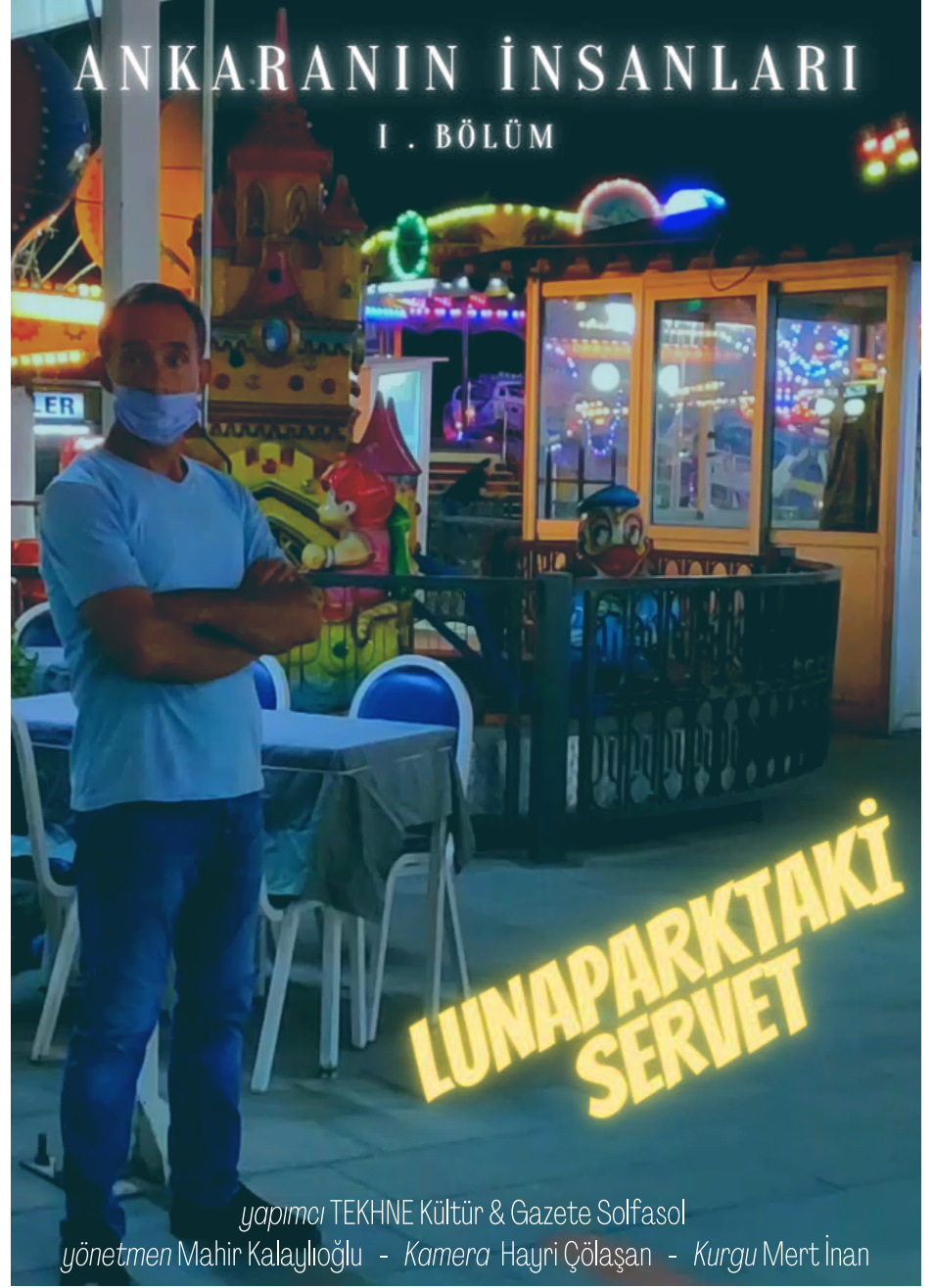
Ekim Yavuz

Ceren şahin

Zeynep Dursun

Poster

Sipan Aslan

Ankara'nın İnsanları'nı izlemek için karekodu okutabilirsiniz.

SOLFASOL

Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi

Ekim 2020

93. Sayı

Ayda bir yayımlanır.

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Mehmet Onur Yılmaz

Editörler: Duygu Toprak, Zışan K r m

Dosya Editörü: Kaan Can Bircan

Sayfa Tasarımı: Aslıhan  zgen

Gazete Sekreteri: Dilan Nil  zgen

dilan@gazetesolfasol.com

Bu Sayıyı Yayına Hazırlayanlar: Akın Atauz, Alanur  avlin, Ankara Apartmanları, Arif şentek, Aydan  elik, Ayhan  elik, Aydın Bodur, Behiye Erinç Taş, Bülent Atamer, Cem Dedekarginoğlu, Duygu Toprak, Enver Arcak, Hadi Sinan İskit, Hale Gönültaş, Hasan  elik, Kaan Can Bircan, Levent Cantek, Linda Nihan Lafcı, Mehmet

Kocabey, Mehmet Tunçer, Mehmet Onur Yılmaz, Nuran şentürk Karakılıç, Onur Mat,  nder şenyapılı,  znur Aytekin, Sema Alpan Atamer, Sencer Başat, Sine  elik, Sipan Aslan, Yavuz İşçen, Zeynep  m r, Zışan K r m

Yayın İdare Merkezi

B kl m Sokak, No: 44/4,

06680 - Kavaklıdere / ANKARA

Tel-Faks: 0 312 437 76 41,

İrtibat Tel: 0 537 024 28 49, 0 536 956 64 26

Yazı-Haber: bilgi@gazetesolfasol.com

Abonelik: abone@gazetesolfasol.com

Basım Yeri: şen Matbaa

 zveren Sok. 25/B Demirtepe/Ankara

Tel: 0 312 229 64 54 Fax: 229 64 54

E-Mail: senmatbaa@gmail.com

WEB: www.senmatbaa.com

Basım Tarihi: 6.10.2020

ISSN: 1301-8655

Yerel Süreli Yayın

3.000 adet basılmıştır.

SOLFASOL'UN BİR UCUNDAN DA SİZ TUTUN!

Gazete Solfasol'da yer almasını istediğiniz yazı, haber ve  izilerinizi her ayın 25'ine kadar **icerik@gazetesolfasol.com** adresine gönderebilirsiniz. Abone olmak için aşağıda belirtilen hesap numarasına ödeme yaptıktan sonra adınızı, açık adresinizi, e-posta adresinizi ve telefon numaranızı **abone@gazetesolfasol.com** adresine veya **0 536 9566426** nolu telefona SMS ile gönderin.

Yıllık Abonelik: 100 TL

Yıllık Destekçi Abonelik: 200 TL

Yurtdışı Abonelik: 200 TL

Öğrenci Aboneliğı: 50 TL

Dijital Abonelik: 50 TL

Abonelik  demesi için Banka Hesap Bilgileri

TÜRKİYE İş BANKASI - K   KESAT şUBESİ

IBAN: TR83 0006 4000 0014 2080 7867 87

Hesap Sahibi:

Mehmet Onur Yılmaz SOLFASOL

SOLFASOL ARTIK PATREON'DA!

Patreon Solfasol'a aylık düzenli destek verebileceğiniz online bir kitlesel fonlama platformudur. Oluşturacağınız talimatla belirleyeceğiniz miktar, kredi kartınızdan her ay otomatik olarak çekilerek Solfasol'a aktarılır.

1- Akıllı telefonunuzu kullanarak yandaki karekodu okutun. **2-**  ye değılseniz Patreon'a  ye olun. **3-** Aylık destek miktarınızı seçin ve onaylayın. **4-** Desteğiniz her ay Solfasol'a ulaşsın.

